

Nalezingen van de Highlandoogst

De godsdienstige opleving in Schotland in de 19e eeuw

door

MURDOCH CAMPBELL

Uit het Engels vertaald
door

J. Kooistra te Ede

INHOUD

Inleiding

1. Wat de vreemdeling zag
2. De eerste zaaiingen op de eilanden
3. De eerste rijpe schoven
4. Uitverkoren vrouwen
5. Dezen riepen tot de HEERE
6. De zaaier, die ook oogstte
7. De doctor
8. Een snel getuige: Alexander MacColl
9. Verdediger van de waarheid: Donald Duff .
10. De twee grote separatisten . . .
11. 'De grote James' en zijn vriend
12. 'De verborgenheid des HEEREN'.

Inleiding

De schrijver van dit boekje werd geboren in Ness op het eiland Lewis, het grootste eiland van de Hebriden ten noordwesten van Schotland. Hij was de zoon van Alaistair Campbell, een kleine boer, die ook visser was.

Murdoch Campbell bezocht de dorpsschool in Ness tot hij twaalf jaar oud was, toen het gezin naar Berneray op Harris verhuisde, waar zijn vader het werk van 'oefenaar' van de Vrije Kerk van Schotland begon.

Op 17jarige leeftijd diende Murdoch Campbell in het Engelse leger, waarna hij scheepstimmerman werd in Greenock.

In deze tijd maakte hij in geestelijk opzicht zijn bekering mee. Zelf zegt hij daarvan:

'... Toen gebeurde er iets. Het was alsof iemand de zolang gesloten deur van mijn hart geopend had en binnen kwam. Mijn gehele innerlijke bestaan was als het ware aangegrepen door een kracht, die zowel liefelijk als bezielend was. Het was iets nieuws, dat mijn geest nooit eerder had aangerood. Mijn bewustzijn werd als het ware verlicht door een heerlijke, warme golf van licht, leven en liefde. Ik werd gewaar, dat God in genade de vreselijke hinderpaal van mijn zonde had doorbroken en mij van haar heerschappij, schuld en kracht had verlost. Hij had om Christus wil al mijn zonden vergeven en geworpen in de diepten der zee. Hij had vergeven en vergeten maar hoeveel Hij vergaf weet ik niet. In Zijn genade en barmhartigheid had Hij mij ook in een nieuwe wereld ingeleid en mij, naar ik hoop, veranderd in een nieuw schepsel. Mijn ziel had als een rusteloze duif nu een rustplaats gevonden in de kloven van de Rots der eeuwen.' (*Herinneringen van een pelgrim*)

Toen hij 22 jaar was begon hij zijn studie aan het Skerry's College te Glasgow en behaalde later aan de universiteit van Edinburgh zijn academische graad, waarna hij zijn studie voortzette aan de theologische school van de Vrije Kerk van Schotland. In 1930 werd hij in zijn eerste gemeente Fort Augustus bevestigd als predikant. In hetzelfde jaar trouwde hij met Mary Fraser uit Strathpeffer. Zij kregen vier kinderen, 2 jongens en 2 meisjes; maar hun eerste kind Donald moesten zij op zeer jeugdige leeftijd grafwaarts dragen.

In 1934 nam ds. Campbell het beroep aan naar de gemeente te Glasgow en Resolis. Tijdens de tweede Wereldoorlog was hij vlootpredikant te Portsmouth en Plymouth.

In 1956 was hij moderator van zijn Kerk. Om gezondheidsredenen moest hij zich in 1968 terugtrekken en predikte af en toe nog in sommige steden en dorpen. Ds. Campbell overleed op 9 januari. 1974 op 73jarige leeftijd.

Ds. Campbell heeft verschillende boeken geschreven zoals: 'Herinneringen van een pelgrim, dat in 1978 ook in het Nederlands verschenen is en waarin hij zijn eigen leven beschrijft. Verder schreef hij: 'In al hun benauwdheden', 'Van genade tot heerlijkheid' en meditaties over het boek der Psalmen. In dit boekje schrijft hij over de godsdienstige ervaring in Schotland in de 19e eeuw.

Op deze plaats willen wij zijn zoon, de heer David Campbell te Glasgow, hartelijk dank zeggen voor zijn toestemming om dit boekje in het Nederlands uit te geven en ook voor zijn waardevolle adviezen aan ons gegeven.

J. Kooistra

1. Wat de vreemdeling zag

Het zou misschien van belang kunnen zijn te vermelden hoe de godsdienstige gewoonten in de Hooglanden indruk maakten op de vreemdeling uit het zuiden die, meer dan 100 jaar geleden, getuige was van godsdienstige plechtigheden, zoals beschreven door William Laidlaw en William Howitt. De beide Williams hebben elkaar blijkbaar nooit ontmoet, maar zij gaven elk een eigen verslag van wat zij zagen. Zij waren beiden achtenswaardige mannen van geleerdheid en beschaving.. Hun eerbiedige en sympathieke beschrijving van die vorm van zuivere godsdienst, die onze voorvaderen zulke zegeningen bracht, is ver bezijden die van enige van onze moderne schrijvers over het godsdienstig leven in de Hooglanden. William Laidlaw, de vriend van Sir Walter Scott, schrijft aldus over een Avondmaalsdienst in de bekende 'Burn' bij Ferintosh in Rossshire.

'De mensen komen hier bij duizenden bijeen voor het sacrament, gelijk zij deden te Ettrick in de tijd van Boston. Op zondag vertrokken wij naar de Avondmaalsviering te Ferintosh bij Dingwall, waar de mensen van een afstand van 50 mijl samenstromen. Dr. MacDonald, de predikant, die deze grote menigte mensen aantrekt, was de zoon van een wever in Caithness (maar van de Keltische bevolking van de bergen aldaar). Hij hield de predicatie in de kerk in het Engels, met een taalbeheersing en een juist gebruik van de klemtoon, gebaren en begaafdheid (waarbij hij zich nauwgezet aan de leer van Calvijn hield), zoals ik zelden of nooit heb horen overtreffen. Hij sprak met grote nadruk over alle punten, zonder in overdrijving te vervallen.

De Keltische gemeente zat neder in een dal van een lange, komvormige, ovale vorm met langs de kanten hazelaars, berken en wilde rozen. Het scheen voor het doel geschikt. Wij liepen om de samengekomen duizenden heen en keken van het hogere deel neer in het dal en het tafereel was werkelijk onbeschrijfelijk.

Van al degenen die tegenwoordig waren, bestond twee derde deel uit vrouwen, waarvan de meesten grote, hoge kappen van neteldoek droegen, waarvan het achterste gedeelte als de kop van een papieren vlieger overeind stond en die met linten versierd waren. Ze hadden helder gekleurde omslagdoeken om zich heen geslagen; de overheersende tint was scharlakenrood.

Het was een warme, winderige dag, één van de heerlijkste dagen van juni. De plaats ligt ongeveer een halve mijl van de zee arm op de zuidzijde en op een hoogte van 500 voet van de Ben Wyvis, nog hier en daar bedekt met kransen van sneeuw. Boven de stad met haar nieuw kasteel, kerk en Italiaanse populieren zagen wij de vruchtbare vallei van Strathpeffer.

De gekuifde rotsen en bossen van Brahan bevonden zich enkele mijlen verder naar het zuiden en akkers met tarwe en aardappelen, van elkaar gescheiden door rijen bomen, lagen er tussen. Verder weg verhieven zich in de verte de hoge bergtoppen, die het graafschap van Inverness scheiden van Ross-shire.

Nooit zag ik zo'n landschap. We gingen op de helling temidden van de mensen zitten, terwijl de lange, witte Avondmaalstafels onderaan de voet duidelijk in het oog vielen. De gemeente begon de Psalm op' één van de oude klaaglijke, prachtige wijzen te zingen die, naar mij verteld werd, alleen in de Keltische dienst gezongen worden. De mensen zongen allen, maar in zo'n verspreide menigte kon men niet samen zingen. Ze zongen als het ware in grote groepen. Ik kan het zingen met niets op aarde vergelijken. Men zou het zich kunnen voorstellen als de uitwerking van een heel grote, kolossale eolusharp met honderden snaren! Men kon aan de indruk geen weerstand bieden.

Nadat ik wat tot mezelf gekomen was, ging ik het vlakke terrein in de lengte en de breedte doorwandelen en berekende uit gemiddelden zo nauwkeurig als ik kon,

hoeveel mensen er samen waren en ik kwam tot een getal van niet minder dan 9500 en daarenboven degenen in de kerk, misschien neerkomend op 1500.

De meesten van de achtenswaardige mannen uit de omgeving waren er met hun gezinnen. Ik genoot van het tafereel als iets dat tot op zekere hoogte volmaakt en van buitengewone schoonheid en voortreffelijkheid was.'

En dit is het getuigenis van William Howitt, opgeschreven in 1838.

'Wij prezen ons in augustus 1838 gelukkig, toen het gebeurde dat wij aanwezig waren bij de viering van deze jaarlijkse godsdienstige plechtigheid in de Hooglanden. Wij waren op zondagmorgen te Beauly, ongeveer twaalf mijl ten westen van Inverness en informeerden bij de waardin van onze voortreffelijke herberg hoever het was naar de beroemde waterval van Kilmorack.

'O,' zei ze, 'het is slechts twee mijl en u kunt juist op tijd zijn voor de bediening van het sacrament daar in de openlucht aan de Keltische gemeente.'

De meeste mensen waren te voet, maar niemand was blootsvoets. Op de werkdagen zagen we nauwelijks een vrouw met schoenen of kousen, maar vandaag droegen allen schoenen en kousen. En afgezien van het feit, dat nauwelijks één van de jonge vrouwen een Schotse muts droeg, verschilden zij niet veel van hen die men in onze mooiste steden ziet. Allen hadden hun haar keurig opgemaakt en met een kam versierd, die gemaakt was van een schildpad. Velen van hen droegen zijden japonnen en mooi bewerkte mouseline kraagjes, maar anderen waren in het wit gekleed. Juist daar waar de rivier van de steile rotsen stroomt, vanwaar men uitziert op de zalmtrap, springt een groot stuk van een plateau vooruit. Dat is de begraafplaats van Kilmorack en daar zagen we meer dan duizend mensen bijeen, duidelijk in het oog vallend in de levendige en bonte kleuren van de klederdrachten van de Hooglanden.

Wij bleven staan en gedurende een ogenblik dachten wij dat wij op een groep oude 'Covenanters' gestoten waren. Een treffender aanblik hadden we nooit gezien.

Door een dichte menigte bereikten we de begraafplaats en gingen op de lage muur zitten, gebouwd op de rand van de steile rotswand boven de rivier. Onder een zich uitspreidende boom bij de tuinmuur stond een verplaatsbare houten tent. Vanuit deze tent nu sprak de predikant de vergadering toe, terwijl twee andere predikanten achter hem een plaats innamen. Aan zijn linkerhand stond zijn kerkje en op de groene heuveltjes zijn pastorie en enkele Hooglandse hutjes. Nooit eerder zag men een ernstiger en ingetogener gemeente. Toen zij, die naar voren gekomen waren om deel te nemen aan het Avondmaal, weer door de predikant werden toegesproken, verlieten zij de tafel en een nieuwe groep nam hun plaats in. Daarna kwam een andere predikant naar voren en er volgde een nieuwe reeks van Psalmen, gebeden en toespraken.

Om ongeveer drie uur vertrokken wij, maar ons werd gezegd dat de dienst niet voor zes uur zou eindigen.

Kort nadat wij vertrokken waren, herinnerde de stem van de predikant en het heftige ritme van de Keltische Psalmen, gelijk de opgewekte muziek van een eolusharp, ons eraan dat het een kerkelijke gedenkdag van een ernstig en godsdienstig volk was.'

Zulke taferelen als zojuist verhaald, moeten voorzeker een ongewone achtergrond hebben. Wat bewoog zulke grote menigten mensen om door allerlei weersgesteldheden over heide, bergen en rivieren te gaan. Velen van hen liepen een afstand van dertig mijl heen en dertig mijl terug, om aanwezig te zijn bij de viering van een godsdienstige plechtigheid? Er is maar één antwoord. Gods Geest had onder hen gewerkt. Daarom waren zij gekomen om de oneindige waarde van hun persoonlijke

verlossing en van de onnaspeurlijke geestelijke rijkdom te zien, die het Evangelie van Christus openlijk aan zondige mensen aanbood. Door Goddelijke openbaring wisten zij, dat tegenover deze vreugde van geestelijke zegeningen alleen maar eeuwigdurende droefheid stond. Daarom verzamelden ze zich op de berg, waar het Evangelie der verlossing verkondigd werd door mannen, die veelvuldige bewijzen gaven dat zij een 'uitverkoren vat' waren, gezonden met 'een goede tijding uit een ver land.'

De vreugde, waarmee het volk dronk uit de bron des levens, kan verduidelijkt worden door de onwillekeurige uitroepen van een man van Skye die, terwijl het Woord gepredikt werd, de vreugde des Heeren zijn hart voelde vervullen. Hij riep uit: 'O, dat mijn vrouw en burens hier waren. O, dat iedereen van het eiland hier was, ja, ook de gehele wereld!'

Deze woorden herinneren ons aan die van Christinne, toen zij voor het kruis stond en de vlees geworden Liefde zag sterven in haar plaats. Ds. Duncan Macgregor, die gedurende enige jaren in Stornoway werkte en later predikant was te Ferintosh en Dundee, beschreef eens een Avondmaalstijd aan de rand van Stornoway op Lewis: 'Men kon de gemeente banken, krukjes en stoelen naar de gewijde plaats zien dragen. Daar zitten zij, nat of droog, gedurende vijf dagen van de plechtigheid met een zelden geëvenaarde liefde en eerbied voor Gods inzetten

Op een Avondmaalsmaandag ontmoetten wij een oude zwakke man die een krukje in zijn hand droeg. 'Wat hebt u daar, Alister?' Hij zei met tranen in zijn ogen: 'O, mijn hart is bedroefd, dat ik het krukje moet terugbrengen!' Daar was Alister tijdens deze dagen verkwikt met teugen uit Bethlehems bornput. Het was hem goed daar te zijn. Het was een poort des hemels. Daarom schreide hij, toen hij het krukje wegbracht.

Laat mij nog een ander voorbeeld geven van de trekkende en overtuigende kracht van het Evangelie. In een dorp in Argyllshire had een aantal mannen de gewoonte om op zekere avonden bij elkaar te komen om alcoholische dranken te drinken. Maar de Heere werkte in het land en 'velen werden van de dwaling huns wegs bekeerd'. Op zekere avond verscheen een lid van het gezelschap niet. Hij was overtuigd van zijn zonde en verheugde zich in Gods verlossing. Het groepje werd kleiner en kleiner, totdat tenslotte slechts één man kwam opdagen in de veelbezochte plaats. 'Wat is hen overkomen? Wat was het dat zij beter vonden, dan hetgeen zij hadden? Ik moet gaan en zelf zien.'

Zo peinsde de laatste van de groep. Hij ging en weldra verheugde hij zich ook over Gods gave van het eeuwige leven. Dergelijke verhalen zouden vermenigvuldigd kunnen worden om te laten zien, dat zich achter de grote bijeenkomsten, die William Laidlaw en William Howitt bijgewoond hadden, de reddende en trekkende kracht van God bevond door het prediken van Christus en Die gekruisigd.

2. De eerste zaaiingen op de eilanden

Aangezien er reeds zoveel geschreven is over de verbreiding van het Evangelie op het vasteland van de Hooglanden, zou het belangwekkend kunnen zijn om bij het begin te vermelden wie de eersten waren, die het kostbare zaad van het Goddelijke Woord naar de eilanden brachten. Lewis, het grootste Schotse eiland, was tot de komst van mannen als Alexander MacLeod van Uig, Finlay Cook en Finlay Munro in dikke geestelijke duisternis gehuld. Er lag werkelijk een zwaar 'deksel' op het aangezicht van de mensen en de ruwe vermenging van aangeboren bijgeloof met hun oorspronkelijkheidendheid maakte het nog zwaarder. Dat deksel werd echter teniet gedaan door de kracht van het Evangelie en het licht van een nieuwe en wonderschone morgen verdrong de lange nacht van de geestelijke dood. De man van Lewis, die droomde dat hij een man op de kust van zijn geboorteland zag aankomen met de zon rustend op zijn schouder, was later zeer verblijd, toen hij dezelfde man werkelijk te Stornoway van boord zag komen. Mr. Alexander MacLeod (later te Uig) was de heraut van de dageraad. Het was echter de verspreiding van de Keltische Bijbel en de gretigheid waarmee het volk dronk uit de levende Godsspraken, die de weg voor deze mannen baanden. Voor hun aankomst waren er tekenen van een geestelijke lentedag.

De grote godsdienstige opleving, die op de bekende zondag in juni 1827 een hoogtepunt bereikte toen John MacDonald van Ferintosh voor een reusachtige menigte predikte, kenmerkte de geestelijke geboorte van een generatie christenen, bekend om hun heiligheid des levens, christelijke standvastigheid en hun dorst naar het Woord. Op die zondag werd er door het Woord van God zo'n krachtige overtuiging veroorzaakt, dat tijdens het zingen van de laatste Psalm alleen de predikant en de twee voorzangers eraan konden deelnemen. De predicatie, die over de soevereiniteit Gods in de verlossing van de mensen ging en die de gevaarvolle staat van iedere menselijke ziel onder de toorn verklaarde, veroorzaakte die eerbied die rust op de menselijke geest, die zich bewust is van schuld in de tegenwoordigheid van de eeuwige God.

Dat dit geen ontwaken was, dat op een 'morgenwolk' geleek, bleek duidelijk uit het wonderbaarlijke feit, dat in de gemeente waar dit gebeurde, het zedelijk levenspatroon gedurende een generatie onbevlekt bewaard bleef. Om de eerbied te verduidelijken, die de mensen voor de inzettingen van het Evangelie in die tijd hadden, was het bekend dat mensen uit de gemeente van Uig de Avondmaalstijden in Stornoway bijwoonden zonder enige inkopen in de stad te doen, opdat niemand zou zeggen dat zij er om die reden heengingen. Ze liepen op maandag de dertig mijl naar huis en later in de week keerden zij terug om de levensbehoeften te kopen.

In de gemeente van Ness aan de andere kant van het eiland werkte ds. Finlay Cook vier jaar lang. Hij was daar in 1829 aangekomen. Behalve de diensten op de dag des Heeren, gaf hij regelmatig aan het volk godsdienstonderwijs en preekte in de week twee maal voor grote samenkomsten. De godsdienstige opleving die volgde, deed zich in ieder gedeelte van het eiland gelden, behalve in één gemeente. Deze godsdienstige opleving was ook opmerkelijk wegens haar blijvende geestelijke gevolgen en de afwezigheid van ongewenste emotionele excessen. Ze werd echter door twee eigenschappen gekenmerkt: de ene was lichamenlijk en de andere geestelijk.

Sommigen van hen die onder 'de krachten der toekomstige eeuw' kwamen, vielen soms bewusteloos voorover, als door een onzichtbare hand neergeveld. Anderen konden een nauwkeurige voorzegging doen, zoals b.v. toen een vrouw van Bayhead

die de zee naar Uig overstak, haar medereizigers kon vertellen over welke Bijbeltekst ds. Malcolm MacRitchie de volgende dag zou prediken. Deze abnormale uitingen bewezen echter in tegenstelling tot andere tijden en plaatsen niets, tenzij het leven de leer des Heeren in andere opzichten versierde.

Ds. Finlay Cook, die eens over de eerste vruchten van het Evangelie op Lewis en in het noorden in het algemeen sprak, zei tot zijn jonge vriend Angus Morrison, dat er een periode van verval zou volgen in vier opeenvolgende 'oogsten.' De eerste oogst van christenen, zei hij, zou opmerkelijk en opvallend zijn in hun onderscheid van een goddeloze wereld; in het volgende geslacht zou het onderscheid minder duidelijk zijn. De daaropvolgende kon alleen met moeite van de goddelozen onderscheiden worden, terwijl de volgende daarna helemaal niet van de wereld onderscheiden kon worden. Vele jaren later, toen Angus Morrison een oude man was, beledigde hij aan zijn jonge en talentvolle vriend ds. John MacLeod (later rector van het Free Church College) dat hij zo'n geestelijk verval in het noorden beleefd had.

Gelijk vele anderen luisterde Angus Morrison nooit naar een prediker die hij boven ds. Finlay Cook kon stellen. Zijn rijke, leerstellige preken met hun krachtige toepassingen beschouwde hij als onovertroffen. Zij brachten de theologische geur met zich mee van de twee mannen, die de meeste indruk op hem maakten in zijn jonge jaren: Ds. Neil MacBride van Kilmorie (Arran) en de welbekende dr. Love van Greenock en Glasgow. Opgevoed in zijn geestelijke jeugd aan de voeten van zo'n man en begiftigd met een bovennatuurlijke geestesgesteldheid, waarop het ordelijk theologisch onderwijs een sterk beroep deed, was het geen wonder dat Angus Morrison aan het eind van zijn leven de leerstellige prediking van ds. Hector Cameron van Back verkoos boven de krachtige, maar bevindelijke preken van de Godvruchtige ds. Duncan MacBeath.

Om te begrijpen in welke achting ds. Cook bij de christenen van zijn tijd stond, merkte een christin met onderscheidingsvermogen eens op, dat ds. R. Finlayson (Lochs) de meest 'ontroerende' prediker was, die zij ooit gehoord had; ds. John MacRae de meest doorzoekende; dr. John Kennedy het meest nabij God in het gebed; maar ds. Cook het meest Schriftuurlijk in zijn voorstellen van het Woord. Hoewel zuiver in de leer was ds. Cook geenszins een saaie verklaarder. Zijn predicaties werden veelvuldig verlicht door levendige en gedenkwaardige verduidelijkingen. In dit opzicht verschilde hij van zijn vermaarde broer Archibald, wiens predicaties zeer tekort schieten in verhelderende gegevens, hoewel ze onvergelijklijk zijn in hun sterke geestelijkheid en ontdekkende kracht.

Laat ons zien hoe ds. Finlay Cook zijn onderwerp kon verduidelijken. Bij zekere gelegenheid sprekend over de besprenging van het bloed in de nacht, waarin de Heere zou uitgaan door het midden van Egypte om de eerstgeborenen te doden, beschreef hij hoe sommigen onder de kinderen Israëls gereageerd zouden kunnen hebben op het gebod des Heeren. Eén man besloot vol vertrouwen in zijn valse gerustheid dat de verderfengel zijn huis geen kwaad kon doen, aangezien het zo goed gebouwd was. Hij behoefde het bloed niet te sprengen. Een ander dacht, dat hij de engel kon misleiden door iets boven zijn deur te sprengen dat op het bloed leek. De derde, een arme man, wiens huis een ellendig verblijf was en niet waard was een huis genoemd te worden, was bang dat de engel het niet zou sparen, al zou hij het bloed, zoals geëist, sprengen. Terwijl hij zijn vrees aan Mozes duidelijk maakte, werd hem gezegd te doen gelijk de Heere gezegd had. Toen de morgen kwam kon het doodsgeschrei gehoord worden in

de huizen van hen, die het bloed verwaarloosd hadden, terwijl de arme man en zijn huis gespaard werden. Daar ds. Cook niet goed onderwezen hoorders had, kon hij een doeltreffende toepassing van zijn boodschap maken binnen het bestek van zo'n vruchtbaar voorbeeld als dit.

In het aansporen van de mensen om een persoonlijke zekerheid van verlossing te verkrijgen op grond van Gods getrouwheid in de verbondsbelofte, zei hij bij een andere gelegenheid: 'Ofschoon ik aan de hemel en op de aarde de woorden geschreven zou zien: 'Finlay Cook zal zalig worden,' zou ik mij op zo'n getuigenis niet kunnen verlaten. Wanneer ik echter deze verzekering uit Gods Woord krijg, mag ik wel zeker zijn van mijn eeuwige aanneming en behoudenis. En waarom? Omdat de hemel en de aarde voorbij zullen gaan, maar Zijn Woord zal geenszins voorbij gaan.'

Laat mij bij wijze van vergelijking een kenmerkend fragment uit Archibald Cooks predicaties geven: 'O vrienden, het is een grote zaak ertoe gebracht te worden een verborgen plaats lief te hebben. De ziel kan zich aldus voor God afzonderen door een geest van dankbaarheid. O kind van God, indien de Geest der genade u een blik van de zonden geeft, die u eens had.

Indien u 'aanschouwt den rotssteen waar gij uit gehouwen zijt, en de heiligheid des bornputs waar gij uit gegraven zijt,' en uzelf beziet zoals u was, liggend in uw bloed op het vlakke des velds, denk dan aan uw verlossing en wat het God gekost heeft, voordat u uit die kuil verlost kon worden. De Zoon van God moest een Man van smarten worden en opgeofferd worden in uw plaats. Toen ging Hij u voorbij en zei tot uw ziel: 'Leef' en de ziel werd levend gemaakt. Misschien herinnert u zich de eerste dag dat u een geestelijk bestaan had. Zal die ziel niet vervuld zijn met dankbaarheid en geneigd zijn zich aan de dienst des Heeren te geven? Wel, zegt de Psalmist, nadat hij verlossing van de angsten der hel gekregen heeft: 'Wat zal ik den HEERE vergelden voor al zijn weldaden, aan mij bewezen?... Ik ben Uw knecht, een zoon Uwer dienstmaagd; Gij hebt mijn banden losgemaakt.' Deze banden waren ketenen, die alle engelen in de hemel niet los konden maken. O zondaar, er waren twee banden aan de ziel verbonden, die zelfs de duivelen tot in alle eeuwigheid ellendig zullen maken: de banden van schuld en van de vloek... Welnu, de verlostte ziel krijgt in het zich afzonderen voor de Heere, als de vrucht van zijn verkiezing door de Zaligmaker, het doel van zijn schepping te zien. Wat is de grootste eer, die ooit een zondaar van deze wereld bewezen werd? Is het een koning of koningin te zijn? Nee, nee. De grootste eer is te beantwoorden aan het doel van zijn schepping, om God te verheerlijken. De rijkdom van de wereld, de eerbewijzen van de wereld, zijn in vergelijking hiermee slechts een schaduw. In welk gezelschap hij zich ook bevindt, of onder Gods volk of onder de wereld, indien hij de kroon op het hoofd van de Verlosser ziet en de wereld onder de voet, acht hij het een oneindige liefelijkheid, een oneindige troost...'

Op deze wijze predikte de voortreffelijke en profetische 'ds. Archie' geheel zijn leven. Een vrouw uit het district van Fort Augustus was gewoon te vertellen, dat zij hem eens het woord 'eeuwigheid' zeven of acht keer hoorde herhalen en dat het ontzag, dat op de mensen scheen te rusten, onbeschrijfelijk was.

Toen ds. Finlay Cook in 1833 naar Inverness vertrok, werd hij in Ness opgevolgd door die 'strijdbare held' ds. John MacRae, die af en toe in drie gemeenten op Lewis arbeidde. Hij was een zoon des donders. Zijn aangrijpende en ontzagwekkende

predicaties over de majesteit Gods, de niet aflatende eisen van Zijn wet, de vloek rustende op iedere mensenziel buiten Christus, veranderden zijn gemeenten op Lewis dikwijls in 'een plaats des geweens.' Wanneer hij nochtans de genezende balsem van de genade van het Evangelie kwam toe te passen, kon niemand tederder zijn.

Vanaf het eerste begin van zijn bediening overtrof John MacRae allen in oratorische kracht en geestelijke gloed. Toen hij te Uig leraar in de Keltische taal was, vroeg ds. Alexander MacLeod hem de gemeente op een Avondmaalszondag toe te spreken, nadat de tafels bediend waren. Toen hij opstond om zijn boodschap uit te spreken, merkte ds. Robert Finlayson (Lochs) tegen zijn vriend, de predikant, op: 'Wacht nu totdat u hoort hoe hij alles zal wegmaaien, wat wij hier vandaag gezegd hebben.'

Zijn krachtige en duidelijke verhelderingen werden gewoonlijk ontleend aan zulke bronnen, die zijn toehoorders van het eiland begrepen. Eens hield hij een krachtige predicatie over de ontrouw van de Kerk jegens haar Heere. Hij sprak over de Zoon als brengend een klacht tot de Vader met betrekking tot haar gebrek aan liefde voor Hem en haar geneigdheid om van de weg af te dwalen. Het antwoord was: 'Wacht Gij Mijn Zoon, totdat Wij haar in de ruwe zee van verdrukking werpen en voordat zij de donkere rotsen op de bodem van de diepte ('Clachan dubha a' ghrunna') bereikt, zal zij zich weer tot U bekeren.'

Wanneer hij begon te verklaren hoe ontzagwekkend de zonde is, daar ze de eer en het hart van God aantast, kon zijn gehele wezen als het ware lichten als de bliksem. Op zekere dag zei hij, terwijl hij de woorden: 'Zij zullen zien in Welken zij gestoken hebben', verklaarde: 'Iedere zonde heeft haar eigen prikkel en iedere prikkel in iedere zonde waarvoor Christus leed, ging in Zijn ziel. Er is echter één zonde van zo'n vreselijke hardnekkigheid en waarvan gezegd kan worden dat zij twee prikkels heeft. Ze is gelijk de scherpe en doorsnijdende bladen van een schaar, die met elkaar verbonden zijn. Dit is de zonde van ongelooft. Met die zonde trachten velen de Zoon van God in heerlijkheid aan de vijfde rib te slaan.' Ds. MacRae's pastorale goedheid was spreekwoordelijk en waar hij tekenen van werkelijke armoede zag stuurde hij onveranderlijk hulp. Eens bezocht hij Angus Graham, een arme maar Godvruchtige man, die aan de oostkust van het eiland woonde, die hij aantrof terwijl hij zich verkwikte met brood en water. Op de opmerking van ds. MacRae over het sobere voedsel zei hij dat hij had, wat de Heere beloofd had, en Zijn zegen bovendien. Toen hij die avond naar de pastorie terugkeerde, waar hij de tafel beladen zag met overvloedig en veelsoortig voedsel, wilde hij het voedsel niet aanraken, totdat een aanzienlijk deel ervan naar zijn arme, maar tevreden broeder in de Heere gestuurd werd.

Zijn tederheid in het verlenen van troost aan de verdrukte ziel openbaarde zich dikwijls, terwijl hij een toespraak hield bij de tafel des Heeren. 'Uw beproevingen zijn gelijk het waaien van een sterke wind tegen een stevige boom. Niet alleen zullen door de kracht van de tegenspoed al uw genadegaven geoefend worden, waarvan de uitkomst meer vruchtbaarheid zijn zal, maar hij zal u ook uw hoofd doen buigen in christelijke onderwerping. In zulke stormen zal de dode boom breken, maar niet dezulken die in zich het sap der genade hebben.'

Bij het spreken over de gelukzaligheid van hen die een droefheid naar God hebben, beschreef hij eens een engel die de Heere in de hemel vroeg: 'Wat zuchten horen wij van de aarde komen?' 'Dat,' was het antwoord: 'is het zuchten van Mijn lijdend volk, en daarin is meer muziek dan in alle liederen van de engelen.'

John MacRae was zelf geen vreemdeling van beproeving. Eens kreeg hij bezoek van een man, die meende dat zijn verdrukkingen bijna ondraaglijk waren in hun hevigheid.

Hij stortte zijn klacht uit voor het welwillend oor van zijn predikant. Toen hij zijn droevig verhaal beëindigd had, zei ds. MacRae: 'Vriend, u weet niet wat beproevingen zijn. Indien ik u de mijne zou vertellen, dan zou u zien dat de uwe werkelijk licht zijn.' Door die ongewone wijze wetend, dat anderen meer in duisternis verkeren dan wij zelf, ging hij weg, zeer geholpen en gerustgesteld.

Toen ds. MacRae predikant van Knockbain (Rosshire) was, vertrok Hector Jack van Strathconon op zekere morgen vroeg om hem te horen prediken. Terwijl hij naar de predicatie luisterde, was Hector verbaasd te ontdekken, dat zijn geestelijke oefeningen zo duidelijk en nauwkeurig beschreven werden, maar nog dacht hij dat ds. MacRae wellicht naar iemand anders verwees. Op dit punt van zijn verhandeling verklaarde ds. MacRae: 'Jongeman, u vraagt u nog af of ik naar iemand anders verwijs, maar nee, ik verwijs naar u, die de afgelopen nacht zo angstig was dat u zou inslapen, dat u zich slechts gedeeltelijk ontkleedde'. Zeer vanzelfsprekend. beschouwde Hector Jack de predicatie op dit punt als buitengewoon profetisch, maar hield nog vol te denken, dat de beschrijving misschien op iemand anders in de gemeente van toepassing was. Toen verhief ds. MacRae zijn stem en riep bij wijze van nadruk, zeggende: 'U denkt nog, jongeman, dat ik misschien naar iemand anders in deze gemeente verwijs. Om dan de geringste twijfel bij u weg te nemen, ik verwijs naar u die, naast hetgeen ik reeds gezegd heb, onder het wilgenbosje in uw achtertuin bad, voordat u vanmorgen naar Knockbain vertrok.'

Deze climax maakte het Hector Jack duidelijk dat 'de verborgenheid des HEEREN is voor degenen die Hem vrezen,' en alzo smolt hij weg in een ontstellend gevoel van dankbaarheid jegens de Heere, Die zijn toestand aan Zijn knecht geopenbaard had.

Tijdens één van zijn reizen op Lewis trok hij op zekere dag in het gezelschap van (naar ik geloof) ds. Peter MacLean door het mooie dal van Galson. Ds. MacLean vestigde zijn aandacht op de vredige, landelijke schoonheid van de plaats. 'Wat is dit een gepaste plaats voor gebed,' zei ds. MacLean. Het kenmerkend antwoord was: 'Nee, Een slagschip zou verrewég een betere plaats zijn.' Hoewel Peter MacLean zelf een oog had voor de schoonheid, predikte hij met evenveel kracht en gezag als zijn vriend. Laat ons terloops één geschiedenis geven van deze achtenswaardige man. Toen hij op zekere avond Cape Breton verlaten had en op weg naar huis was, voegde hij zich bij een groep aan boord van een schip, die de \schoonheid van de ondergaande zon bewonderden. Terwijl hij zijn waardering voor de pracht van het tafereel uitdrukte, ging hij verder spreken over Christus, de Zon der gerechtigheid, Die nederdaalde in het graf, rood in Zijn lijden in een zee van toorn, maar Die weer opstond in de nieuwe heerlijkheid van een eeuwig leven. Sommigen hoorden hem die avond tot hun eeuwig nut.

De strenge toon bleef tot het einde in de prediking van ds. MacRae. Toen hij predikant te Knockbain was, hield hij eens een krachtige predicatie in de tegenwoordigheid van dr. Aird en ds. John MacAllister (Kilbride, Arran). Dr. Aird sprak tot zijn vriend over de grote bekwaamheid en kracht in de predicatie aan de dag gelegd. Zijn collega stemde dat toe, maar met een opmerking, die spijt uitdrukte dat hij niet een tijdlang aan de voeten van die kalme en heldere kanselster, dr. John Love, gezeten had. In Gods Kerk is echter de zoon des donders dikwijls even nuttig als de zoon der vertroosting. Ds. Robert Finlayson, boven genoemd, was ook door heel de Hooglanden bekend wegens de heiligheid zijns levens, de vruchtbaarheid van zijn voorstellingsvermogen en zijn voortdurende verwachting van de wederkomst van zijn

Heere in heerlijkheid. Hij was een man, die uitnemende gelijkenissen kon bedenken en beelden kon maken, die zijn toehoorders in staat stelden de betekenis van waarheden te begrijpen, die soms moeilijk te verklaren zijn. Om hiervan een voorbeeld te geven, zo sprak hij eens over het 'eeuwig gewicht der heerlijkheid,' dat Christus' Kerk in de hemel zal verwisselen voor haar 'lichte verdrukking' in dit leven. Hij beschreef, waarom die schepselen die de grote diepte bewonen zo vrij en levenskrachtig zijn, ondanks het geweldig en blijvend gewicht van de glinsterende zee boven hen. In de diepte zijn zij in hun element en hoe dieper zij gaan, des te vrijer, des te blijer en levenskrachtiger zij zijn. Alzo zal het nieuwe schepsel in Christus zijn eeuwig element in de hemel bereiken; en onder het eeuwig gewicht der heerlijkheid, in een zee van oneindige vrede en liefde, zal zijn leven, vrijheid en blijdschap het hoogtepunt van hun volmaaktheid en volheid bereiken. Misschien was de bekende lekeprediker, Finlay Munro, een bewoner van Tain, echter de man die meer deed dan enig ander in het scheuren van het braakland op de eilanden. Na zijn bekering brandde het Woord van God als een vuur in zijn beenderen en met zijn tong ontstoken van de hemel, reisde hij door een groot gebied door het noorden. De kracht des Heeren was aanwezig om de mensen te genezen, waar hij ook ging. Vele waren de tekenen, die volgden op het werk van deze Godvrezende man.

Angus Morrison bevond zich te midden van de grote bijeenkomst, die hem hoorde prediken op de top van de afgelegen heuvel 'Muirneag' op Lewis. Zijn onderwerp bij die gelegenheid was: 'En de HEERE der heirscharen zal op dezen berg allen volken een vetten maaltijd maken, een maaltijd ... van reinen wijnen, die gezuiverd zijn.' De uitwerking van die predicatie op Angus kan opgemaakt worden uit zijn opmerking in zijn later leven: 'Ik weende die dag genoeg om een vat te vullen.'

Een jonge christin uit North Tolsta was gewoon te vertellen hoe deze bode des heils vooral uitweidde over het 'zuiveren' dat plaats had toen 'de uitnemende liefde, die beter is dan de wijn,' uit Christus' wonden stroomde, toen Hij stierf aan het hout. Terwijl Finlay eens de heide overstak tussen Ness en North Tolsta, dronk hij melk in een eenzame herdershut, waar een jonge getrouwde vrouw uit Ness, Margaret Gunn, met het vee op een grasveld een gedeelte van de zomer doorbracht. Margaret was toen een vreemdeling van God. Voordat hij haar verliet, vroeg hij of hij haar trouwring mocht zien. Terwijl hij hem in zijn hand hield, merkte hij ernstig op: 'Hoe lijkt deze ring op de eeuwigheid; hij heeft noch begin, noch einde.'

Dit eenvoudig woord duidde het begin aan van Margarets bekommernis wat haar staat in het licht van een eindeloze eeuwigheid betrof. Margaret was een vriendin van Marion MacRitchie naar wie rector MacLeod verwijst in zijn voortreffelijke beoordeling van Finlay Munro. Hij logeerde één nacht bij een toegenegen vriend, Donald Morrison (Fivepenny). In antwoord op de vraag van zijn gastheer 's morgens, of hij goed geslapen had, zei Finlay dat in het eerste gedeelte van de nacht de woorden: 'Ik word mager, ik word mager,' zich erg pijnlijk aan hem opdrongen. Voordat echter de morgen kwam, kwam de troost. Het kwam bij hem op, dat indien Gods sterke profeet moest klagen over de magerheid van zijn ziel, het geen wonder was als de arme Finlay zou treuren over een soortgelijke zaak. Hij besepte dat hij zich, hoewel 'arm van geest,' in een veelbelovend gezelschap bevond.

De diepe genegenheid, voor zijn persoon van de kant van velen, die een blijvende zegen ontvingen door de arbeid van deze voortreffelijke man, zou door één voorbeeld verduidelijkt kunnen worden.

Een jong meisje van Lewis, plaatselijk bekend als 'Pegi 'Nic Dhomhuill,' droeg eens zijn weinige bezittingen naar de 'Sound of Harris.' Deze *Fébe van de Hebriden*

beleefde meer dan honderd zomers, voordat zij stierf te Sandwick bij Stornoway. Haar liefde voor Christus' zwerfende knecht verminderde op haar oude dag niet.

Op één van zijn reizen predikte Finlay voor een grote bijeenkomst te Barvas. Margaret MacLennan, een jonge vrouw uit Shader, was gewoon te vertellen hoe bij die gelegenheid door een aanwezige man bezwaar gemaakt werd tegen de zuiverheid van Finlay's leer. Het was een pijnlijke onderbreking, die van een persoon kwam, die hij zeer hoogachtte. Het was een druilerige en bewolkte dag. Toen de man klaar was, wendde Finlay zich tot de mensen en zei, dat als een teken, dat hij de waarheid Gods gesproken had, de zon zich weldra gedurende een kort ogenblik aan de hemel zou vertonen, maar dat zij voor de rest van de dag verborgen zou blijven. Bijna onmiddellijk scheurden de wolken en verscheen de zon voor het gezicht van allen in twee opeenvolgende stralen om zich alleen voor de rest van de dag terug te trekken achter een zwaar wolkendek.

Een vrouw, die bij die samenkomst aanwezig was, had zo'n verdriet over hetgeen een blijvende breuk in de vriendschap tussen twee broeders in de Heere scheen te zijn, dat zij haar eigen weg ging om hen te verzoenen. De volgende keer toen Finlay in het district was, verbleef hij in haar huis. Zonder zijn weten sloot zij hem op, terwijl zij de andere man ging halen. Opgeschrikt door haar opgewonden gedrag besloot deze man, dat er iets verkeerd gegaan was in haar gezin. Toen hij goed en wel binnen haar gegrendelde deur was, sprak zij hen beiden aan: 'Nu kunt u vrede sluiten.' En het duurde niet lang, of deze twee wisselden woorden van wederzijdse vergeving en genegenheid.

Op de mooie identieke eilanden Bernera en Boreray, die naast elkaar liggen bij North Uist, drukte hij ook zijn stempel. Op het laatste eiland werd door allen naar zijn woorden geluisterd, behalve door één man die onbeleefd zijn zaad bleef zaaien, terwijl de prediker het zaad van het Woord zaaide. 'Zie,' zei hij, 'wat deze man doet; maar zijn werk is geheel tevergeefs.' En zo was het. In de oogsttijd werd niets geoogst waar deze man gezaaid had.

Aan de overkant van het water, dichtbij 'Creag Hasda,' predikte hij in de openlucht. Terwijl hij het eerste vers van Psalm 65 bekend maakte, weidde hij uit over de lof, die de Heere eeuwig zal verkrijgen in Zijn Sion, dat Hij verlost. Over dit onderwerp verhief hij zich als op vleugelen met zo'n vrijheid, dat de zon achter het blauwe water van de Atlantische Oceaan zonk, voordat hij de dienst beëindigde.

De schrijver arbeidde gedurende vier gelukkige jaren in Glenmoriston, waar Finlay Munro's voetafdrukken, waarvan de geschiedenis bekend is, tot op de dag van vandaag te zien zijn. Wij zijn overtuigd, dat dit wonder niet verklaard kan worden in verband met natuurlijke gebeurtenissen; maar dat wij, naar zijn eigen voorzegging, in dat stille bos van de Hooglanden een zichtbaar gedenkteken hebben van een man, wiens woord de Heere aanzag. Levend in een wetenschappelijke en kritische wereld, waarin wij 'onze tekenen niet zien,' omdat 'er geen profeet' is, kunnen wij niet verwachten velen te overtuigen, dat deze en soortgelijke gebeurtenissen getuigden van de waarheid van het Evangelie, gepredikt door die mannen Gods.

3. De eerste rijpe schoven

Onder de eerste vruchten van de oogst op Lewis was Angnus Morrison, wiens naam wij genoemd hebben. Hij was een man van grote geestvermogens en onverflauwde ijver in de zaak des Heeren. Dr. John MacDonald (Ferintosh) had een bijzondere plaats in zijn genegenheid. Op een late namiddag, terwijl Angnus in zijn vaders huis in South Dell zat, liep een vrouw binnen die juist teruggekeerd was van Stornoway. Angnus vroeg naar nieuws uit de stad. Ze had geen nieuws mede te delen, behalve dat verwacht werd dat John MacDonald de volgende dag op het eiland zou prediken. Dit was echter nieuws waarvan de uitwerking was, dat het de jonge Angnus veranderde in zoiets als een menselijke pijn, die met alle spoed naar de plaats reisde waar het Evangelie de volgende dag gepredikt zou worden. De dag liep reeds ten einde, maar de vreugde in zijn hart hechtte weinig belang aan het lange er tussen liggende moeras en de toenemende duisternis. Op het ongebaande open veld hoorde hij, terwijl hij goed op weg was, iets dat klonk alsof iets of iemand in een veenpoel viel. Een schreeuw van Angus bracht de mededeling aan het licht, dat het slachtoffer van het ongeval niemand anders was dan zijn geliefde vriend, Malcolm MacRitchie van Uig, die hetzelfde doel had als hij. Deze twee jonge mannen die dorstten naar het levende water, zaten die dag onder de grote prediker, wiens woord op hun ziel viel gelijk de 'dauw op Hermon.'

Angnus bezocht veelvuldig het bevoorrechte graafschap Caithness, of als de gast van ds. Finlay Cock (Reay) of als visser zijn beroep uitoefenend. Daar kwam hij in aanraking met zulke helden als John MacIntosh (Farr) en Joseph MacKay (Strathhalladale). Nadat die schitterende geest, Alexander Gair, overleden was werd hij benoemd om voor de Keltische vissers te prediken. Dit is een aanwijzing welk een hoge plaats hij genoot in de achting van de geestelijke leiders in zijn tijd. Tijdens een van de visseizoenen bracht Angus een gelukkige sabbatdag door in het gezelschap van een vader uit Caithness, die een behoorlijk eind landinwaarts woonde. 's Maandags keerde hij erg laat naar zijn schip en bemanning terug. De rest van de vloot was uren geleden uitgevaren. Zijn mannen klaagden dat zij een dag verspeeld hadden. Angus hees echter welgemoed de zeilen. Toen ze een punt niet ver van de kust bereikten, wierp hij zijn netten uit in de tegenwoordigheid van een zeer teleurgestelde bemanning. Die dag bracht hij een voortreffelijke vangst aan land, terwijl zij die in dieper water zwoegden, slechts weinig vingen. Bij volgende gelegenheden zeiden zijn vrienden, wanneer het gebeurde dat de vangsten gering waren: 'Het is tijd dat u de oude man op de heuvel weer bezoekt'.

Onder de jonge mannen die Angus in zijn ouderdom te Back goed kenden, waren ds. John MacLeod, later rector van het Free Church College; ds. George MacKay, voorheen te Fearn (RossShire) en ds. John R. MacKay, later professor in het Grieks aan het Free Church College. Bij zekere gelegenheid predikte ds. J. R. MacKay in de kerk van Back over de woorden: 'En de dienstknecht blijft niet eeuwiglijk in het huis, de zoon blijft er eeuwiglijk.' Het was een opmerkelijke prestatie van zo'n jongeman. Na de predicatie kon ds. Hector Cameron, de predikant, niet nalaten een openbare en kenmerkende blijk van zijn groot genoegen te geven over de gaven van de jonge prediker. Zelfs toen weidde ds. MacKay uit over de hogere voortreffelijkheden van de theologie. Vele jaren nadien herinnerde een man, die deze avond te Back naar hem geluisterd had, hem aan de grote vrijheid die hij toen genoot. Ds. MacKay antwoordde: 'Zo'n vrijheid als ik die avond had, heb ik sindsdien niet genoten.' Dat zulke rijzende sterren als deze gretig het gezelschap van Angus Morrison zochten, was

het bewijs van zijn eigen onbewuste grootheid als christen. Een tijdgenoot van Angus Morrison was de voortreffelijke Angus MacIver (Uig). Hij was een zanger met een onvergelykbare liefelijke en krachtige stem. Een persoon, die eens naar hem luisterde, toen hij de regels voorzong, zei: 'Zulk zingen kan ik niet verwachten aan deze zijde van de hemel te horen.' Al blonk hij uit in lofprijzing, zo was hij ook krachtig in het gebed. Zelfs in het openbaar was zijn oog zelden droog als hij de Heere smeekte om een dag van Zijn heirkraft.

Catherine MacKay (Barvas) spreekt aldus over hem in wat ontegenzeggelijk haar beste gedicht is:

'Nach faca sibh bhraithrean,
Na bha aig' de lanachd na beath'?'
'Nuair bhiodh e ag urnuigh,
Bhiodh silleadh o shuilean gu pailt;
Bhiod e tagradh an comhmuidh
A chumhachd a dhoirteadh a mach
Air na peacaich bu thruagh,
Chum's gu faigheadh iad fuasgladh as.'

(Broeders, zag gij niet,
Hoeveel hij van 's levens volheid genoot?
En hoe in waar gebed
Zijn wenende ogen overvloeiden van tranen;
Altijd ernstig smekend
Om de kracht om neder te dalen,
Op de zondaar in zijn dienstbaarheid,
Om verlost te worden van Gods rechtvaardige toorn.)

Toen Angus MacIver naar Argyll gezonden werd om als Keltisch leraar dienst te doen, vergat hij zijn gebeden niet. Daar zocht hij, gelijk zijn gewoonte was, een verborgen plaats, waar hij de Naam des Heeren kon aanroepen, vrij van uiterlijke belemmering. Deze vond hij tussen de rotsen onder aan de zee. Als gevolg van zijn worstelingen daar, haalde hij zich een diepliggende astmatische aandoening op de hals, die hem deed vrezen dat zijn dagen op aarde spoedig zouden eindigen. Hij had vooral verdriet bij de gedachte aan een jonge vrouw en een gezin onbeschermd en onverzorgd achter te laten in een wereld die niet altijd vriendelijk gestemd is jegens de weduwe en de vaderlozen. Deze vrees woog zwaar op zijn ziel aan de troon der genade. Op zekere dag merkte zijn vrouw op, dat 'de gedaante van zijn aangezicht' veranderd was en vroeg naar de reden van zijn onverholen vreugde. Hij zei: 'De Heere gaf mij deze dag een belofte, dat ik mijn kinds kinderen zien zal.' Vele jaren nadien, toen hij te Back op Lewis was en zijn gezondheid te wensen overliet, werd hem zijn eerste kleinkind getoond. Tot zijn vrouw, die ook aanwezig was, zei hij: 'Nu is het woord des Heeren vervuld.' Zij gaf echter een betere verklaring van de woorden door er hem aan te herinneren, dat de belofte in het meervoud was! Hij herstelde van die ziekte en mocht in zijn leven meer dan één kleinkind zien.

Gedurende zijn verblijf te Maryburgh in Rossshire waren er sommigen, wier ziel onder zijn prediking zo rijkelijk gevoed werd, dat zij andere en populairder stemmen voorbijgingen om te genieten wat voor hen het vette der tarwe was.

Deze Godvrezende man overleed te Maryburgh en is begraven te Fodderty. De schone

ervaring nauw betrokken bij zijn dood, toen (zoals sommigen meenden) een engel hem diende, was een gepast einde voor een leven toegewijd aan God en Zijn zaak. Zijn eenzame en Godvruchtige vrouw deelde in de zegen van dat laatste ogenblik. Kenneth Ross (Lochs) was Angus MacIvers 'metgezel' in Argyll. Hij werd gezonden om te arbeiden in Laga in de omgeving van Strontian. Toen Kenneth in het district aankwam, ontmoette zijn vaste regel, dat de familiegodsdiens gehouden moest worden waar hij ook verbleef, hevig verzet. Daar niemand het eens was met de inbreuk op de oude huiselijke handelwijze, ging Kenneth weg. Terwijl hij over de heuveltop liep, werd hij ingehaald door een man, Lachlan MacPherson genaamd, die hem smeekte terug te keren naar Laga, daar hij bereid was hem in zijn huis te ontvangen. Bij deze man verbleef Kenneth en voordat hij het district verliet, had hij de vreugde drie van Lachlans zonen bekeerd te zien. Dit gebeurde door zijn gebeden bij de huisgodsdiensttoefening. Het schijnt, dat behalve dat ene huis niet één blijvend voordeel door zijn arbeid ontving. Gelijk in het geval van Gideons vlies rustte de zegen op het ene gezin, terwijl andere onaangeroerd bleven door de dauw des hemels. Dit feit verduidelijkt de kracht van het Woord, dat zegt: 'Vergeet de herbergzaamheid niet, want hierdoor hebben sommigen onwetend engelen geherbergd.' Kenneth Ross was een zoon der vertroosting, die dikwijls 'de gebrokenen van hart' vertroost kon wegzenden.

In Carloway, waar hij gedurende veertien jaar arbeidde, was er een man, die een zware geestelijke beproeving meegemaakt had. Hij vroeg zich af, of zijn beproeving één was die één van Gods volk gekweld had. Een 'moeilijke vertrooster,' die hij om raad vroeg, verergerde zijn toestand door te zeggen, dat de beproeving, waarover hij klaagde (naar zijn mening) helemaal geen deel kon uitmaken van de ervaring van Gods volk. In grote wanhoop bezocht hij Kenneth Ross. Toen hij klaar was met zijn droevig verhaal verzekerde Kenneth hem, dat zijn 'krankheid niet tot den dood' was. 'De man, aan wie u om raad vroeg,' deelde Kenneth hem mee, 'is iemand die de Heere nooit erg dicht tot Zich getrokken heeft en die Hij aan de andere kant nooit erg ver van Zich gezonden heeft.' Deze woorden beschrijven de soort mens, die noch erg laag zinkt, noch erg hoog stijgt en wiens geestelijke genegenheden daarom beperkt zijn.

Eens maakte Kenneth zelf een scherpe verzoeking mee. Bemind door zijn kudde te Carloway vreesde hij, dat 'al de mensen wel van hem spraken.' Daarom rustte het 'wee,' dat op dezulken rustte, op hem. Een vriend, die hij op dit punt in vertrouwen nam, zei: 'Mr. Ross, stel u gerust, want ik ken iemand die niet op u gesteld is. In tegenstelling tot hen op wie zo'n wee rust, spreekt u zeer zelden wel van uzelf.' Dit verstandig woord was het middel om de wolk te verdrijven, die zijn gemoed kwelde, want Kenneth Ross was altijd een metgezel van de man, wiens gebed was: 'O God, wees mij zondaar genadig.' De geweldige Atlantische Oceaan, die bijna aanhoudend golft aan de westzijde van de Outer Hebriden, kan in dagen van storm ontzagwekkend zijn. Op een zekere stormachtige dag, terwijl Kenneth Ross en zijn zoon de door de wind gedreven golven gadesloegen, die braken op de steile Galan Head te Uig, werd hij opgeschrikt een zeilschip te zien, dat trachtte voorbij het gevaar van deze uitstekende rots te zeilen. Ernstig bad hij, of God het onbekende schip verlossing wilde zenden. Dit deed Hij genadig.

Nadien bezocht hij de synodevergaderingen in Edinburgh. Op zekere dag hield een vreemdeling hem staande op straat en vroeg hem wie hij was. Het geval wilde, dat deze man de Godvrezende kapitein van het schip was, dat Kenneth vanaf zijn

geboorteland gezien had. De man vertelde hem hoe God hem die dag in zijn gebeden te zien gegeven had, dat nog een man ergens aan land voor hem smeekte. Overtuigd, dat de Heere hun wederzijdse gebeden zou verhoren, bemoedigde hij zijn mannen. Aanstonds geraakte het schip uit het gevaar en bereikte rustiger wateren. Het verbazingwekkend verhaal, dat de Heere, Die gezeten is 'over den watervloed,' die dag zijn gebeden hoorde, vervulde Kenneth Ross met verwondering, gelijk de ervaring van de onbekende zeeman deed.

Een jonger christen dan één van dezen was Donald Morrison te Fivepenny (Ness). Hij was slechts een jongen van vijftien zomers, toen hij zich tot de Heere bekeerde door een tedere persoonlijke oproep van Finlay Munro. In zijn ouderdom maakte John MacRae hem een zwijgend compliment door op de preekstoel te staan wanneer hij ook sprak op de vrijdagsdienst. De vriendelijke Murdo Stewart, catechiseermeester te Back, was zijn levenslange vriend. Donald kwam eens te Back aan en zag, dat Murdo Stewart niet op zijn gewone plaats in de kerk zat. Nadien, toen hij een bezoek aan zijn huis bracht, trof hij hem aan in een zeer wanhopige toestand, terwijl hij zuchtte en de smartelijke woorden sprak: 'Een roede voor den rug der zotten.' Donald Morrison brak de strik door te zeggen: 'Vriend, deze woorden zijn niet voor u. Dit is het woord, dat ik u van de Heere breng: 'Uw leven is met Christus verborgen in God.' Dit woord bleek werkelijk een blad van de Boom des levens te zijn; en de bijeenkomst van lofprijzing en gebed, die die dag en die avond volgde, was Stewarts lofoffer aan Hem, Die zijn ziel in benauwdheden gekend had.

Donald was gewoon te vertellen hoe hij als jongeman te Callernish aanwezig was bij een gebedssamenkomst. Er woonde toen in het district een opmerkelijke christin, bekend als 'Anna nighean an t'saoir.' Annie had een onbeschroomde manier om jongemannen te vertellen wat zij van hun openbare gebeden dacht en Donald was bezorgd dat hij, indien hij gevraagd werd om te bidden, nadien door haar onder handen genomen zou worden! Nadat hij zijn gebed beëindigd had, zag hij haar achter hem zitten. Later nam zij hem bij de hand en zei: 'U begon en eindigde, zoals ik hoopte dat u doen zou. Sommigen vermoeien ons met teveel woorden en dan houden wij op met hen te bidden. Dan wordt het gebed vruchteloos.' Deze raad hielp Donald om een apostel van kortheid te worden in al zijn openbare gebeden.

Ds. Peter MacLean van Stornoway kreeg eens bezoek van Donald Morrison, vergezeld door de bekende Annie MacLeod van Bayble. 'Er is iemand bij u, Donald,' zei ds. MacLean, 'en toen ik thuiskwam uit Canada had zij een zakvol vroomheid, maar nu kunt u ze in het kleinste vat doen.' Donald verdedigde zijn blonde vriendin door hem eraan te herinneren, dat sommige goede dingen aanvankelijk een grote omvang en hoeveelheid hadden, maar daar het proces van loutering voortging, verminderde de hoeveelheid en vermeerderde de kwaliteit. Met deze wijze van verdediging was ds. MacLean erg in zijn schik.

Eens was Donald te Uig, waar hij op een vrijdag naar Donald MacLean, een achtenswaardige man uit Bragar, luisterde. De Donald uit Bragar gaf kenmerken eigen aan de verschillende soorten godsdienstige verleiders in de belijdende kerk van God. Onder andere goede dingen zei hij: 'Er is geen man in deze grote gemeente, die meer bevreesd is over zijn hoop op God dan ik ben. Het is ook mijn mening, dat er drieërlei soort verleiders zijn. Er zijn zwarte, gespikkelde en witte verleiders. De ongerechtigheid en ledigheid van de zwarte verleider zijn zichtbaar voor allen, zodat zelfs een genadeloze wereld kan zien, dat hij ontbloot is van de genade Gods. De

gespikkelde wordt door de genadeloze wereld niet gekend; maar wanneer hij vaak het gezelschap van Gods volk bezoekt en tracht te delen in hun ervaring en gesprek, kunnen zij onderscheiden dat hij slechts een vreemdeling van de dingen Gods is. De witte verleider kan echter beide een goddeloze wereld en het volk van God bedriegen. Hij is alleen bij de Alziende bekend. Bij tijden is het mijn grote vrees, dat ik zelf tot die laatste soort behoort.' In die tijden namen de mensen hun eeuwige verlossing niet als vanzelf sprekend aan.

Het onbewuste aangeboren dichterlijk gevoel, waarmee zulke bijna ongeletterde mannen hun geestelijke ervaringen konden verduidelijken, was dikwijls een opvallend kenmerk van hun gezegden. Een visser van het eiland, die eens sprak over de diepe vrede, die zijn hart bezat, toen hij door het geloof toevlucht en rust vond in Christus' dood en gerechtigheid, zei: 'Die dag was mijn vrede zo groot, dat ik gevoelde, alsof de kleinste schelp ongestoord op de Atlantische Oceaan kon drijven.' Hoewel beproefd in Christus, wandelde Donald Morrison dikwijls onder een wolk van merkbare geestelijke verlating. Niemand kon daarom tederder zijn dan hij in het toedienen van troost aan de treurigen Sions. Terwijl hij eens te Dell in de openlucht sprak, verwees hij vol overtuiging naar de wijze, waarop arme gelovigen dikwijls hun 'kwitantie' verloren, voor wat zij zo zorgvuldig in bewaring gaven bij de hemelse Bank, en meenden dat zij hun alles verloren hadden, daar zij de kwitantie verloren hadden. Tot dezulken zegt Christus: 'Hoewel u de kwitantie verloren bent, staat uw naam nog in Mijn boek en uw schat is veilig in Mijn handen.' Met andere woorden, de eeuwige verlossing van de gelovige is niet afhankelijk of van het gevoel of van een onbewolkte zekerheid, maar van Christus' getrouwheid in het verbond, dat 'in alles wel geordineerd en bewaard is.'

Deze uitnemende opmerking over het verschil tussen geloof en gevoel herinnert aan één van een andere dag in het noorden, toen een man op een Avondmaalsvrijdag naar de bewijzen in het leven vroeg van hen, die hun roeping en verkiezing vastmaken.

Sommigen van de sprekers vonden het onderwerp een grote diepte. De dag werd echter goed gemaakt door een gepensioneerde soldaat die zei, dat hoewel hij nooit met zijn ogen zijn naam in het grote boek in Londen gezien had, hij wist dat hij erin stond, aangezien het geld van de koning met zekere regelmaat in zijn bezit kwam. Op dezelfde wijze wist hij ook, dat zijn naam geschreven stond in het boek des levens onder de uitverkorenen Gods, aangezien de Heere zijn ziel vanaf de dag dat Hij hem riep door Zijn Geest, bleef voeden uit Christus' onnaspeurlijke volheid.

Donald had zowel zijn beproevingen als zijn vertroosting. Tot een vriend zei hij eens: 'Ik ben drie weken in de hemel geweest.' 'In dat geval,' antwoordde zijn vriend, 'kunt u nu verwachten drie weken in een tegenovergestelde toestand te verkeren.' Hij kende nacht en dag. Op gevorderde leeftijd, toen zijn lichaamskracht afgenomen was, liep hij nog eens de lange afstand tussen Ness en Uig. Onderweg werd hij ingehaald door zijn vriend, ds. John MacRae. Liefdevol verweet ds. MacRae hem, een oude man, dat hij zich zo ver van huis waagde. Terwijl hij Donald vroeg of het horen van het Evangelie zijn voornaamste drijfveer was in het bijwonen van het Avondmaal te Uig, zei hij: 'Om eerlijk te zijn, ds. MacRae, nee. Mijn reden om zover te gaan is, dat ik mij daar wat nader kan onderhouden met mijn vrienden in de Heere, voordat ik deze wereld verlaat.' Op deze belijdenis antwoordde ds. MacRae: 'Ik heb u altijd hooggeacht, Donald, maar ik heb nooit meer met u opgehad dan vandaag.'

Geen mens richtte zijn leven in zijn tijd meer in overeenkomstig met Gods Woord dan Donald Morrison. Om zijn afhankelijkheid van Gods Woord als zijn lamp en licht te verduidelijken, vertelde hij eens hoe hij in een mist op zee zowel het land uit het oog

verloor, als hij alle richtingsgevoel kwijtraakte. Toen de mist optrok, zag hij dat hij een heel eind van de kust was en zich in de verkeerde richting voortbewoog. Met andere woorden, zonder het licht van het Woord kon hij de weg naar het huis hierboven niet vinden, of zijn gangen in de rechte sporen houden.

De levendige en aantrekkelijke John MacDonald, plaatselijk bekend als Iain Buidhe, uit North Tolsta, was Donald Morrisons vriend. John was een aantrekkelijk spreker, wiens aanschouwelijke en geheiligde geest geestelijke lessen uit de wereld der natuur kon ontlenen. Hij leefde daar, waar hij de Atlantische Oceaan in zijn onstuimige en rustige stemmingen kon zien. 'Wanneer de zee in de wintertijd kalm is, met de zee kabbelend aan de voet van de steile rots, kom ik niet bedrogen uit. Ik weet dat er een storm op komst is. Alzo is het met mij in dit leven; mijn ogenblikken van rust worden dikwijls gevolgd door stormen van verzoeking en beproeving.'

De zee, met al haar oude verschrikkingen, voorzag die Godvrezende mannen dikwijls van verduidelijkingen van het geestelijke leven. Zij, die handel doen op grote wateren, zien de wonderwerken des Heeren. In dit verband was een vriend van John gewoon een geschiedenis van een stormachtige dag op zee te vertellen. Zij werden door een hevige wind naar een hoge, steile kaap gedreven, die ver in de zee uitstak. 'In die kaap zagen wij onze dreigende ondergang; maar ook wisten wij, dat er aan haar beschutte zijde veiligheid en een kalme zee was.

Op dezelfde wijze dreigt Gods rechtvaardigheid, gelijk een grote berg oprijzend in een zee van toorn, ons met de ondergang. Maar als wij eenmaal schuilen in Christus als onze gerechtigheid, beschutten Gods rechtvaardigheid en alle eigenschappen van de eeuwige God ons en staan tussen ons en tussen de toekomstige toorn.'

Van de gewoonte van het eiland om schapen te merken voor herkenningdoeleinden, maakte hij gebruik om de leerstukken van uitverkiezing en wedergeboorte te verduidelijken. Eens zei hij, dat God hem geopenbaard had, dat toen God hem in Christus verkoor, Hij hem merkte met de blauwe steen van verkiezende liefde; en met de rode steen verzegelde Hij hem op de dag der wedergeboorte, toen Hij op zijn consciëntie het bloed van Christus spregde.

Soms werkte John in de stad. Boven tussen de daksparen in een grote loods, temidden van lawaai en gevaar, zag hij eens een duif haar nest bouwen en voor haar jongen zorgen, totdat ze in staat waren om weg te vliegen. Met betrekking tot dit liefelijk beeld zei hij dat Gods Kerk niet alleen kon blijven leven in een wereld van strijd en vijandschap, maar ook haar zaad kon voeden en beschermen, totdat God hen tot Zich nam.

Eens was John in Gods hand het middel ter voorkoming van een ernstige plaatselijke ramp. Een aantal vissers, die op het punt stonden de kust te verlaten, waarschuwde hij ernstig om in de haven te blijven, daar hij vreesde dat sommigen op deze dag zouden sterven, daar hij het weer niet vertrouwde. De mannen, met schrik vervuld door zijn ernst, gehoorzaamden hem. Maar in het dichtstbijzijnde dorp, acht mijl verderop, kwamen enigen die zich op zee waagden in de storm om.

Er was nog een man op de westzijde van het eiland aan wie nog zoveel herinnert, dat het niet nodig is hierover iets te zeggen, behalve dan enige onvermelde voorvallen uit zijn leven te geven.

Ik spreek over Malcolm MacLean van Shawbost.

Hij was een man die bijna onophoudelijk bad en diep geoefend was als gelovige, maar ook geen vreemdeling was van de pijnlijke beproevingen die de christen in zijn leven

wedervaart. Toen hij eens een tijd van 'menigerlei verzoeken' doormaakte, verloor hij alle moed. Toen zijn vriend, John MacIver, aan wie hij nauw verbonden was, hem kwam opzoeken, vroeg Malcolm hem ernstig te gedenken aan de troon der genade en hem bekend te maken welk woord het de Heere dan ook behaagde te zenden. Toen John zich enkele dagen daarna met 'een goede tijding' op weg begaf naar zijn huis, vond hij Malcolm bezig zijn vrouw te helpen bij haar huishoudelijk werk. Hij was boter aan het karnen, maar er zat nauwelijks beweging in. John MacIver sprak het woord dat de Heere gezonden had om deze vermoeide pelgrim op te beuren: 'En de God des vredes zal de satan haast onder uw voeten verpletteren.' Dat had direkt zijn uitwerking. Het handvat, dat een poosje geleden nauwelijks in zijn hand bewoog, hanteerde hij nu met zo'n kracht, dat de bodem van de karnton bezweek en de room zich op de vloer verspreidde. Hoewel zijn goede vrouw zich die avond ergerde, kreeg deze beproefde man Gods zijn uur van de zonodige troost. Er was een jonge man van Barvas, die gewoon was te vertellen over een van zijn eerste pogingen om in het openbaar voor te gaan in het gebed. Aangezien hij nog maar een jongen was en erg aarzelend, wilde Malcolm, die met hem meeleefde en van hem hield, hem helpen met een kort maar hoorbaar gebed: 'Heere, help het kind,' herhaalde hij verschillende malen. En hulp kwam van boven; zodanig, dat de bejaarde pelgrim zijn smeekbede veranderen moest in een lofprijzing: 'U zij geloofd, dat U het kina geholpen hebt,' riep hij uit, terwijl 'het kind' halverwege zijn gebed was.

Deze jongeman was Murdo MacLeod, die zich later te Swainbost vestigde. Murdo was een eigenaardige, zonderlinge man. In zijn openbare gebeden was hij zelden direkt op de man af. Bijna onveranderlijk zond hij zijn gebeden op in de vorm van een denkbeeldige dialoog, waarin de betreffende partijen soms de Heere en de tegenpartij (de duivel), zonde en genade, of de oude en de nieuwe mens des harten waren. Indien de eerbiedwaardige man soms de kluts kwijt was, terwijl hij gloedvol het één tegenover het ander stelde, dan was het allen duidelijk aan welke kant hij wenste te staan.

Malcolm MacLean was eens aanwezig bij een samenkomst in een huis te Shader. Hem werd de bijbel gegeven om de huisgodsdienstoefening te leiden. Terwijl hij het Boek in zijn hand nam, riep hij uit: 'Satan, satan, satan, verlaat dit gezelschap!' Toen overhandigde hij de Bijbel aan een aanwezige ouderling en zei: 'Nu is alles goed, hij zal ons vanavond niet meer lastig vallen.' Het gevoel van grote vrede dat op het gezelschap viel, dat voor aanbedding bijeen was, maakte die avond zeer gedenkwaardig.

De naburige eilanden Skye en Harris werden door de Heere evenzeer begunstigd. Er zijn vooral twee namen, die een unieke plaats hebben in onze godsdienstige literatuur. Het zijn de namen van mannen, die minstens van hetzelfde formaat waren als die wij reeds genoemd hebben. Op Skye stak Donald Munro uit boven zijn tijdgenoten. Deze opmerkelijke man, die in 1830 op 57-jarige leeftijd overleed, verloor het gebruik van zijn ogen, toen hij nog maar een jongen van veertien jaar was. Al waren dan zijn grote geestvermogens verduisterd door een bezoeking als die van Milton, zo was hij in tegenstelling tot de grote Puriteinse dichter, door grote armoede gedwongen de kost te verdienen door muziek te maken, die de nachtelijke feesten van zijn mede eilandbewoners begeleidde. Wegens zijn aangeboren welsprekendheid en het gemak waarmee hij de letterlijke inhoud van de Bijbel machtig werd, verenigde hij zijn muzikaliteit met het ambt van catechiseermeester. Noch de 'blinde herders' die hem aanstelden, noch Donald zelf, zagen iets bespottelijks in de in tweeërlei opzicht blinde vioolspeler, die ook de geestelijke raadgever voor de gemeenschap was. Toen de

Schriftuurlijke leer tenslotte de heersende duisternis verdreef, was Donald bij de eersten die God in Zijn genade riep. De nieuwe leer was niet gewild. Een man waarschuwde zijn vrienden zich niet te laten meeslepen met zo'n prediking, 'want indien het waar is, heeft een ieder van ons de duivel achter zijn achterdeur!' Het licht dat Donald Munro nu genoot in Gods Woord was een bron van verbazing voor allen die hem hoorden. Zijn wonderbaarlijk inzicht in Zijn onnaspeurlijke rijkdom was in overeenstemming met zijn gebeden. Ze geleken op die van Spurgeon in hun openhartigheid, eerbied, heilig vertrouwen en vertederende uitwerking. Ds. John MacRae die het goed kon beoordelen, zei eens dat hij in deze wereld nooit een Godzaliger man had ontmoet. Om dezelfde reden weende de begaafde John Morrison van Harris altijd als hij over zijn hemelse zalving sprak.

Het was een opmerkelijke samenloop van omstandigheden dat Murdo MacDonald, zijn geestelijk evenbeeld op Lewis, stierf in de armen van Donald Munro. Hun beenderen rusten in hetzelfde graf naast een stroompje met varens, bijna in de schaduw van de Coolin heuvels.

Gelijk Donald Munro, is ook de hierboven genoemde John Morrison van Harris zo bekend door zijn liederen, dat maar weinig aan zijn roem kan toegevoegd worden. Dr. Henderson heeft er goed aan gedaan ons zijn gedichten zo volledig te geven, maar de bijgevoegde biografische schets is mager en onvolledig. Bovendien wordt de geestkracht van de man nauwelijks verstaan. Morrison was een dichter van grote diepte, levendigheid en onnavolgbare beeldspraak. De oorspronkelijke frisheid van sommige van zijn verzen is hun meest kenmerkende eigenschap. Zijn wonderbaarlijke bekwaamheid om vensters te openen, die ons beter inzicht geven in de eeuwige wereld, is onvergelyklijk. Ook boeit hij in zijn tekening van de christen als een samengesteld mens, in wie genade regeert, maar over wie de zonden de overhand hebben. Dit inzicht kwam niet uit zijn eigen visie voort, maar was het gevolg van grote geestesgaven, rijkelijk gezalfd door Gods Geest. Het grootste compliment dat John Morrison ooit gemaakt is, was dat van dr. John MacDonald, die op een vrijdag van een Avondmaalsviering, nadat hij geluisterd had naar de aanwezige 'Men' (ge oefende kinderen Gods) zei: 'Ik ken een smid op Harris, die meer Godgeleerdheid bezit dan u allen.' Dit was de beoordeling van een man, die alle mannen van naam in zijn geslacht kende.

4. Uitverkoren vrouwen

In de vrouwelijke kring van hen, die de leer des Heeren versierden, waren er in het noorden 'uitverkoren vrouwen,' die bijzonder uitblonken. Men zou de namen kunnen noemen van Peggy MacKenzie van Stornoway; Catherine MacKay van Barvas; Annie Campbell van Point; mevr. MacFarquhar van Ness; Margaret MacKenzie van North Tolsta en Christina MacDonald van Soay.

Peggy MacKenzie was een hartelijke, maar oprechte christin, die geenszins wilde verbergen dat de snoeren haar in liefelijke plaats en gevallen waren. Zij was nauw verbonden aan haar vriend Murdo MacDonald van Bayhead, een eenzame ster aan de godsdienstige hemel lang voordat de tot nieuw leven brengende adem des Heeren over het land waaide. Sommigen hebben over Murdo MacDonald gesproken als over een stem van de godsdienstige opleving, die de dageraad van omhoog begroette. Hij was stellig een snel getuige tegen de 'stomme honden' die tevreden terneer zaten in de verstikkende atmosfeer van een dood formalisme, dat overal de overhand had. In het verborgen was hij een vorst Gods, en de genade die zo rijkelijk op zijn leven rustte, bezorgde hem de eervolle naam van 'de grote Murdo van de genadegaven.' Zijn grootheid in geestelijk opzicht kan men daaruit afleiden, dat Finlay Cook hem in gunstige zin vergeleek met de voortreffelijke John Grant van Strathy (Sutherland). Op het eiland Skye vond hij, zoals we gezien hebben, zo'n passende metgezel in de Godzalige Donald Munro, dat ze een verbond maakten om te rusten in hetzelfde graf, opdat ze samen mochten opstaan in de morgen der opstanding. Een van zijn opmerkingen in het openbaar gemaakt, toont ons hoe hij leefde als een toegewijd christen: 'Er is geen dag of ik breng mezelf voor de Heere in Zijn Woord, en wanneer het Woord de zonden van mijn leven en gedachten ontdekt, neem ik de toevlucht tot de fontein van bloed, waar mijn zonden worden bedekt en afgewassen.' Maar dit verloopt.

Peggy MacKenzie diende eens in het openbaar een standje uit
39

in Stornoway wegens de koele ontvangst, waarmee de mensen een groep voortreffelijke jongemannen van Skye begroet hadden, die naar de Avondmaalsdiensten gekomen waren. Toen ze later bij haar eigen huis met een van hen verscheen, zei een vriend: 'Wel, Peggy, breng je een verrader in huis?' 'Zo ja,' antwoordde ze, 'dan zal het verlies voor hem zijn en niet voor ons.' Toen het gezelschap ging zitten om te eten, vroeg ze een zegen met deze woorden: 'Niemand heeft U ooit een harde Meester genoemd, behalve zij die U niet kennen.'

Haar vriendin, Catherine MacKay, was van het levendige soort. Licht en duister wisselden zich in snelle opeenvolging in haar ziel af. Wij geloven dat zij het was die bij zekere gelegenheid de woorden sprak: 'Indien mij verteld werd, dat slechts twee uit dit geslacht naar de hemel zouden gaan, dan zou ik hopen er een van te zijn. En indien mij verteld werd, dat slechts twee verloren zouden gaan, dan zou ik vrezen een van deze te zijn.'

J. Edwards, hoofd van een college, drukte zich eens in soortgelijke bewoordingen uit. De ontzagwekkende ernst was een kenmerkende eigenschap van de oudere christenen in de Hooglanden. Catherines gezegde roept herinneringen op aan een voorval dat eens plaats had op een heideveld op de Hebriden. Het werpt licht op het feit hoe vrees en hoop zich in het leven van een geoefend christen kunnen afwisselen. Een man die

eens een eenzaam heideveld overstak, zag met belangstelling naar het vreemde gedrag van een persoon een eindje voor hem. Soms liep hij hard, dan stond hij weer stil. Ingehaald door de ander, werd hem gevraagd waarom hij zich zo vreemd gedroeg. Hij antwoordde: 'Wanneer ik van mezelf dacht dat ik op weg was naar de hemel, kon ik alleen maar hard lopen; maar wanneer de vrees mij bezette dat ik wel eens op weg kon zijn naar de eeuwige rampzaligheid kon ik slechts stilstaan.'

Catherines geestelijke toegenegenheid voor die voortreffelijke christen John MacKay (Barvas) was diep en blijvend. In één van haar donkerste gemoedsgesteldheden gaf zij eens de aandoenlijke wens te kennen dat, indien de Heere had besloten haar buiten de hemel te sluiten, haar de gunst van 'een klein venster' toegestaan mocht worden, waardoor zij John MacKay in zijn gelukzaligheid zou kunnen zien! Dikwijls twijfelde ze aan haar eigen aandeel in Christus, maar nooit aan het zijne. In haar gedichten geeft ze John de palmtak onder de geloofshelden van haar tijd. Op betrekkelijk jeugdige leeftijd ging deze voortreffelijke man naar Canada; maar Catherine en hij hadden zo'n nauwe omgang met elkaar in de Heere, dat zij zich op de dag waarop hij stierf, ineens bewust werd van het feit. In al die jaren van scheiding was er tussen hen geen schriftelijk contact geweest.

Haar geloof in de beloften Gods, zoals die staan opgetekend en betrekking hebben op de geestelijke en tijdelijke behoeften van Zijn volk, brachten haar met iedere nood tot de troon der genade. Verlangend een Avondmaalsviering in een verafgelegen gemeente bij te wonen, bad zij eens om geschikt schoeisel. Haar verborgen plaats des gebeds was een klein beschut hol op de heide. Nu trof het zo, dat er die dag iemand rechtmatig het wild op de heide vervolgde. Toen hij iets boven de grond zag bewegen en dat voor wild aanzag, vuurde hij. Dit was echter niets minder dan Catherines hoofd met de hoed, dat in gewijde ernst heen en weer bewoog. Nadat zij hem verklaard had waarom zij daar gebeden had, bood hij zijn verontschuldiging aan en deed dat vergezeld gaan van een goudstuk, meer dan genoeg voor haar om schoenen te kopen. 'Wat zou ik vlug in de hemel geweest zijn, als ik hier gedood was!' merkte ze tegen de verbaasde en opgeluchte man op. Catherine was ook opmerkelijk wat haar stem betreft. Wanneer ze haar gezang als van een nachtegaal aansloot bij de laatste maat van de regel van de voorzanger, scheen het velen een melodie uit het voorportaal des hemels te zijn.

Een korte schets van deze opmerkelijke vrouw, samen met verscheidene van haar gedichten, werd in 1927 door ds. Alexander MacRae van Kintail en Tongue gegeven, wiens voorvader Mr. William van Barvas, Catherine bewonderde als de vriendin van de arme man.

Op een zondagmorgen in het jaar 1871 lag Catherine MacKay op sterven. Tot degenen die haar vroegen of ze wenste dat men haar in de gebeden van de gemeente zou gedenken, antwoordde ze: 'De voorbeding voor mij wordt hierboven gedaan.'

Op het eiland Skye leefde een christin die veel op Catherine MacKay geleek. Het was Christina Macdonald, die op Soay woonde, een klein eilandje aan de kust van Skye. De vermaarde predikant van Snizort, ds. Roderick MacLeod, gaf haar de schone naam van koningin van Soay. Dat kwam zo. Tijdens een Avondmaalstijd zag ds. MacLeod haar naar de pastorie komen. Ze bracht van alles mee voor de gastvrije tafel van mevr. MacLeod. Terwijl hij peinzend naar haar in de verte keek, zei hij: 'Ik zie de koningin van Soay komen, dragende haar lasten: een last van zonde, een last van genade en een last van goede dingen van dit leven voor ons'.

Dit was werkelijk een juiste opmerking over iemand, wier leven was verrijkt door de grote genade van geloof, hoop en liefde.

Een woord van ds. Murdoch MacAskill (Dingwall) dat hij sprak toen hij in Urquhart preekte, toont ons met welke ogen haar christelijke vrienden Christina beschouwden: 'Twee van de Godzaligste mensen die ik ooit gekend heb, waren dr. John Kennedy en een meisje op het eiland Soay,' zei hij; 'ze hadden twee dingen gemeen, hoewel geen van beiden kon vertellen welke van deze twee dingen hen het meest ontroerde: het gezicht dat ze verkregen van hun verloren staat als zondaar, of het gezicht dat ze genoten van de liefde van de Zaligmaker.'

Ds. Nicol Nicolson die haar christelijk gedrag bewonderde, was gewoon te zeggen dat de hemelse glans die op haar gezicht lag, gelijk een lichtstraal, iets volheerlijks was gelijk aan haar wandel. Bij haar begrafenisdienst weidde ds. Nicolson teergevoelig uit over de woorden: 'Des Konings dochter is geheel verheerlijkt inwendig.'

Deze begenadigde vrouw beleed de Heere op de leeftijd van 15 jaar en totdat ze op 90-jarige leeftijd overleed, versierde ze haar belijdenis. In de plaats waar ze woonde en bad, bleef de geur van haar christelijk leven hangen lang nadat ze, thuis gehaald was. We zijn er niet zeker van of de Catherine van Lewis ooit de Christina van Skye ontmoet heeft, maar als die twee elkaar ooit ontmoet zouden hebben, dan zou de een in de ander het onbewuste beeld van hun Heere weerspiegeld gezien hebben, gelijk Barmhartigheid en Christinne.

Niet ver van de plaats waar Catherine MacKay woonde, leefde nog een voortreffelijke jonge vrouw, Gormelia MacLean genaamd. Cormelia was gewoon te vertellen hoe zij en anderen eens naar de kust gingen om zee gras te snijden. Daar de vloed nog niet voldoende afgenomen was toen zij er arriveerden, gebruikten ze de vrije tijd om aardappelkuilen bij de kust in orde te brengen. Intussen, en voor haar om onbekende redenen, voelde ze dat ze de woning van Malcolm Campbell (Bragar) moest opzoeken. Toen ze bij zijn huis aankwam, vond ze hem met zijn vriend John Smith verenigd in gebed. Haar komst was letterlijk een antwoord op het gebed. Beiden verwelkomden haar met de woorden: 'Gezegend zijt gij de Heere, die gekomen bent tot onze hulp in onze ouderdom.'

Nu wilde het geval dat enkele dagen geleden de plaatselijke predikant, Ds. MacArthur, Malcolm een halve kroon gegeven had. Nu had Malcolm dezelfde morgen ook een droom. In zijn droom zag hij een stervende christin van een verafgelegen dorp, die hem verscheen en hem om een halve kroon vroeg. Gormelia verscheen daarom dan ook op het gunstige ogenblik, zodat zij, in antwoord op de gebeden van die twee mannen dat geld kon brengen daar waar het zo dringend nodig was.

Bij het ontvangen van het geldstuk zei de stervende vrouw: 'Ik ga naar Huis, maar ik ben de winkelier een halve kroon schuldig en ik heb de Heere ernstig gebeden mij dit geld te zenden om mijn schuld te betalen voordat ik deze wereld verlaat.'

Een soortgelijke geschiedenis werd gewoonlijk verteld van een Godzalige vrouw die in Gelnurquhart woonde. Deze vrouw kwam in tijdelijke moeilijkheden te zitten. Ze bad ernstig tot de grote Gever haar het beloofde dagelijks brood te zenden. Verschillende keren dacht ze, aan de bekende Alexander Fraser haar toestand te vertellen, maar elke keer ontzonk haar de moed. Op zekere avond, toen ze op weg was naar de kerk, was ze verrast Alexander te zien die op haar stond te wachten. Wijzend naar een hoekje van de dijk zei hij kort en bondig, wat hem eigen was: 'Hier is uw eten en in plaats van mij 's nachts weer wakker te houden kom dan en vraag er om.'

Nog een naam die wij willen noemen is die van een vrouw, die tot een jongere generatie behoorde. Ze was geboren te Ness en haar naam was Margaret MacIver. Ze begon het goede deel te zoeken toen ze ongeveer twaalf jaar was. Daar ze zich reeds bewust was van een sterke genegenheid tot Gods volk en tot Gods huis vestigde ze haar hoop op de Heere in de openbare middelen der genade, terwijl haar levendgemaakte ziel dronk uit de fontein des levens. Soms, wanneer de kerk uitging, streken sommigen haar teder over het hoofd en zeiden: 'Is dit het kind dat de Heere zoekt?'

Margaret, die omstreeks 1850 geboren was, was nog erg jong toen ze een merkwaardige droom had die een diepe indruk op haar maakte. Ze zag zichzelf opstaan uit het graf om haar heerlijke Verlosser te verwelkomen. Het gezicht was zo levendig dat het haar hele leven haar bijbleef. Later toen ze zich als jong getrouwde vrouw voorgoed te North Tolsta vestigde, herkende zij de plaats die ze in haar droom gezien had: een groene oever overdekt door een verscheidenheid van wilde bloemen en waar dichtbij de rusteloze golven op een gouden strand liepen. Meer dan zeventig jaar later werd haar lichaam op dezelfde plaats ter ruste gelegd. Toen ze opgroeide maakte ze het tot een zaak van het gebed dat, indien de Heere een echtgenoot voor haar bestemd had, Hij haar dan een man wilde geven die Hem vreesde en liefhad. Haar gebed werd verhoord. Haar woning in North Tolsta stond later bekend als een 'Bethel' bij hen die op weg waren om de kerkdiensten bij te wonen en daar een nacht overbleven.

De genade die zo kennelijk op Margaret MacKenzie rustte, zoals ze nu bekend stond, werd gezien in haar voortdurende waakzaamheid over haar hart, lippen en dagelijks gedrag. In een gemengd gezelschap was ze erg voorzichtig een christelijk gesprek niet te onteren. Indien de Geest haar dreef om een woord ter rechter tijd te spreken, deed ze dat zonder aarzeling. Een jonge christen die haar eens bezocht gaf ze de raad: 'Ken toch vooral de Heere in al uw wegen, en Hij zal uw paden recht maken. Bid vooral dat u uw tong in toom mag houden, want het is een lid dat een strik kan zijn. Stort uw hart nooit onverstandig uit en bid veel als u in gezelschap van anderen bent, dat u geen schade berokkend mag worden door uw eigen woorden. U zult verrast zijn te ontdekken dat u zich meer verbonden kunt voelen aan sommigen van Gods volk van wie u weinig weet, en dat u uw hart meer zult uitstorten voor sommigen die nog geen christen zijn, dan voor sommigen die belijden het te zijn. Alleen de eeuwigheid zal openbaren waarom dit zo is. Vraag de Heere u in staat te stellen te bidden in de Geest. Alleen in het gebed genieten wij Zijn echte nabijheid en smaken we Zijn liefde. Verberg niets voor Hem en hoe meer Hij u uw zonden en uw zondig bestaan laat zien, hoe meer u Hem zult danken. Wat u ook doet, houd Hem altijd aan Zijn Woord.'

De vermaning in deze laatste zin vervat was het geheim van wat voor sommigen Margarets profetische geest was. In iedere moeilijkheid vroeg ze de Heere om raad. Wanneer Hij Zijn Woord zond, hoezeer het dan ook in strijd mocht schijnen met de tegenwoordige omstandigheden, twijfelde ze nooit aan de uitkomst. Dat is het waarin haar geloof uitmuntte. Veel voorbeelden zouden gegeven kunnen worden hoe zij de verborgenheid des Heeren genoot in onpersoonlijke zaken, zelfs betreffende volkeren en mensen.

In haar gebeden maakte ze onveranderlijk melding van koningen en van hen die met gezag bekleed zijn, of God hen wijsheid wilde geven om in Zijn vrees en gerechtigheid te regeren. Toen George V stierf vertelde ze haar vrienden dat zijn

oudste zoon nooit op de troon van zijn vader zou zitten. Toen men aandrang om haar ongelooflijke verklaring uit te leggen antwoordde ze: 'Wie zegt wat, hetwelk geschiedt, zo het de Heere niet beveelt?' (Klaagl.3:37). Daar ze de Engelse taal niet kon lezen, was ze niet zo bekend met vorstelijke namen. Op zekere dag vroeg ze of de oudste zoon van de koning een dochter had. Toen haar gezegd werd dat dit inderdaad zo was, zei ze: 'Bid voor dat meisje. Ze zal een zware last krijgen te dragen en in zeer beangstigende tijden leven.'

De mate van haar christelijke naastenliefde kan worden afgeleid uit het volgende voorval. Een naburig predikant, die tot een ander kerkgenootschap behoorde, bracht haar eens een bezoek. Toen hij zich verontschuldigde, dat hij een andere kerkelijke naam droeg als zij, vertelde zij een eenvoudige gelijkenis. 'Een Godvrezende vrouw trouwde eens met een man, die reeds eerder getrouwd geweest was en een gezin had. Daar zij haar man liefhad, had zij ook zijn kinderen lief; want hoewel het de hare niet waren, zag ze zijn gelijkenis in hen en dat feit verbond haar hart aan hen. U behoort niet tot mijn kerk, maar aan een ieder in wie ik het beeld Gods zie, is mijn hart in Christus verbonden.' Niets gaf haar groter blijdschap dan de christelijke gemeenschap. Op zekere dag was ze in haar woning in gesprek met een vriendin. Het gesprek ging over de grote Koning. Een man trad binnen, die hun gesprek op wat anders bracht. Onmiddellijk berispte zij hem door te zeggen: 'Wij rusten hier uit in de schaduw van een aangename wonderboom, maar uw woorden hebben gewerkt als wormen om alles te verwoesten.'

Iemand vroeg haar eens het verzoek van de dwaze maagden te verklaren, toen ze tot de wijze maagden zeiden: 'Geeft ons van uw olie.' Ze antwoordde: 'Hebt u ooit van goddeloze mensen op hun sterfbed gehoord, die Gods volk vroegen om voor hen te bidden? Wel, dat is de betekenis van hun geroep.'

Een van de schone dingen in het leven van deze Godvrezende vrouw was het verbond, dat ze met twee van haar christelijke vriendinnen maakte. Terwijl deze drie op zekere dag samen aan het werk waren, genoten ze een grote mate van 'de zegen die rijk maakt.' Terwijl ze onder de kracht van deze uitstorting van liefde verkeerden, beloofden ze elkaar dat welke beproevingen de Heere hen ook zou zenden, zij elkanders lasten zouden dragen in gebed en daadwerkelijk meeleven. Deze schone verbintenis werd alleen door de dood verbroken.

Als moeder gaf God haar het loon op haar gebeden. Toen haar eerste kind geboren werd, werd ze ernstig ziek. In dat ogenblik, toen haar leven aan een zijden draad hing, werd ze echter ondersteund door de woorden: 'Het zaad zal Hem dienen.' Ze werd opgericht van haar ziekbed. Nadien kreeg ze een vollediger verzekering betreffende haar gezin: 'En al uw kinderen zullen van de HEERE geleerd zijn, en de vrede uwer kinderen zal groot zijn.' Ze mocht beleven dat haar hele gezin rustte in de hoop der zaligheid.

De dag waarop haar man, die van hetzelfde gevoelen was, overleed, zat hij te luisteren naar het gesprek van christenvrienden. Daar hij een nederig man van weinig woorden was, kon hij alleen maar zeggen: 'Dikwijls heb ik de Heere gedankt dat Zijn Koninkrijk niet was in woorden, maar in kracht.' Zijn vrouw antwoordde: 'Neem dat dan als uw staf over deze Jordaan.' Het was haar laatste woord van troost tot haar geliefde echtvriend. Voordat er vele uren verstreken waren was hij de doodsrivier overgestoken. Aan deze kant ervan rust de schaduw des doods, maar de andere kant is voor Gods volk helder door het licht van een eeuwige dag.

Een gebeurtenis die haar eigen heengaan aanduidde, was de geboorte van haar laatste kleinkind. De dag waarop dat plaatshad, zei ze: 'Dit zegt mij dat mijn leven ten einde

loopt, want Hij beloofde mij vrede wanneer ik mijn kindskinderen zou zien.' Veertien dagen voor haar einde vond een vriendin haar, geheel alleen, schreiende. Ze zei: 'Vandaag waren mijn gedachten bij de plaats waarin mijn beenderen zullen liggen tot de laatste bazuin zal klinken. Mijn ziel is reeds in de eeuwigheid en de enige belemmering tussen mij en tussen de volle genieting van God is dit broze lichaam.' Het was een schone morgen in juni 1940, terwijl de zon opkwam, dat haar ziel zich voegde bij de 'geesten der volmaakt rechtvaardigen.'

Margaret MacKenzie had een jonge bloedverwant, die zich wijdde aan de bediening van het Evangelie. Toen de jonge John na zijn bekering uit het zuiden naar huis kwam, wilde zijn Godzalige en begaafde vader dat hij voortging in gebed bij de huisgodsdienstoefening. Zijn vader was verlangend te weten of de jongeman werkelijk een zaligmakende verandering ondergaan had en dit wilde hij beoordelen naar de aard van zijn gebed. 'Voordat het gebed ten einde was wist ik dat John genade ontvangen had, maar terwijl ik naar hem luisterde, was ik bang dat ik ze zelf miste,' zei z'n vader later, Deze veelbelovende jongeman sneuvelde in de Eerste Wereldoorlog.

5. Dezen riepen tot de HEERE

De godsdienstige opleving in de Hooglanden deed een kerk ontstaan, die de weg tot de troon der genade kende en wier gebeden opstegen naar de hemel 'als rookpilaren.' Het was een kerk, die arbeidde voor de wedergeboorte der zielen en voor de opbouw van Gods Sion. En God maakte haar tot een blijde moeder van kinderen. Een heerlijk gevolg van de opleving was de instelling van de huisgodsdiensttoefening. De huisgodsdiensttoefening werd bijna een algemeen gebruik in al die plaatsen waar de Heere Zijn kracht bekend gemaakt had. Het is droevig te bedenken, dat dit onschatbaar godsdienstig gebruik nu enkel in veel huizen en gemeenschappen een herinnering is. In het noorden was een district, waar over een afstand van meer dan twee mijlen de huizen van de mensen, voor het merendeel keuterboertjes, vlakbij de weg stonden. Op een rustige avond kon de ene buurman, over de hele afstand van de weg, de andere een Psalm horen zingen op het uur van de huisgodsdiensttoefening.

Dr. John Kennedy verwees eens naar de achteruitgang, die het godsdienstig leven van de kerk ondergaan had voor zover hij het zich kon herinneren. Het vorige geslacht van christenen bad niet alleen, maar bleef op de Heere wachten tot het antwoord kwam. Zij zagen uit naar de verhoring van hun gebeden. In het laatst van zijn leven, bad men nog wel als vroeger, maar de vroegere vurige geest van aanhoudend vragen was grotendeels verdwenen.

Een jongere predikant dan dr. Kennedy uit Rossshire was gewoon één van de 'Men' aan te halen, die eens de betekenis van het volharden in het gebed toelichtte. Een pijper, zei hij, ging langs de deuren en speelde zijn liedjes. Zij, die niet van zijn muziek hielden en die graag wilden dat hij vertrok, gaven hem een geldstuk voordat hij goed en wel begonnen was. Bij een zekere deur scheen echter niemand hem te horen, hoewel hij zo goed als hij kon al zijn liederen speelde. Toen hij tenslotte op het punt stond om weg te gaan, ging de deur open. 'Ik houd van uw muziek en ik wilde graag tot het laatste toe uw liedjes horen; anders zou ik u al eerder beloofd hebben,' zei de vriendelijke persoon, die de deur opendeed. Met andere woorden, de Heere verlustigt Zich in de gebeden van Zijn volk en al verhoort Hij niet direct, dan mag men daaruit niet afleiden dat Hij weigert te horen. Jakob verkreeg de zegen niet meteen, maar bij het aanbreken van de dag na een lange nacht van worstelen met de Engel. Ook Paulus lag lang op zijn knieën, voordat de Heere de deur opende en hem zegende met de zo nodige genade voor de strijd.

Het noemen van Paulus' gebed herinnert ons aan één van de bekende vrouwen uit de Hooglanden, die eens benauwd werd door een zware verzoeking. In antwoord op haar gebed om hulp kwamen de woorden: 'Mijn genade is u genoeg,' op de gepaste tijd in haar bevende ziel. Maar nauwelijks was de strik gebroken, of de vijand viel haar opnieuw aan door haar te kennen te geven, dat de woorden waaruit zij zoveel troost geput had, alleen maar voor Paulus bedoeld waren. Opnieuw wendde zij zich in het gebed tot de Heere en wederom verlost Hij haar genadiglijk met de heerlijke belofte uit Psalm 105. 'Hij gedenkt Zijns verbonds tot in der eeuwigheid; des woords, dat Hij ingesteld heeft tot in duizend geslachten.' Toen brak het heerlijk licht door in haar hart en mocht zij weten, dat het woord dat van de hemel tot Paulus kwam in zijn dag van benauwdheid, bestemd was om ontelbaar velen van Gods aangevochten volk tot het eind der tijden te sterken en te bemoedigen.

In die dagen van beperkte omgang met elkaar was het gebed dikwijls de levende schakel, waardoor afwezig zijnde vrienden toch gemeenschap mochten genieten in de Heere. De Geest des Heeren, Die woont in het hart, is oneindig en op deze wijze kan Hij de verstrooide leden van Gods huisgezin bij elkaar brengen.

Een aangename geschiedenis kan verteld worden hoe 'de gemeenschap der heiligen' een wonderbaarlijke werkelijkheid werd doormiddel van het onderling gebed. Twee jongemannen uit het noorden kwamen eens overeen elke dag op een vastgestelde tijd voor elkaar te bidden.

Na verloop van tijd gingen de twee knapen ieder hun eigen weg. De een keerde terug naar zijn huis op Lewis en de ander vertrok naar Australië. Elke dag na het middagmaal zouden zij elkaar in het gebed gedenken. Niet ervaren in de wetten van de sterrenkunde en toendertijd onbewust van het feit, dat nacht en dag veranderden door de afstand tussen hen, was het gevolg dat de gebeden van de een, die thuis gebleven was, hun uitwerking hadden op zijn vriend in Australië om middernacht, terwijl de gebeden van de knaap die aan de andere kant van de wereld woonde, op dezelfde wijze zijn vriend op de verre Hebriden verkwikten.

Er was nog een jongeman uit Rossshire, die naar Canada emigreerde. Daar werkte hij vele jaren hard zonder veel aandacht te schenken aan de heilzame geestelijke invloeden, waarmee hij in de dagen van zijn jeugd omringd was. Na enige tijd werd hij ziek en moest hij het bed houden. Toen gingen zijn gedachten terug naar vroeger dagen. In gedachten zag hij zich weer in de kerk te Ferintosh zitten. De predikant stond op de preekstoel en hij kon zich zelfs de tekst en gedeelten van de predicatie herinneren. Terwijl het gehele tafereel zich aan zijn geest vertoonde, werd hij zeer getroffen door deze herinnering en wel zodanig, dat hij ertoe gebracht werd te bidden, of God hem wilde bezoeken met Zijn heil. Vanaf dat oogenblik werd hij een nieuw schepsel in Christus. Het woord, dat zolang in braak land gelegen had, had wortel geschoten. De getrouwe biddende predikant van zijn jongensjaren was naar het Vaderhuis gegaan, maar hij sprak nog in de herinnering van één van zijn mensen en zijn gebeden werden nog verhoord. Het is een geschiedenis, die elke bode des heils behoorde te bemoedigen, die wellicht aangevallen wordt te denken, dat zijn ijverige arbeid ijdel is.

Er waren sommigen, wier verborgen gebeden niet altijd verborgen bleven. Angus Young van Kilmallie bijvoorbeeld, begaf zich zo nu en dan naar de heuvels, die uitzagen op Loch Eil, en daar onbewust van de kracht van zijn stem en van de wijze waarop het geluid zich voortplant over een kalm watervlak, was hij gewoon zijn hart uit te storten voor God. Er waren tijden, dat zij die aan de andere kant van het meer woonden, zijn ernstvolle stem konden horen. Zulke mannen waren eens de roem en heerlijkheid van het land.

Later zullen wij de verkwikkende korthed van sommige openbare gebeden van 'Men' vermelden.

Laat mij echter een voorbeeld geven, hoe een biddende man in de genieting van de vrijheid des geestes, de tijd geheel vergat. Een eerbiedwaardige man in Lochcarron werd bij zekere gelegenheid door zijn dochter aan de ongewone lengte van één van zijn openbare gebeden herinnerd. Rustig antwoordde hij haar: 'Lief kind, wanneer je spreekt tot een Persoon, Die je zo zeer liefhebt, vergeet je licht de tijd.' Dit was de voortreffelijke Duncan MacLean.

Op een Avondmaalszondag in het noorden was de voelbare tegenwoordigheid des

Heeren zo overweldigend, dat de dienstdoende predikant nauwelijks kon spreken. Velen waren vertederd, want 'een luchtige wolk had hen overschaduwd.' Enige tijd later merkte een Godvrezende man, die daarbij aanwezig geweest was, in zijn gebed op hoe bij de inwijding van Salomo's tempel 'de priesters niet konden staan om te dienen, vanwege de wolk; want de heerlijkheid des HEEREN had het huis des HEEREN vervuld.' Dit opmerkelijk gebed eindigde met de woorden: 'Daar wij nu van de Berg afgaan, geef ons genade, opdat de tafelen der wet niet als verbroken in onze handen bevonden mogen worden.'

Hoogmoed en zelfzucht waren twee boosheden des harten, waartegen die mannen al hun geestelijke wapens aanwendden en vooral het wapen van ten allen tijde biddende. Een veel beproefde man hoorde men eens tot de Heere bidden, of Hij hem mocht ondersteunen, maar voordat hij veel verder was met zijn gebed, kwam de gedachte bij hem op, dat hij de Heere eveneens behoorde te vragen om hem laag aan de grond te houden!

Deze vrees voor de zonde herinnert ons aan een man, die eens wilde gaan bidden, of de Heere in een tijd van droogte, regen op de aarde mocht zenden. Het was een warme, zomerse dag en zijn verborgen plaats des gebeds was een kleine, door bomen omgeven, heuveltop. Toen hij op zijn plaats des gebeds gekomen was en erg vermoeid was, legde hij zich neder om te rusten. Onmiddellijk viel hij in slaap. Hij ontwaakte door het geluid van regen op de dikke, bebladerde takken, die hem overschaduwden. Terstond dankte hij de Heere voor het zenden van de verkwikkende regen en dat Hij ze gezonden had, voordat hij erom gebeden had. Was de regen na zijn gebed gekomen, dan had hij deze verleende gunst wellicht aan de uitwerking van zijn gebed en niet aan Gods goedheid alleen toegeschreven.

Die mannen spraken altijd over de inwonende zonde, in al haar openbaringen, als over 'de oude mens.' Het was de akelige en pijnlijke last, die hen tot het eind toe aankleefde. Hun opwas in de genade en heiligheid vorderde naar de mate waarin de zonde benauwender werd en meer en meer de overhand kreeg. De bekende John MacKenzie van Gairloch (Ceisdear Mór Mhealbhaig') werd eens door rector John MacLeod gevraagd hoe hij het maakte. John zei: 'Ik ben een oud man, die een oude mens draagt.'

Een indrukwekkend voorbeeld van hoe de ervaring de gelovige kan onderwijzen en hoe meer verlichting van de geest en hoe grotere tederheid in de consciëntie van invloed kunnen zijn op zijn openbare gebeden, kan genoemd worden.

Het was een opmerking, die gemaakt werd door Roderick MacIver van Ness op Lewis in een van zijn laatste openbare gebeden. 'Heere, Gij weet, dat wij nu in het verborgen voor U niet kunnen spreken van hetgeen wij eens konden zeggen ten aanhore van onze medemenssen.'

In de gebeden van die Godvrezende mannen weerklonk niet altijd de toon van de onbewolkte zekerheid of van altijd aanwezige troost. Er was een voortreffelijk christelijk meisje in de Hooglanden dat, in de gloed van haar eerste jonge, maar onbeproeft christelijke liefde, het op zich nam twee Godvrezende mannen te berispen, naar wie zij tijdens de gebedssamenkomst geluisterd had. In gebroken bewoordingen hadden zij beiden 'de jaren, die de sprinkhaan had afgegeten' beweend en zij kon toen de reden van hun geestelijke neerslachtigheid niet begrijpen.

Later op de dag sprak zij hen aan over hun droevige woorden. Bij het horen van wat zij zei, begon één van de mannen te wenen en hij haalde de woorden van de profeet aan: 'Uw heilig volk heeft het maar een weinig tijds bezeten' (Jes. 63:18). De woorden

waren bedoeld om uit te drukken hoe weinig hij de gemeenschap en de liefde des Heeren genoten had en hoe zonde en satan ellende over zijn ziel gebracht hadden.

Mary Smith van Ness leerde in haar leven verstaan, waarom Roderick MacIver, hierboven genoemd, en Donald MacDonald die dag vanuit een gebroken hart gebeden hadden. Een gewoonte, die veel zelfverloochening met zich bracht, maar die nu aan het verdwijnen is, was die van het samenkomen voor gebed in de vroege morgen. Mary Cameron, een jong Godvrezend meisje van Tobermory op Mull, verlangde zo de gebedssamenkomst in de morgen bij te wonen, dat zij zich in de stand van de wijzers van de klok vergiste. Na zich haastig aangekleed te hebben, rende zij naar de kerk. Er was niemand. Zeer verbaasd en bedroefd van hart keerde zij naar huis terug. Maar toen zij haar woning betrad, zag zij dat het geen zeven uur was, maar half twee in de morgen. Mary was een bekeerling van Christopher Munro en tot het eind droeg zij de bijzondere geur met zich mee, die volgde op de bediening van die vriendelijke en toegewijde dienstknecht van Christus.

De schaduw van armoede, die zo dikwijls op de huizen van sommigen rustte, die rijk waren in het geloof, droeg bij tot het versterken van hun afhankelijkheid van de Heere. Ze bracht hen ertoe de getrouwheid te zien van Hem, Die nooit in gebreke blijft om in het nodige te voorzien. Donald MacKay van Lewis was een arme, maar Godzalige man. Op een morgen werd hem door zijn zuster verteld, dat er niets in huis was voor het ontbijt. 'De schuren van Jozef zijn vol,' was Donalds hoopvol antwoord. Na gebed en de huisgodsdienst oefening ging hij naar buiten om turf naar huis te halen. Hij tilde een turf op en daaronder lag een halve kroon. Hij tilde nog één op met hetzelfde verrassende resultaat. Enige tijd tevoren was een man deze plaats op het moeras gepasseerd. Hij wist, dat de turven van Donald MacKay waren. De gedachte was bij hem opgekomen, dat hij de twee geldstukken zou achterlaten daar, waar ze zeker gevonden zouden worden. En daar lagen ze tot de dag, waarop ze nodig waren.

Een ander opmerkelijk voorbeeld van Gods alles besturende voorzienigheid in het voorzien van de behoeften van Zijn volk kan vermeld worden. Op het eiland Scalpay in Harris woonde een Godvrezende man, die met bijzondere aandrang bepaald werd bij de woorden van de wijze man: 'Werp uw brood uit op het water, want gij zult het vinden na vele dagen.' Deze woorden lieten hem niet los. Toen hij op zekere dag naar zijn voorraad meel keek, kwam de gedachte bij hem op een waterdicht vat voor de helft te vullen met meel en het in zee te werpen! Dit deed hij.

Maanden later brachten mannen van het afgelegen eiland St. Kilda een bezoek aan Harris. In de loop van het gesprek vertelden zij hoe de winter en voorjaarsstormen het schip, dat gewoonlijk voor de proviandering zorgde, belet hadden het eiland aan te doen en hoe zij honger hadden moeten lijden, als er geen vat met uitstekend meel op hun kust aangespoeld was. Deze geschiedenis werd gewoonlijk verteld door Mr. Matheson, die enige jaren als leekprediker op Scalpay arbeidde. Hoe God het gelovig gebed verhoort, werd eens toegelicht door één van de 'Men' op een fellowship meeting.

Een Godvrezende vrouw in het district had op zekere dag niets in huis tot onderhoud van haar lichaam. Ernstig bad zij, of de Heere haar een stukje brood wilde zenden. Op dat ogenblik gebeurde het, dat twee knapen haar deur voorbij gingen, die een hoeveelheid brood naar een plaatselijke winkel brachten. Toen zij haar zo ernstig hoorden bidden, luisterden ze. 'Kom,' zei de een tot zijn vriend, 'laten wij één van deze

broden door het raam laten vallen.' Dit deden zij nadat zij besloten hadden het zelf te zullen betalen. Terwijl zij de grote Gever loofde voor Zijn gepaste goedheid, trad één van de knapen binnen en zei: 'Het was de Heere niet, Die het zond; wij lieten het binnen vallen.' 'O, mijn jongen,' zei zij, 'al was de satan zelf ermee gekomen, dan was het nog de Heere, Die het zond.'

Een aangename geschiedenis van een verhoord gebed werd gewoonlijk verteld van een bekende vrouw op het eiland Arran, wier onbekeerde echtgenoot op sterven lag. Op zekere dag, kort voordat hij stierf, kwam zij naar de kerk, terwijl haar predikant, ds. MacNicol, de tekst voorlas. Het waren de woorden van koningin Esther: 'Men geve mij mijn leven om mijner bede wil, en mijn volk om mijns verzoeks wil.' Achter de deur staande als een onzichtbare luisteraar, verhief zij haar ziel tot God voor haar man. 'O Heere,' schreide zij, 'de ziel van mijn man om mijns verzoeks wil.' Haar gebed werd verhoord. Enkele dagen later toen zij, na op de plaats van haar verborgen gebeden vertoefd te hebben, binnenkwam sprak zij hem liefdevol aan: 'Morgen om deze tijd zul je in de hemel de lof zingen van de Verlosser.' Op het door haar genoemde uur overleed hij, steunend op de verdiensten van Christus en zich verheugend in de hoop der heerlijkheid Gods.

Terwijl wij dit hoofdstuk besluiten, zal ik twee anekdotes verhalen, die aantonen dat wanneer de Godvrezende inwoner uit de Hooglanden zijn geboortegrond verliet, hij niet ophield te bidden. Tijdens de Amerikaanse Burgeroorlog werd een soldaat uit de Hooglanden eens voor zijn bevelvoerend officier gebracht, omdat hij, naar zijn beschuldigers dachten, onder dekking van de nacht in verbinding stond met de vijand. Tijdens het vraaggesprek met zijn meerderen verklaarde de man, dat hij alleen maar tot God bad en zich niet met mensen onderhield. De commandant, een intelligent man en die goed thuis was in de Bijbel, zei nadat hij hem nauwkeurig ondervraagd had: 'Laten wij nu naar je gebed luisteren, want nooit had je het gebed meer nodig dan thans.' De Godvrezende soldaat uit de Hooglanden viel terstond op zijn knieën en wendde zich tot zijn Schepper in eerbiedige en Bijbelse taal. Zijn gebed openbaarde, dat hij niet alleen goed thuis was in Gods Woord, maar als waar gelovige ook in zijn ziel zeer geoefend was. Toen hij zijn gebed beëindigd had, zei de officier: 'U kunt gaan. Niemand had zo kunnen bidden zonder een lange leertijd. Zij, die nooit geëxerceerd hebben, zou het bij een parade slecht vergaan.'

Meer bevoorrecht dan deze verkeerd begrepen Hooglander was een groep zeelieden van de Hebriden, die op hetzelfde schip dienden. Elke dag kwamen zij op een geschikt ogenblik bij elkaar om te bidden. De kapitein van het schip was een christen. Op zekere dag hoorde hij hen een gedeelte van Psalm 45 zingen, waar vermeld wordt hoe des Konings dochter geheel verheerlijkt is inwendig. Later sprak hij tot hen over de bijzondere heerlijkheid van de Kerk als de Dochter van God en de Bruid van Christus en Wier klederen van gerechtigheid en verlossing waren verworven en bereid door de gehoorzaamheid en dood van haar Heere.

Wij noemden nog een vrucht van de godsdienstige opleving. Het was dat voortreffelijk Psalmgezag, dat zo'n uitwerking had op de gevoelens en zo'n heiligende invloed had op Gods volk. De verborgen gave van het zingen was, wanneer ze zich uitte door de aanraking van de Goddelijke kracht, buiten kijf, iets verhevens. Iets dergelijks werd vóór die tijd in het land nooit gehoord. Het was iets nieuws en hemels. Wanneer Gods Geest, als een bries van de eeuwige heuvelen over de zingende scharen waaide, was het gevolg onbeschrijfelijk. Luisterende vreemdelingen, die noch

de mensen noch hun taal kenden, konden onveranderlijk maar één vergelijking maken. Het was gelijk de tonen van een grote en onuitsprekelijk ontroerende Aeolus harp. De mensen zongen van vreugde, want de roep eens Konings was onder hen.

De ongeëvenaarde manier, waarop men kon luisteren naar de afzonderlijke stem van de voorzanger aan de ene kant en naar de schare aan de andere kant, droeg bij tot het versterken van de gemaakte indruk. Een man, die leiding moest geven aan de duizenden aanwezigen, had genade in zijn hart nodig, liefde tot het volk, geestelijke bevinding van de gezongen woorden en een stem die de plechtige gelegenheid eer aandeed.

Geschiedenissen zouden verteld kunnen worden hoe soms het zingen hen, die het hoorden, ontroerde. Twee vissers van de Hebriden liepen eens over het eenzame heideveld van Sutherlandshire vanaf de oostkust naar huis. Bij het vallen van de avond besloten zij een rust en schuilplaats te zoeken bij de eerstvolgende woning langs de weg. De bedeesde vrouw, die op hun kloppen naar de deur kwam, weigerde hen zelfs een schuilplaats te verlenen in de schuur. Terwijl zij haar echter verzekerden, dat zij eerlijke mannen waren, gingen zij er toch naar binnen. Voordat zij zich ter ruste legden, zei één van de mannen bij de huisgodsdiensttoefening tot zijn vriend, die een bijzonder melodieuze en krachtige stem bezat: 'Kom, zing deze Psalm; en als je ooit muziek uit het martelaarschap ontleende, doe het dan nu.'

Intussen was de heer des huizes thuisgekomen en terwijl hij zich klaarmaakte om de indringers te verwijderen, hoorde hij het liefelijke ritme van een Psalm. Met een bezorgde blik op zijn gelaat wendde hij zich tot zijn vrouw en zei: 'Engelen hebben ons bezocht en wij hebben geweigerd hen binnen te laten.' Binnen weinige ogenblikken waren de mannen binnen gehaald om te delen in de warmte en gastvrijheid van hun woning.

Slechts de aanraking van de Goddelijke genade deed de tong van de stomme zingen. Malcolm MacArthur, een jongeman van Lewis, werd op zekere morgen wakker en ontdekte, dat hij op een nieuwe wijze kon zingen. De vorige avond had hij gesmaakt, dat de Heere genadig was. Niemand, die zijn stem hoorde, kon haar ontroerende melodie en liefelijkheid vergeten.

Eén van de grote Keltische voorzangers was Christopher MacRae van Lochalsh. Christopher bekoorde met zijn prachtige tenor de oren van zijn geslacht. Er waren anderen, zoals Alexander MacLeod van Fivepenny (later predikant van Coigeach), die uitblonken in hun geslacht. Zo nu en dan staan er nog voorzangers op, die ertoe bijdragen om de godsdiensttoefeningen gedenkwaardig te maken door de melodie en geestelijke hoedanigheid van hun stem. Maar men vreest, dat de heerlijke kunst verdwijnt, daar ze niet kan voortbestaan zonder de liefelijke herderlijke stem, waarmee de godsdienstige opleving in de Hooglanden zo nauw verbonden was.

6. De zaaier, die ook oogstte

Ds. Duncan MacBeath, die gedurende dertien jaar in het district van Ness werkzaam was, kwam van het vasteland van Rossshire. Hij was geboren te Applecross. Zowel zijn grootvader als zijn vader waren oprechte volgelingen des Heeren. Er was een ogenblik, dat zij alle drie, elk een geslacht vertegenwoordigend, op dezelfde 'Questionmeeting' op vrijdag spraken. De vader van Duncan MacBeath stond bekend als 'de knappe catechiseermeester' en de zoon erfde veel van de lichamelijke bevalligheid van de vader. Hij was ook begiftigd met een indrukwekkende stem, een sterke persoonlijkheid en met spontane of ongedwongen, innemende gebaren. Hoewel gereserveerd in zijn optreden en ernstig van aard, ontbrak het hem niet aan humor. Toen hij bijvoorbeeld, op weg was naar zijn standplaats op Lewis klampte een man hem aan met de gebruikelijke vraag: 'Wat heeft de vreemdeling op het eiland te doen?' 'Ik ben gekomen,' zei hij, 'om allen aan te werven, die dienst willen nemen in het leger van de Koning.'

'Ik denk,' waagde de pattelander, die aan de kant van de weg stond, te zeggen, 'dat U het gemunt hebt op de jongemannen? Ja, en ook op de jonge vrouwen,' was het antwoord; een antwoord, dat ongetwijfeld de verbijsterde vragensteller reden gaf om zich af te vragen, of de vreemdeling niet geplaagd werd met vreemde denkbeelden. In antwoord op een soortgelijke vraag van een ander, vertelde hij hem, dat hij gekomen was 'om bomen te planten.' Later begrepen beiden misschien de verborgen betekenis van de gelijkenis van de begenadigde reiziger. Dat hij velen aanwierf voor het heirleger des Heeren is waar; en onder zijn bediening in Ness groeiden de mirtenboom en de dennenboom, waar de distel en de doorn de grond bedekt hadden. Ds. MacBeath was een man, die veel tijd van zijn leven doorbracht in gebed. Bijgevolg was zijn woord met kracht. Een persoon, die veel zegen onder zijn prediking genoot, vertelde de schrijver eens dat vaak na een zondagsdienst de vloer voor talrijke banken nat was van de tranen, die uit de ogen van zijn toehoorders gevallen waren.

Toch hoorde of zag men, in tegenstelling met latere 'oplevingen,' niets dat tot verwarring bij predikant of volk leidde.

Er was een Godvrezende vrouw in het district, Margaret Thomson (Skigersta), die eens van ds. MacBeath zei: 'Nooit luisterde ik naar hem, of ik kon als hij eindigde, zeggen: O, wat jammer dat u niet aan het begin bent.' Hoewel Margaret bijna alle grote predikers van die tijd beluisterd had, kon zij dit niet onveranderlijk van iedereen zeggen. Al was ds. MacBeath dikwijls scherp jegens sommigen, in wier christelijk getuigenis hij geen vertrouwen kon stellen, zo kon hij aan de andere kant buitengewoon zacht en teder zijn voor hen, die een nederig en verslagen hard openbaarden. In die tijd waren er 'verborgen' in het land. Dit waren mannen en vrouwen die, bezwaard door zondebesef, het nimmer waagden of door woord of in de kerk een openbare belijdenis te doen van de hoop, die in hen was. Die vergeleek hij bij een stroompje, waarvan het gezonde water niet gezien of geproefd kon worden, behalve op het punt waar het in zee kwam. Met andere woorden, het waren zij, die nederig en in alle rust voor de Heere wandelden, maar die dikwijls op de rand van de eeuwigheid het duidelijk lieten uitkomen, dat zij de genade Gods in waarheid kenden. 'Heimelijke christenen,' zoals ze soms genoemd werden, waren misschien op het vasteland talrijker dan op de eilanden.

De bekende William Fraser, die te Tomnahurich bij Inverness woonde, had een zoon die een afgezonderd christelijk leven leidde. Ds. Finlay Cook had grote achting voor hem en was zeer verlangend hem te horen in de huisgodsdienstoefening. Daarom

sprak hij met Mr. Frasers zuster af, dat hem een schuilhoek gegeven zou worden in een grote kast waar hij alles zou kunnen horen, zonder gezien te worden. Deze uitstekende afspraak zou goed gewerkt hebben, zonder Mr. Frasers aanhoudende ingeving, dat er iemand in het huis verborgen was. Na een tweede onderzoek naar deze geheimzinnige en onzichtbare derde werd ds. Cook opgespoord in zijn kast. Onnodig te zeggen, dat hij de dienst moest leiden.

Maar wij hadden het over Duncan MacBeath. Dr. Kennedy van Dingwall hield eens in Stornoway een indrukwekkende predicatie. De grote boodschapper Gods noemde zeven kenmerken op, eigen aan de ware christenen, terwijl er ook zeven genoemd werden voor hen, die enkel genoeg hadden aan de vormendienst. Ds. MacBeath zat onder zijn gehoor. Een geoefend christin, die ook aanwezig was, was hevig verontrust, daar zij geloofde dat zij aan alle veertien genoemde kenmerken beantwoordde!

In een toestand van grote vrees stak zij enkele dagen later over naar Ness om te zien, of ds. MacBeath enig licht kon werpen op haar tamelijk verontrustende ontdekking van haar eigen hart. Haar verbazing kende geen grenzen, toen ds. MacBeath in de loop van zijn predicatie zei: 'U bent vandaag hier, die dr. Kennedy kenmerken hebt horen noemen, die de rechtvaardige en de huichelaar beschreven, en u bent bevreesd, omdat u deze alle in uw eigen hart schijnt te vinden. Indien dat uw geval is, zult u zeker niet verloren gaan.'

Er was nog een voortreffelijke christin in het district, die zich ongerust maakte over een Schriftgedeelte. Ontevreden over haar bevattings van de betekenis ervan, vroeg zij één of twee ouderlingen van de kerk, of zij het konden verklaren. Hiertoe waren zij niet in staat. Diezelfde dag bad zij, terwijl zij op weg was naar een kerkdienst, ernstig of ds. MacBeath het gedeelte in zijn predicatie mocht behandelen. Terwijl hij ging staan om de predicatie uit te spreken, deelde hij de mensen mee dat hij een predicatie voorbereid had, maar dat zijn gedachten onweerstaanbaar op een ander gedeelte van Gods Woord gevestigd waren. Terstond las hij de woorden voor, die de vrouw (die ergens tussen de menigte zat) zo zeer bezig hadden gehouden. In zijn verhandeling van de woorden genoot hij grote vrijmoedigheid. Het woord was met ongewone kracht. Toen de dienst ten einde was, verliet hij de kerk, terwijl hij niemand de gelegenheid gaf om met hem te spreken. Alleen zij, wier gebed God in zo'n ruime mate verhoord had, stond voor hem. Zij vroeg hem, of de predicatie, die hij zojuist uitgesproken had de vrucht van zijn eigen ondervinding was. 'Dat kan ik niet zeggen,' antwoordde hij, 'maar ik geloof dat wat ik gezegd heb in overeenstemming was met de ervaring van sommigen. En bent u,' voegde hij eraan toe, 'de vrouw die mij de preek afnam? Ik vraag mij af, hoevelen in Ness de predikant de preek zouden kunnen afnemen, gelijk u gedaan hebt.'

Duncan MacBeath was geen vreemdeling van verzoeken. Eens vroeg hij een vertrouwde vriend te bidden, of de verzoeking die (dat wist hij) op komst was, hem voorbij mocht gaan. 'Dat kan ik niet doen, maar ik zal bidden of de Heere u erin wil ondersteunen en een weg ter ontkoming voor uw ziel wil openen.' Hij gaf toe, dat dit woord Schriftuurlijker was dan zijn begeerte, dat de verzoeking hem niet zou overvallen. Het is het deel van hen, wier gebeden verhoord worden, te treuren over de verdorvenheden en onvolmaaktheden, die al hun godsdienstige verrichtingen bederven. Duncan MacBeath merkte eens op dat de gebeden van Gods volk, hoe verachtelijk ook in hun eigen ogen, in al hun zuiverheid en geurigheid bewaard worden in de 'gouden fiolen' in de hemel. De gebeden van de gebrokenen van hart werden door Christus, het Altaar, geheiligd, door Wiens verdiensten ze tot God

opgezonden werden.

Op een avond na een predicatie, die met veel kracht gepaard ging en die zijn eigen ziel en die van velen van zijn toehoorders met veel troost vervuld had, haalde hij in zijn gebed deze woorden aan: 'Gij hebt door de hand van Uw knecht dit grote heil gegeven; zou ik dan nu van dorst sterven?' (Richt. 15:18). Het gebed wijst erop, dat het genieten van zo'n zegen alleen maar de hunkeringen van de ziel naar de vollere verwezenlijking van de liefelijkheden, die aan Gods rechterhand in de hemel zijn, doet toenemen.

Gelijk zovelen van de predikanten in de Hooglanden verstond ds. MacBeath de kunst om abstracte begrippen in beeldspraak voor te stellen. De bestendigheid, zelfs in de hemel, van de drie voortreffelijke genadegaven geloof, hoop en liefde vermeldde hij eens in een predicatie. 'Wij weten het: De liefde vergaat nimmermeer, maar waar blijven geloof en hoop, wanneer de verlore ziel de hemel binnengaat? O vriend, wanneer u op de drempel der heerlijkheid staat, zal uw geloof verwisseld worden in aanschouwen en uw hoop in bezit.'

Ook Thomas Boston sprak heerlijke dingen over dit aantrekkelijk onderwerp. In het toedienen van troost aan hen, die gekeurd waren 'in de smeltkroes der ellende,' kon hij woorden van troost en tederheid gebruiken. 'Hij, Die in de hemel zit en het goud loutert, heeft Zijn oog niet op het afgewerkte en gelouterde goud, dat op Zijn planken ligt, maar op dat, wat zich in de smeltkroes bevindt, opdat het er geen ogenblik langer in blijft dan nodig is.'

Met andere woorden, de heiligen, die op aarde leven en lijden, genieten Gods bijzondere zorg op een wijze, die zij die onberispelijk voor de troon staan niet nodig hebben. Wanneer hij sprak over het openlijk aanbod van het Evangelie aan verloren zondaars wees hij dikwijls op de deur des hemels, die Christus openliet, toen Hij inging in het binnenste heiligdom met Zijn eigen bloed. Hij wilde zijn onbekeerde toehoorders verzekeren van het welwillend wachten op allen, die willen strijden om het leven in te gaan. 'Mij dunkt,' zei hij eens, 'dat toen Christus de hemel binnenging Hij de engelen beval: 'Ziet toe dat de poorten altijd open zijn.'

Op Lewis is een kleine heuvel, die bekend staat onder de schone naam: 'De heuvel met de twee uitzichten' (Cnoc an da sheallaidh).

Vanaf de top van deze Mizar van de Hebriden kan men op een heldere dag, ziende naar het oosten, de wateren van de Minch zien, terwijl in het westen de blauwe uitgestrektheid van de Atlantische Oceaan ligt. Gebruik makend van dit natuurlijk feit, zei ds. MacBeath eens, dat op de plaats, waar de overtuigde zondaar zijn zonden het duidelijkst ziet, God hem daar ook de zee van de oneindige verdiensten van Christus' bloed toont, waar zijn zonde voor eeuwig bedekt kan worden.

Een jongeman van Lewis op weg naar huis zijnde, moest eens een nacht in Stromeferry overblijven. In het huis, waarin hij verbleef, was een oudere dame, die informeerde naar ds. Duncan MacBeath. Zij wilde graag, dat hij een boodschap overbracht aan de mensen onder wie hij arbeidde. Haar boodschap was, dat zij zich niet tegen hem moesten verzetten in zijn werk, daar de Heere met hem was. Terwijl hij naar haar luisterde, vertelde zij hem voorbeelden van sommigen in haar land, die onder Gods ongenoegen gekomen waren, omdat zij hem trachtten te kwetsen in zijn arbeid voor Christus. Indien enige andere waardige mannen op Lewis deze waarschuwing gehoord hadden, zouden zij wellicht gearzeld hebben toe te laten, dat er een tragische breuk plaats had in de vriendschap met hun predikant. Gedurende de laatste jaren van zijn bediening was hij gewoon te spreken over de 'donkere wolken,' die hij zag samepakken boven de volken en de zichtbare kerk. De Vrije Kerk

verkeerde in die tijd in een staat van beroering door de invoering van de zogenaamde nieuwe meningen, verkondigd door mannen als prof. Robertson Smith. De kwestie, waar het om ging, was de betrouwbaarheid van de Bijbel als Gods onfeilbaar Woord. 'Wanneer de duivel Gods Kerk wil verwoesten, neemt hij het schranderste paard in de stal,' was Duncan MacBeath's wijze van zeggen, waarmee hij wilde uitdrukken hoe deze geleerde mannen werktuigen van satan waren om de kerk te besmetten met een plaag, waarvan niemand het einde voorspellen kon.

Enkele weken voordat hij overleed, was ds. MacBeath aanwezig bij een Avondmaalsviering in Knockbain. Op weg naar huis hield hij een zeer indrukwekkende predicatie te Barvas over de woorden van de bruid in het Hooglied: 'Totdat de dag aankomt, en de schaduwen vlieden, zal ik gaan tot de mirreberg en tot de wierookheuvel.' De predicatie had een zeer vertederende uitwerking op de harten van Gods volk. Het was hen, alsof de boodschapper en de stem op de drempel der eeuwige heerlijkheid stond. Buiten gekomen schreiden sommigen van hen, omdat zij gevoelden dat zij hem niet weer horen zouden. Hij had, misschien onbewust, voor vele aanwezigen zijn afscheidspredicatie gehouden.

Het aantal mensen, dat onder de bediening van ds. MacBeath tot bekering kwam, stond bekend wegens hun standvastigheid wat hun geestelijk leven betrof. Zij mochten opwassen en tot rijpheid komen in de Godvruchtige sfeer van een gemeente, waarop een overvloedige uitstorting van Goddelijke zegen gevallen was. Indien in later jaren sommigen van hen de gevoelige genietingen van hun eerste liefde verloren, waren er echter maar weinigen die werkelijk afvielen.

In zijn ouderdom vertelde één van hen aan een vriend over de geestelijke blijdschap van zijn jeugd, maar hoe een geleidelijke achteruitgang hem slechts een droevige herinnering had nagelaten aan betere tijden. Deze toestand van gevoelige geestelijke achteruitgang duurde twintig jaar. 'Maar op zekere dag,' vertelde hij, 'voelde ik terwijl ik zat te luisteren naar het gepredikte Woord, dat hetgeen waarvan ik vreesde, dat het in mij geheel weggestorven was, opnieuw tot leven kwam.' De Heere opende zijn graf en schonk hem een verlevendiging, waarnaar hij verlangd had. Wanneer het afgemaaide gras 'de spade regen' krijgt, is nieuwe groei op handen.

In zijn laatste ziekte kwamen de woorden: 'Ontbindt hem en laat hem heengaan,' met veel kracht in zijn hart. Uit deze woorden maakte hij op, dat de Heere zijn banden van verdrukking zou losmaken en hem nieuwe kracht zou geven om Zijn Woord te verkondigen. Toen hij zijn hoop en verwachting betreffende deze woorden aan één van zijn vrienden vertelde, werd de opmerking gemaakt: 'Dat is goed nieuws voor u, ds. MacBeath, maar niet voor ons.' Toen zag hij, dat de woorden een boodschap van de Koning bevatten, dat de tijd om de doodsrivier over te steken, gekomen was. De zondag voordat hij overleed, verliet hij de pastorie met de uitgekozen tekst en de overdachte predicatie. Toen hij echter opstond om de predicatie uit te spreken, beledigde hij voor de mensen dat hij zich innerlijk gedrongen gevoelde om zijn onderwerp te wijzigen. Hij maakte de volgende tekst bekend: 'Zwaard ontwaak tegen Mijn Herder, en tegen den Man, Die Mijn Metgezel is, spreekt de HEERE der heirscharen; sla dien Herder en de schapen zullen verstrooid worden ...'

Wij weten, dat deze woorden wijzen op de eeuwige Zoon van God, Die de slag van de Goddelijke gerechtigheid moest dragen, omdat Hij onze zonde droeg. Het was echter zowel een gewichtige als een ernstige gebeurtenis, toen binnen enkele dagen het stof van deze getrouwe onderherder van Christus naar het graf gedragen werd, terwijl duizenden hun tranen de vrije loop lieten. Hij stierf in 1891 op zeventigjarige leeftijd. Zijn eerbiedwaardige neef, ds. Finlay MacRae van Knockbain en Plockton, leidde de

begravenis en predikte over de woorden: 'Hench dan wandelde met God, en hij was niet meer; want God nam hem weg.'

Zijn stof ligt te midden van een volk, dat niet van hem wilde scheiden, toen er pogingen gedaan werden om hem te dwingen te vertrekken. Hij was het middel, waardoor velen tot de Heere gebracht werden. De woorden, die in zijn gedenksteen gegraveerd zijn, zijn daarom een gepaste en juiste verklaring van zijn bediening: 'De leraars nu zullen blinken als de glans des uitspansels, en die er velen rechtvaardigen, gelijk de sterren, altoos en eeuwiglijk.' De woorden van Rachel MacLeod drukken in roerende woorden het verlies uit, dat door allen gevoeld werd toen deze rechtvaardige van de aarde weggenomen werd. Ik geef drie coupletten in het oorspronkelijk Keltisch:

*Se muintir Nis a fhuair an leagadh,
Maighstir MacBeth air a thoirt uath';
'S iomadh suil tha 'n diugh ri sileadh,
'S fear togail an cridhe anns an uaigh.*

*Ged bhiodh an tuaireadar bu bhoicheadh
Na do phoca 's ri do chluais,
Cha 'n eisdidh tu ris a cheol aic',
'S'tu 'g innseadh mu ghloir an Uain.*

*An uair ainneamh chluinninn fhein thu,
Chuireadh tu faoilte orm le buaidh,
Dh' fhagadh tu lathaireachd aig m'anam,
Mach dealaich rium fad mo chuairt.'*

*Het volk van Ness heeft een zware slag gehad:
Ds. MacBeath is van hen weggenomen,
Veler ogen zijn van tranen nat,
Hun vertrooster ligt in het graf.*

*Al had u het mooiste horloge
In uw zak of bij uw oor,
U bekommerde u niet over het getik,
Als u sprak over de heerlijkheid des Lams.*

*Toen ik u eens hoorde,
Was uw prediking met heerlijke kracht,
En liet een indruk na in mijn ziel,
Die mij nooit zal verlaten.*

Vanaf die tijd heeft het eiland Lewis door de jaren heen zijn regelmatige opevingen gehad. Er waren predikanten, die God tot Zich nam, terwijl zij nog van zoveel nut hadden kunnen zijn en wier arbeid gezegend werd.

In de eerste jaren van deze eeuw had er een plaatselijke, maar echte opeving plaats in het district van Carlaway onder de voortreffelijke ds. George MacKay, toen predikant te Stornoway en later te Fearn. Een poging van ds. MacKay om een eind te maken aan een groot gezelschap, dat zich in een grote schuur verzameld had om een dorpsbruiloft te vieren, vormde de inleiding tot deze tijd van verkwikking. Ds. MacKay had de avond tevoren de huwelijksplechtigheid geleid en had de indruk gekregen, dat een

nacht van ongepaste brasserij overwogen werd. Zijn geweten, dat de slaap verdreef, jaagde hem uit bed en omstreeks twee uur 's morgens arriveerde hij op de plaats van het feest. Na verscheidene pogingen, die het karakter van een ingewikkelde militaire strategie aannamen, slaagde hij erin de gehele schuur en twee trekkharmonica's te veroveren! Een kreupele en verbolgen doedelzakspeler hield tot het laatste vol, maar hij slaagde erin een eind te maken aan wat een ongepaste bijeenkomst bleek te zijn.

De volgende dag hield ds. MacKay een dienst en preekte over de woorden: 'Hebt geen gemeenschap met de onvruchtbare werken der duisternis, maar bestraft ze veeleer.' God zegende zijn getrouwheid, want sommigen die onder het gehoor waren, mochten God in hun leven danken voor een predicatie, die het middel was dat zij wakker geschud werden, opdat zij der gerechtigheid leven zouden.

Donald MacLeod, de catechiseermeester, was één van de mannen, die met de geestelijke zorg van het district belast werd na de dood van ds. MacBeath. Een man met heilige ijver zijnde, zocht hij altijd tijd en gelegenheid te vinden om werkzaam te zijn in de dienst van zijn Heere.

Ik zal één voorbeeld geven van zijn christelijke ernst en het tamelijk vreemde gevolg daarvan. Eens was hij op een avond aanwezig in een huis in Habost (Ness), waar de dood een bezoek had gebracht. Na de gebruikelijke godsdienstige handeling, maakte een van de aanwezigen een alledaagse opmerking over het weer en hoe sommige schrandere mannen van te voren konden zeggen, hoe het weer waarschijnlijk in de komende dagen zou zijn. Dit gaf Donald MacLeod gelegenheid een verhevener en nuttiger onderwerp ter sprake te brengen. Hij weidde uit over het feit, hoe heilige mannen Gods vanaf het begin des tijds de komst van die Rechtvaardige voorzegden, Die de mensen verlossen zou. De diepe indruk, die hij op het gezelschap maakte, was onmiskenbaar. Hij gevoelde, dat er een bres in het rijk der duisternis geschoten was. Maar de satan, of één van zijn handlangers, nam wraak. Hij was een onbevreesd man, die niet bijgelovig van aard was en hij ging 's nachts op weg naar huis, maar werd aangevallen door een lange, boosaardige vreemdeling, die hem met een ijselijke straf dreigde vanwege zijn woorden in het huis gesproken, dat hij zojuist verlaten had. Donald heeft dit voorval nooit kunnen verklaren, maar het bracht hem ertoe om zich meer en meer onder Gods beschermende zorg te stellen.

Donald Gunn, een jongere tijdgenoot van Donald MacLeod, was een man van grote eenvoudigheid des harten. In zijn jeugd emigreerde hij naar Zuid-Afrika en daar zijnde, bracht God hem onder een aangrijpende overtuiging van zonde. In de donkere schaduwen van geestelijke smart en ellende kwam hij tot de slotsom, dat hij niet behoorde tot het getal dergenen, die God in Christus van alle eeuwigheid liefgehad had. Op zekere dag, toen hij de eenzaamheid zocht, zette hij zich onder aan een rots. Daar en vanuit de eenzaamheid en de angst van dat ogenblik hoorde hij een lied. Terwijl hij luisterde zag hij een groep meisjes (kleurlingen), arm in arm naar hem toekomen, die de volgende woorden zongen: *'Jezus mint mij, zalig lot; 'k Weet dit uit het Woord van God.'*

Deze woorden gebruikte God om hem uit zijn banden te bevrijden en in zijn ziel de eerste zoete smaak van Zijn wonderbaarlijke genade te brengen. Donald hield nooit op te spreken over zijn liefde voor die kleine kinderen, de onbewuste boodschappers van een goede tijdje voor zijn ziel.

7. De doctor

Al gaf dr. John Mac Donald door zijn voortdurende arbeid breedte aan de godsdienstige beweging in de Hooglanden, zo gaf dr. Kennedy er vastheid en diepte aan. Deze twee mannen waren de Luther en de Calvijn van het noorden.

Hoewel deze twee mannen uitblonden in hun geslacht als kanselredenaars en ook wat betreft een rijke verscheidenheid van grote gaven, was er in Rossshire een predikant die, wat diepte van godsvrucht en persoonlijke heiligheid betreft, boven hen beiden uitstak. Ik bedoel Charles Calder van Fertintosh. Deze heilige bode Gods was een man van rustig vertrouwen en christelijk optreden. In zijn duidelijke en wonderschone predaties weidde hij onveranderlijk uit over twee onderwerpen: de liefde van Christus en de oneindige wijsheid geopenbaard in Gods wijze van verlossing. Maar ondanks zijn beminnelijke eigenschappen was hij toch geen vreemdeling van de verschrikkingen van de aanvechtingen. Soms werd hij aangevallen door een geest van atheïsme. Op zekere avond, toen hij naar een schone hemel vol van de bewijzen van Gods heerlijkheid staarde, merkte hij op: 'Wie zou nu willen zeggen, dat er geen God is?'

Hij was niet de eerste, die de bevrijdende uitwerking gevoelde, die volgt op het beschouwen van het heelal, dat de heerlijkheid des Heeren verkondigt.

Met al zijn geestelijke kalmte wist ds. Calder de zondaar te waarschuwen. Tijdens een dienst begonnen eens enige mensen aan de kant van de samenkomst op te stappen, voordat hij de dienst beëindigd had. Hij berispte hen streng door te zeggen: 'Een wind uit de hel steekt op en het kaf wordt verdreven.'

De laatste predicatie, die hij te Ferintosh hield, was zeer opmerkelijk. Toen hij zijn predicatie die dag beëindigde, keek hij de vergadering rond en zei: 'Ik heb de indruk, dat ik vandaag voor de laatste keer spreek, of dat sommigen van u voor de laatste keer luisteren; en voordat wij voor altijd scheiden, zal ik vijf grote getuigen aanroepen om te betuigen, dat ik u de gehele raad Gods verkondigd heb.

De eerste is God de Vader, de alwetende en hartdoorzoekende God. Ik roep Hem aan tot getuige, dat ik u leven en dood voorgesteld heb.

De tweede is God de Zoon. Ik roep Hem aan tot getuige, dat Hij de hoofdinhoud van mijn prediking geweest is gedurende die 38 jaar.

De derde is God de Heilige Geest. Ik roep Hem aan tot getuige, dat ik u voorgesteld heb de aard, kenmerken en vruchten van Zijn werk en de noodzakelijkheid van de wedergeboorte.

De vierde grote getuige is de Bijbel.

En de vijfde is het gezelschap der uitverkoren engelen, die nu wachtende zijn om zich te verblijden over uw bekering. Met dezen doe ik een beroep op uw eigen consciëntie. Ook roep ik de stenen en balken van dit huis aan tot getuigen, dat ik niet geschroomd heb de gehele raad Gods te verkondigen.'

Met deze woorden sloot Charles Calder de Bijbel en liep voor de laatste maal de trap van de preekstoel af.

Dr. MacDonald was in zijn geslacht echter de voortreffelijkste prediker van het noorden. Toch waren er zelfs in zijn eigen gemeente die af en toe van zijn kudde afdaalden om in een andere weide voedsel te zoeken. En daar zit een verhaal aan vast.

Zijn kerkenraad diende bij zekere gelegenheid een klacht in tegen een bepaalde vrouw, die de gewoonte had om soms in de naburige gemeenten Killearnan en Resolis ter kerk te gaan. De vrouw gaf openlijk haar fout toe. Toen zij door de vriendelijke

doctor ondervraagd werd naar de reden van haar gedrag, antwoordde zij dat in Killearnan de schapen gevoed werden, terwijl in Resolis de lammeren de onvervalste melk van het Woord ontvingen. 'En wat gebeurt hier?' vroeg haar predikant aarzelend. Het indrukwekkende antwoord was: 'Hier worden de doden opgewekt.' Het was een groot compliment voor een man, die misschien door God meer gebruikt werd voor de bekering van zondaars, dan voor de voeding en vertroosting van Gods volk in hun behoeften en beproevingen.

Maar dit hoofdstuk wijden wij aan een jongere vriend van dr. MacDonald, de bekende John Kennedy van Dingwall.

Dr. Kennedy was niet een bekrompen geestdrijver. Hij was altijd de toegenegen vriend van allen, die de Waarheid lief hadden, wat hun onderscheiden godsdienstige overtuiging ook was. In Amerika gevoelde hij zich goed thuis in het bekende Princeton College.

Toen hij zijn nieuwe kerk in Dingwall bouwde, reisde de onvergelykelijke Baptist, Mr. C. H. Spurgeon, naar het noorden om te prediken bij de openingsdiensten. De kerk kon de geweldige menigten, die bijeengekomen waren om de beroemde prediker te horen, niet bevatten. Mr. Spurgeon, predikte een uur lang over de woorden: *'De andere discipelen dan zeiden tot hem: Wij hebben de Heere gezien'* (Joh. 20:25).

Het was een karakteristieke predicatie. Hij ging geheel in zijn onderwerp op, gelijk een sterke arend zich verheft in zijn onbepert element. Op de avond van die dag sprak hij opnieuw voor een gehoor van ongeveer 6000 mensen over de woorden: *'De Wijsheid is gerechtvaardigd geworden van Haar kinderen.'* Deze dienst had iets heerlijk. Op weg naar de kerk plukte hij een blauwogig vergeet-mij-nietje, dat hij in zijn knoopsgat stak waar het goed opviel. Velen in de kerk, die zich afvroegen wat deze bloemversiering zou kunnen betekenen, waren verblijd toen hij aan het eind van zijn predicatie zei: 'Ik stak dit bloempje in "mijn knoopsgat; het is een vergeet-mij-nietje en tot u, die geluisterd hebben, zou ik willen zeggen: 'Vergeet mij niet, en indien u mij vergeet, vergeet dan niet wat ik gezegd heb.'

Hoewel dr. Kennedy zelf sommige van Mr. Spurgeons kwaliteiten miste, waren slechts weinigen als predikant zijns gelijken.

Zijn door en door theologische predicaties kleepte hij literair in, wat aantoonde hoe diep zijn kennis was van die reine Engelse bron, de Authorised Version van de Bijbel. Hij kende alle puriteinen. Hij kon zijn predicaties ook zeer toepasselijk verhelderen. Hiervan zou men vele voorbeelden kunnen geven, maar het volgende behoort voldoende te zijn om te laten zien hoe hij het licht door zijn boodschap liet lopen. Tijdens een Avondmaalsviering in Creich weidde hij eens uit over de woorden: 'Zo ver het oosten is van het westen, zo ver doet Hij de overtredingen van ons.' Na verwezen te hebben naar de geweldige afstand tussen oost en west en de grote oceanen, die daartussen stromen, sprak hij over 'de zeeën', die de gelovige voor altijd scheiden van de schuld en veroordeling van zijn zonden. Daar is de oneindige zee van de verkiezende en eeuwige liefde van de Vader; daar is de zee van de oneindige verdiensten van de eeuwige Zoon in Zijn verzoenend sterven; en daar is de zee van de liefde Gods uitgestort in onze harten door de Heilige Geest, Die Hij ons gegeven heeft. De liefde van de Drieënige God tot de Kerk was een geliefkoosd onderwerp. Voor hem was ze een peilloze diepte, waaruit wij in dit leven maar iets konden smaken. Eens zei hij: 'Wanneer ik op de kust sta, kan ik met mijn ogen maar een klein gedeelte van de onmetelijke zee zien. Er is een grens van wat mijn oog kan waarnemen. Mijn gemoed kan echter meer bevatten dan mijn oog zien kan, maar van deze volheid kan ik slechts een paar druppels in de palm van mijn hand aan mijn

lippen brengen.' Hij, die de betekenis van deze woorden begrijpt, kan verder lezen. Bij een andere gelegenheid zei hij: 'De liefde van Christus voor de Kerk is oneindig rijk en oneindig heilig. Maar zijt niet bevreesd dat de heiligheid van Zijn liefde ooit tussen haar rijkdom en uw ziel zal komen. Hoewel uw ziel vol zonde is, zal de heiligheid van die liefde zich wreken aan degenen die haar bevuilen... Vele smetten zijn inderdaad op u, maar indien u met die alle tot Christus komt, zal het u nooit berouwen. De Heere klaagde over hen, die niet met hun zonden tot Hem wilden komen, maar nooit over degenen die kwamen... Alles is u door het bloed gegeven en er is niets in uw zondig hart op aarde of in de hel beneden, dat u van Christus kan afhouden. Het einde van Zijn liefde is, dat Hij de Kerk 'zonder vlek' Zich kan voorstellen. Er zal op die dag niet het minste merkteken van de tanden van de duivel of van de helse smart aan hen gevonden worden. De naam van het Lam zal op hun voorhoofden zijn en door alle eeuwigheid zullen de littekenen van hun beprovingen en verzoekingingen nooit meer gezien worden.'

In die dagen bedachten mannen en vrouwen zich wel twee maal voordat zij naar de tafel des Heeren kwamen. De heilzame vrees 'onwaardiglijk' te eten, veroorzaakte dikwijls ernstige overwegingen en lange aarzelingen. Dit was zelfs zo bij de ware voortreffelijke gelovigen. Tot bemoediging van dezulken gebruikte hij op een Avondmaalszondag eens de volgende verduidelijking: 'Ik zie een overvloedige feestmaaltijd aangericht voor Gods arme volk. Zij zijn echter bang, dat deze goede zaken niet voor hen zijn. Hun ziel is verlangend naar de tafel, maar wie is waardig om aan te zitten? Maar ik dacht een jongeman te zien, die zich waagt om dichter tot de tafel te naderen dan de anderen. Hij wilde weten wat de letters van goud zijn, die op het laken dat de inhoud van een schotel afdekt, zijn geschreven. En dan leest hij: 'Een gave van uitgelezen honing van de oudste Broeder aan de kinderen om onder hen te verdelen.' Hierop zullen zij allen komen om te ontvangen, wat Hij door Zijn dood bereid heeft.'

Bij een andere gelegenheid zei hij met betrekking tot de staat van Gods volk, zoals zij door Christus gevonden worden 'dood in de zonden:' 'Toen Christus kwam om Zijn bruid te trouwen, was het veel aannemelijker dat Hij haar zou moeten begraven; de dood scheen meer voor de hand te liggen dan het leven. En ik zal u zeggen hoe de zaak aan mijn zijde stond. Ik stierf; en de dag mijns doods was de dag van mijn opstanding, geboorte en huwelijk. Zo was het ook bij John Bunyan en zeker bij vele andere Johns bovendien.'

Eén van de 'Men,' die op een vrijdag zijn getuigenis gaf, merkte op dat het woord vergeving tot hem kwam als 'geschreven in bloed.' Dr. Kennedy gebruikte later zijn getuigenis en zei: 'Indien u vergeving verkrijgt, geschreven in bloed, werd u vergund om te zien dat uw vergeving alleen door het bloed van het grote Slachtoffer kon verzegeld worden en uw ziel daardoor verlost wordt. Indien u vergeving verkrijgt, geschreven in bloed, zoveel als u de vergeving waardeert en de zaligheid in u is toegebracht, waardeert u het bloed, waardoor de vergeving werd verkregen meer dan de vergeving zelf. En indien u uw vergeving geschreven in het bloed hebt verkregen, zoveel als u de vergeving en het bloed waardoor de vergeving u bereikte waardeert, waardeert u nog meer de Persoon door Wiens bloed uw vergeving is verzegeld en die in liefde uw zonde heeft vergeven.'

Het Gaelic waarin Kennedy deze opmerking uitsprak, gaf deze een ritme en bevalligheid, die in elke vertaling verloren gaan.

Een van zijn meest opmerkelijke predicaties was over de bouw van Sion door God.

Terwijl hij begon te beschrijven hoe God van eeuwigheid in de Raad des Vredes haar fundament legde, ging hij verder haar groei en ontwikkeling schetsen, haar 'Hoeksteen' en haar 'levende stenen,' totdat hij kwam tot de sluitsteen ervan. Terwijl hij het heerlijk voltooid gebouw beschouwde en voor God opgericht, hield hij even op, keek omhoog en zei: 'Het is uit mijn gezicht verdwenen in de eeuwige heerlijkheid. Ik kan het niet meer zien.' Deze predicatie, gehouden in zijn kenmerkende houding door heen en weer te wandelen op zijn groot spreekgestoelte, met de altijd aanwezige witte zakdoek in zijn hand, maakte op velen een blijvende indruk.

Dr. Kennedy was, gelijk zijn Heere en Zijn profeten en apostelen, niet een gelovige in de zogenaamde 'positieve' prediking, waardoor verstaan wordt, dat de Waarheid alleen verkondigd moet worden, maar waarin de dwalingen nooit aan de kaak gesteld of veroordeeld worden. In tegenstelling tot zijn predicatie over Gods uitverkoren Sion spreekt de getrouwe boodschapper van het noorden bijvoorbeeld als volgt over de Rooms-Katholieke kerk: 'O, gij moeder der hoererijen, er is krachtiger gebed tegen u in de kreten van de miljoenen, die gij overgeleverd hebt aan de grote moordenaar, die u in dienst hebt voor het vermoorden der zielen, dan er is om u te beschermen tegen de verwoesting in al de godsdienstige verrichtingen, waarvan uw verontreinigde altaren en uw donkere kloosters het toneel zijn. De miljoenen, die gij in het verderf gestort hebt, vervloeken u vanuit het graf. De duizenden, die gij de marteldood hebt doen sterven, roepen door hun bloed om uw verdelging. Zij zullen verhoord worden en gij zult ten onder gebracht worden.'

Deze veroordeling van een antichristelijk stelsel is ver verwijderd van de valse hoop van velen in deze gevaarvolle tijden, dat de Roomse kerk een bolwerk is tegen de boosheden van deze eeuw. Voor John Kennedy was het Rooms Katholicisme het grootste kwaad, dat ooit deze planeet verduisterd heeft.

Het gebeurde maar zelden, dat dr. Kennedy predikte onder de mantel van een profeet. Wanneer hij uiting gaf aan een of andere uitspraak in verband met Gods Kerk, in de verre of nabije toekomst, waren zijn woorden wel gewogen. Ze waren onveranderlijk het resultaat van licht, verkregen door middel van het gebed en het geschreven Woord. In een opmerkelijke predicatie over Jesaja 26:20 voorspelde hij het verval van de evangelische prediking in het land. Het begin van dit verval had hij in zijn tijd reeds waargenomen. De Heere zou, zo merkte hij op, Zijn levende getuigen wegnemen en weinigen zouden opstaan om hun plaats in te nemen. Een valse, maar gewilde leer zou het Evangelie van vrije genade verdringen en een geslacht zonder een geestelijk onderscheidingsvermogen zou het vergif indrinken, zoals een blinde het ongezonde water uit een vuil vat zou drinken. Een geest van wereldsgezindheid zou over het volk komen en de middelen der genade zouden op grote schaal verlaten worden. Gods Geest zou bedroefd en bijgevolg verloochend worden. In zo'n tijd zou het volk des Heeren weinig, onmachtig en verborgen zijn. Dit was een voorspelling, die in scherpe tegenstelling stond tot het oppervlakkige optimisme van hen, die in zijn tijd over wetenschap, godsdienst en een toenemende menslievendheid spraken, hand in hand gaande om een tijdperk van vrede, zedelijke vooruitgang en geestelijk leven in te wijden.

Maar de tijd en Gods Voorzienigheid hebben dr. Kennedy's sombere vooruitziende blik bewaarheid, zelfs tot in de kleinste bijzonderheden. Op een Avondmaalszondag in Stornoway gaf hij uitdrukking aan zijn vrees, dat één van de aanwezigen bij deze ordonnantie die dag plotseling door God opgeroepen zou worden. Later op de dag sprak dr. Kennedy in vertrouwen met ds. Hector Cameron van Back over de last, die

op zijn gemoed rustte nadat hij uitdrukking gegeven had aan zijn voorgevoel. Bijna op hetzelfde ogenblik werd hun verteld, dat een Godvrezende vrouw, die de dienst bijgewoond had, op weg naar huis overleden was.

Dr. Kennedy verklaarde als volgt die schone uitdrukking: 'het bundelken der levenden.' De woorden worden gevonden in Abigaïls schone, overredende toespraak voor koning David. 'Het bundelke der levenden bevat het volk van God; de verkiezende liefde van de Vader, de Raad des Vredes en het eeuwige verbond zijn de plooiën van het omhulsel; in de liefde, verdienste en kracht des Zoons worden zij bewaard totdat zij geroepen worden; de genade des Geestes brengt hen uit de bundel der doden, met zijn vier plooiën van dood in de zonden, dood door de macht van satan, dood door de vloek van een verbroken wet, dood door de invloed van de wereld. Doordat Hij hen verenigt met Christus worden zij overgebracht in het bundelken der levenden, geplooid in de liefde van God, bedekt met de gerechtigheid van Christus en met Hem verborgen in God.'

De grote scharen van geoefende christenen voor wie dr. Kennedy predikte in de Hooglanden van die dagen eisten veel medegevoel en geestelijk begrip. Eens vertroostte hij hen, wier geestelijke vertroosting gering waren, door te zeggen, dat er bij sommige bruiloften voor een zeer rijk feestmaal gezorgd werd, terwijl de arme mensen maar weinig hadden. Maar de huwelijksband was in het ene geval even sterk als in het andere. Met andere woorden, de vereniging van de ziel met Christus en niet onze merkbare genietingen, was het wat van belang was.

Eens zei hij: 'Indien u in de strijd gewond raakte, zou u liever hebben dat uw wond verbonden werd door iemand, die zelf eens gewond geweest was en die ontroerd kon worden door uw pijn. Er is maar Eén, Die de gebrokenen van hart kan verbinden.' Een andere opmerking van hem draagt bij om aan te tonen hoe onze staat hier in verband staat met de beschikking van de alwijze God in het verbond des vredes. 'Indien één druppel ellende zou ontbreken, zodat u hem niet dronk, zou het schande brengen over het verbond.' De wolken, die tussen de ziel en de Zon der gerechtigheid komen, horen hier bij ons gebroken leven. 'Een wolk nam Hem weg van hun ogen.' Terwijl hij deze uitdrukking verklaarde, zei hij dat hoe helder ons gezicht van Christus in deze wereld van de tijd ook is, het gezicht toch zeker zou verdwijnen. Alleen boven de tijd zal de volmaakte dag aanbreken en de morgenster opgaan in onze harten.

Eens sprak hij over de armen van geest en over hen, die ontbloot zijn van mensenhulp. Een mens kan arm zijn, maar zolang hij in staat is om de kost te verdienen en er eten te krijgen is, zouden wij hem niet arm achten. Een mens kan arm zijn en door zwakheid niet in staat zijn om zijn dagelijks brood te verdienen, maar indien er zijn die hem kunnen helpen, zouden wij hem niet als geheel arm beschouwen. Hij is arm, die alle vermogen verloren heeft om zichzelf te helpen en geen vriend op aarde heeft om hem te ondersteunen. Zo is het met het arme volk van Christus. Uit en van henzelf kunnen zij niets doen. Niemand zorgt voor hun ziel. Daarom verwachten zij hun kracht alleen van Christus. Hij alleen wordt hun Deel in het land der levenden.

De genade van een onbewolkte zekerheid wordt niet gemakkelijk verkregen. Vele uitverkorenen gaan bevende naar de hemel, uit vrees dat wanneer zij bij de deur zullen komen, zij voor God als de Zijnen onbekend zullen zijn.

Bij zekere gelegenheid haalde hij op Lewis de volgende woorden uit Psalm 62 aan:

*'In God is al mijn heil, mijn eer,
Mijn sterke rots, mijn tegenweer;'*

'Deze woorden,' merkte hij op, 'doen sommigen van Gods volk verstommen; maar laat mij verder gaan en de woorden voorlezen, die zo gepast voor hen allen zijn. Toen haalde hij de volgende regels met de liefelijke nodiging tot vertrouwen en gebed aan:

*Vertrouw op Hem, o volk, in smart,
Stort voor Hem uit uw ganse hart:
God is een toevlucht t' allen tijde.'*

Eens werd hem door een christelijke vrouw gevraagd hoe het kwam, dat hij, in tegenstelling tot zijn vader, zo zelden in het openbaar bad **om de heerlijkheid van de beloofde bloeitijd van Gods Kerk**. Hij antwoordde, *dat hij zo'n aangrijpend gezicht gehad had van die verdrukkingen, die noodzakelijk aan zo'n zeer verlangde periode moeten voorafgaan, dat hij bijna niet de moed had om op de belofte ervan te pleiten*. Anderen hebben dit ook zo gevoeld.

John Kennedy was niet alleen op de preekstoel een getrouw getuige. In zijn handelingen met personen liet hij nooit na hen de weg der behoudenis voor te stellen. Tot jonge mensen, die onder de verantwoordelijkheid van de huwelijke staat, of van de doopbeloften kwamen, was hij gewoon te zeggen: 'Laat God in uw huis aanbeden worden; want een huis zonder huisgodsdienst oefeningen is gelijk aan een huis zonder dak, blootgesteld aan elke storm en onbeschut voor elk gevaar.' Een opmerkelijk voorbeeld van zijn geestelijke gevoeligheid deed zich voor op een avond, toen hij in zijn rijtuig naar Conon Bridge reisde. In de duisternis haalden zij een eenzame reiziger in tot wie dr. Kennedy zei: 'Stap in; want wie u ook bent, ik voelde dat uw gebeden de weg voor mij aangenaam maakten.' De Godvrezende man was Simon Campbell van Kilmorack.

Op de fellowship meeting op vrijdag, had dr. Kennedy de gewoonte om sprekers, wier namen gelijk waren, bijeen te groeperen. 'Donalds' en 'Johns', enz. werden aldus bij elkaar opgeschreven tot allen gesproken hadden. Farquhar MacLennan van Strathconon en later ouderling te Contin, woonde eens een fellowship meeting in Dingwall bij, die voorgezeten werd door dr. Kennedy.

Farquhar was geen vreemdeling van verzoeking. Voordat hij bij deze gelegenheid naar Dingwall vertrok, werd de eerbiedwaardige man in verzoeking gebracht te geloven, dat niemand die zijn naam droeg ooit een onderwerp van zaligmakende genade geweest was! Onder de kracht van deze duidelijk dwaze, maar voor hem zeer pijnlijke verzoeking zat hij beangst in de kerk.

Nu gebeurde het, dat op deze bijzondere dag 'de doctor' een vrij grote groep 'Farquhars' bij elkaar op de lijst gezet had. Nadat hij achtereenvolgens drie van hen had horen spreken, kon Farquhar MacLennan zijn blijdschap en gevoel van opluchting niet langer bedwingen. Alsof hij een onzichtbare vijand toesprak, riep hij uit: 'U bent een leugenaar van den beginne; er zijn er hier drie, die de naam Farquhar dragen en nu heb ik hoop, dat ook ik mag behoren tot de Farquhars, die verlost zijn door het bloed van Christus.' Die Avondmaalsviering was een verkwikking in het beproefde leven van deze man Gods.

Zulke onderbrekingen brachten de prediker of de toehoorder in geen enkel opzicht in de war. Een eenvoudige vrouw, die eens naar dr. Kennedy luisterde, kwam er achter dat zijn predicatie haar begrip te boven ging. 'U bent te hoog, doctor; daal af tot hier waar wij zijn,' riep zij uit.

Onmiddellijk begon hij met grote tederheid zijn boodschap aan haar peil aan te passen. Terwijl dr. Kennedy toenam in genade werd zijn zondebesef sterker. In zijn

eigen ogen was hij tot het einde toe 'de voornaamste' der zondaren.

Eens zei hij in zijn toespraak tot de Avondmaalgangers in het bekende groene dal aan de buitenkant van Gairlock (bekend als 'the white cow's bed'): 'Indien mijn broeders alles wisten wat door mij heenging sinds ik vandaag de pastorie verliet, dan zouden zij mij voor altijd met de nek aanzien.'

Een Godvrezende man, die deze opmerking hoorde, was er ontstemd over, dat de doctor in zo'n groot en zo'n gemengd gezelschap de plaag van zijn eigen hart blootlegde. Maar dezelfde man mocht in zijn leven God danken, dat die woorden kwamen van de lippen van iemand van wie hij zeker was, dat hij de Heere en Zijn genade kende.

Gelijk zijn vader vóór hem was dr. Kennedy een man met een zuiver christelijk medeleven. Indien de uitdrukking 'de gemeenschap der heiligen' ooit een verduidelijking van haar betekenis nodig had, dan zouden wij die kunnen vinden in het leven van de Kennedy's.

Toen de eerbiedwaardige David Steven van Caithness de eeuwige rust ingegaan was, schreef dr. Kennedy: 'Ik kan niet zeggen, hoe ik mij voel nu ik hem in mijn gebeden mis en wanneer ik de zaak van Christus overdenk, kan ik hem niet langer in de schaal leggen, waarin ik gewoonlijk de bewijzen van het goede plaats, als ik ze opweeg tegen de tekenen van het oordeel. Vele heerlijke ogenblikken heb ik in de geest in Davids huisje doorgebracht ... Nu is de dood daar binnengetreten en zijn plaats is leeg... Maar Christus heeft een andere woning gevuld... weer een parel aan Zijn kroon.' Wie kan de waarde van zo'n broederschap naar waarde beoordelen? *'Zie, hoe goed en hoe liefelijk is het, dat broeders ook samenwonen.'* (Ps. 133:1).

Zo'n band van geestelijke vereniging in de Heere was een dierbaar kenmerk van de oudere ware gelovigen. Dat zagen wij ook in het geval van Catherine en John MacKay. William Fraser van Inverness en John Kennedy van Killearnan hielden 's avonds op hetzelfde uur de huisgodsdienstoefening. Elke verstoring van deze afspraak werden zij onmiddellijk gewaar. James Calder van Croy heeft een belangwekkende aantekening in zijn dagboek die betrekking heeft op dit onderwerp. Hij schrijft: 'Toen ik deze voormiddag de huisgodsdienstoefening begon met het zingen van Psalm 103, verkeerde ik zeer onder de indruk van het feit, dat mijn geliefde broeder in de hemel, Mr. MacPhail (Resolis), zijn eeuwigdurend gezang was begonnen bij Christus in het paradijs. De indruk werd sterker tijdens het gebed en nadat wij na de huisgodsdienstoefening ter ruste gingen, kon ik er niets aan doen dat ik in een vloed van tranen uitbarstte om mijn innemste, liefste en dierbaarste vriend; niet om hemzelf, maar om Christus' Kerk.'

Twee dagen later schrijft de voortreffelijke ds. Calder opnieuw: 'Het droevige nieuws ontvangen van wat zondagmorgen zo'n sterke indruk op mij maakte: de dood van de voortreffelijkste Godvruchtige ... dienaar van Christus, die ik ooit ontmoet heb... en het heerlijkste afschijnsel van zijn aanbiddelijke Heere, dat ik ooit gekend heb. Hij was buitengewoon groot in de genade hier beneden en zijn paarden zullen vele zijn om zijn kroon te sieren.'

In de brief van medeleven, die Mr. Spurgeon schreef na de dood van dr. Kennedy, maakt hij melding van zijn tijden van geestelijke strijd. Mr. Spurgeon zelf was, zoals hij in zijn brief laat doorschemeren en zoals zoveel predicaties van hem onthullen, geen vreemdeling van de veelvuldige overschaduwingen des geestes. Dr. Kennedy kende, net als zijn innigste vriend dr. C. C. MacIntosh van Tain en Dunoon, de ellende van het wandelen in de duisternis, zonder licht. Misschien was hetgeen hij schreef over de bekende ds. Porteous van Kilmuir ook in overeenstemming met zijn eigen

leven: 'Hij kon geen vreemdeling zijn van satans listen; want daar hij zoveel kinderen Gods moest voeden, was het nodig dat hij als hun herder hun beproevingen moest meemaken als zijn eigen christelijke ervaring.' Hoewel hij zijn inwendige toestand voor de mensen voor wie hij predikte, kon verbergen, konden zijn vrienden soms een glimp opvangen van de diepten van de zielsangst, waaruit hij zo dikwijls tot God riep. Eens barstte hij in tranen uit in de tegenwoordigheid van zijn kerkenraad en zei: 'Wie weet, of ik zal zalig worden?' Deze verborgen smarten gaven hem een tederheid in het gemoed jegens de verdruchte ziel, die bemoediging op de weg nodig had. Eén van zijn toehoorders was gewoon haar vriendinnen te vertellen hoe zij op zekere dag naar hem zat te luisteren, treurend over haar ledigheid in geestelijk opzicht en over haar gemis aan een helder gezicht van haar aandeel in Christus. Juist toen weerklonk de welluidende stem: 'Het doet er niet toe, of uw aandeel in Christus voor u helder en klaar is; indien u maar naar waarheid kan zeggen, dat u uw behoefte aan Hem gevoelt.' Aldus kon hij met zijn kudde in al hun geestelijke benauwdheden omgaan. De typische christen uit de ooglanden uit de tijd van dr. Kennedy is dikwijls verkeerd voorgesteld als altijd zichzelf onderzoekend en zelden, of nooit, in staat die plaats in het geestelijk leven te bereiken, waar de ziel zich verblijdt in de zekerheid van Gods liefde.

De werkelijkheid is echter, dat men in de Hooglanden, gelijk elders, *alle trappen en standen van het christelijk leven kon vinden*. Eén van de geoefende kinderen Gods merkte eens op, dat hij nooit twee gezichten gezien had, die precies gelijk waren en hij had nooit twee van Gods volk ontmoet, wier ervaringen op alle punten overeenstemden. Er is een heerlijke verscheidenheid in al Gods werken, zowel in de natuur als in de genade. John Bunyan stelt ons, in zijn door de hemel gezonden droom, een heerlijk gezelschap van pelgrims voor. Zij hadden vele dingen gemeen. Zij kwamen allen binnen door de poort; zij hadden allen bij het kruis gestaan en zij allen verheugden zich in de hoop Christus' aangezicht in gerechtigheid te aanschouwen op de berg Sion. Maar verschillend verkwikkend waren zij allen zowel in hun gezindheden als wat de inhoud van hun ervaringen als zoekers naar God betreft. In het noorden, gelijk elders, kon men Barmhartigheid ontmoeten in haar wit gewaad van zekerheid en ook Vreesachtig, die beefde uit vrees dat hem de ingang bij de poort geweigerd zou worden.

Een jonge predikant bezocht eens een blinde christelijke vrouw in het noorden. Zij keurde ernstig de gewoonte af van hen, die schenen te roemen in hun twijfelingen en hun loocheningen. 'Wat mijzelf betreft,' zei zij, 'ik heb nooit getracht de waarde van mijn erfenis voor de Heere of Zijn volk te verbergen.'

Aan de andere kant zouden velen gunstig tegenover de veelbeproefde heilige staan, die op een fellowship meeting in bevende bewoordingen uitdrukking gaf aan zijn geloof: 'Gedurende meer dan zestig jaar belijd ik op de Rotssteen te staan, welke is Christus; maar heden vrees ik, dat mijn hoop niet rust op dat vaste Fundament.' Maar dit was te veel voor de predikant, die de vergadering voorzat en de waarde van zijn man kende. Hij stond op in de preekstoel en riep met donderende stem uit: 'U staat erop, William! U staat erop! U staat erop!'

Toen dr. Kennedy de eeuwige rust ingegaan was, zag een vrouw, die levenslang met hem bevriend geweest was en in wier huis hij altijd een welkome gast was, hem op zekere nacht in een droom. Terwijl zij naar voren ging om hem te verwelkomen, zei hij: 'Raak mij niet aan, want u bent in deze koude benedenwereld.' Zich herinnerend, dat hij overleden was, waagde zij het te vragen: 'Wat heeft u het meest verbaasd, sinds u ons verlaten hebt?'

Hij antwoordde, dat het de ontdekking was, dat die werkzaamheden in de wijngaard, waarvan hij gedacht had dat de Heere ze gezegend had, geen blijvende vrucht droegen, terwijl Hij datgene zegende dat hij als van weinig waarde beschouwd had. Het was een opmerking, die elke knecht van God zowel behoorde te vernederen als te bemoedigen. Het verval, dat de kerk in het noorden onderging door de inwerking van andere invloeden, werd door velen gevoeld, die leefden nadat dr. Kennedy's geslacht deze wereld verlaten had. Deze verandering werd in levendige woorden uitgedrukt door de voortreffelijke Peter Fraser van Dornoch. In zijn ouderdom placht hij zich te verwonderen over het gemak, waarmee sommigen van zijn jongere vrienden kwamen op de plaats van veiligheid en rust. Zij schenen uit hun Egypte te komen zonder enige kennis van een achtervolgend leger, een diepte om in te verdrinken, of van de engel van Gods gerechtigheid, die tussen de aarde en tussen de hemel stond.

Terwijl Peter over deze dingen peinsde, herinnerde hij zich plotseling dat hij in zijn leven de vliegende Eeuw meegemaakt had, waarin men met duidelijk gemak alle dergelijke moeilijkheden kon overwinnen. Het was de eeuw, waarin het leerstuk der zonde minder de nadruk kreeg.

8. Een snel getuige: Alexander MacColl

Er was nog een predikant in het noorden die, om welke reden dan ook, niet zo bekend is als dr. MacDonald of dr. Kennedy. Ik spreek over ds. Alexander MacColl, die in 1889 te Lochalsh overleed. Zonder hem met deze twee te vergelijken wat persoonlijke invloed en gaven betreft, was hij naar de mening van velen een geestelijke ster van de eerste grootte. Als kind werd hij gedoopt door de vermaarde ds. Lachlan MacKenzie van Lochcarron. Na de bediening van de doop beval de predikant hem in gevoelvolle woorden aan in de zorg van zijn ouders, terwijl hij opmerkte dat hij een lichtstraal van de hemel gezien had, die op zijn ziel viel en dat hij in zijn leven het Evangelie zou prediken.

Bij een latere gelegenheid voorspelde ds. MacKenzie, dat zijn bediening vooral gezegend zou worden in de bekering van velen, wier hoofden grijs waren van ouderdom. Het is opmerkelijk, dat zijn bediening niet alleen bijzonder gezegend werd in de bekering van dezulken, maar ook dat zijn meest indrukwekkende smeekbeden vanaf de preekstoel gericht waren tot bejaarde mannen en vrouwen, die nog buiten Christus waren. Ds. MacColl had een krachtig ontwaken en daarmee kwam de onvermijdelijke 'tijd der verzoeking.' Zijn beproeving was een heel bekende. Behoorde hij tot Gods uitverkoren volk, of niet? En hij ging zijn eigen weg om het antwoord op die gewichtige vraag vast te stellen. Terwijl hij aanwezig was in een plaats waar een bijeenkomst gehouden zou worden, die door de Godzalige William Urquhart geleid zou worden, besloot hij het huis van de samenkomst enkele minuten na de aanvangstijd van de dienst binnen te gaan. Indien de bijeenkomst begonnen was voordat hij binnenkwam, zou hij dat als een zeker teken aannemen, dat zijn naam niet geschreven stond in het Boek des levens! Dit was zowel een gevaarlijke als een aanmatigende proef. Toen hij alleen binnenkwam, wendde William Urquhart, die nog niet met de dienst begonnen was, zich tot hem en zei: 'Alexander, stel de Heilige Israëls niet weer paal en perk.'

Laat mij terloops een voorval uit het leven van William Urquhart verhalen, zoals hij het zelf verteld heeft. Deze uitnemende christen was op zekere keer, samen met een vriend, op weg naar een kerkdienst. Terwijl zij aan de kant van de weg, die over het heideveld liep, gingen zitten om te eten, begon William zijn vriend te vertellen over de handelingen Gods met hem, toen hij een jongeman was in Assynt.

Hij vertelde onder andere hoe hij op een dag, toen hij op een eenzame plaats bad, een jongeman op een steen zag zitten, die op een harp speelde. Diep geroerd door het bovenaardse karakter van de muziek ging hij naar voren en vroeg welk lied hij speelde. 'Dat was het gezang, dat de engelen Gods nu zingen, terwijl zij de ziel van Robert MacLeod naar het Vaderhuis dragen,' zei de jongeman. Nu wilde 't geval, dat de voortreffelijke Robert precies op dat ogenblik overleed.

Maar dit in het voorbijgaan.

Thomas Goodwin was Alexander MacColls meest geliefde puriteinse schrijver. Vanuit deze diepe theologische fontein ontving hij bezieling en licht. Die alles te boven gaande onderwerpen, waarover Goodwin handelt, gebruikte ds. MacColl altijd voor het eerste deel van zijn boodschap. Maar voor zijn kennis van Christus was hij geen mens iets verschuldigd. Er waren er, die Alexander MacColl beschouwden als iemand, die 'de verborgenheid des HEEREN' kende. Dikwijls waarschuwde hij zijn mensen voor 'de toekomstige dingen.'

Bij zo'n gelegenheid merkte hij eens op, dat vanwege de ontheiliging van de sabbat

Gods oordeel op zekere dag de grote industriële oever van de Clyde zo zeer zou verminderen, dat men slechts uit enkele van de talloze schoorstenen rook zou zien komen. De oever van de Clyde heeft reeds haar fatale bezoeken gehad, maar nog niet op zo'n vreselijke schaal als door deze man Gods voorspeld. Toen ds. MacColl predikant te Fort Augustus was, waren er vergevorderde plannen om daar het Benedictijner klooster op te bouwen. Sommigen wisten, dat hij dikwijls bad, dat zij die bezig waren dat bouwvallige gebouw op te bouwen, niet mochten slagen. Het is een merkwaardig feit, dat zolang hij leefde het werk of vertraagde of stil lag.

Op Skye was hij omringd door een voortreffelijke groep mannen. De meest levendige persoonlijkheid, die zich daar in die kring bewoog, was Hector MacLean van Hamara. Hector was op zekere dag in de kerk en merkte onder het gehoor enigen op voor wie het Gaelic een onbekende taal was. De predicatie was indrukwekkend voor hen, die haar konden verstaan. Terwijl ds. MacColl aan het eind van zijn verhandeling kwam, riep Hector uit: 'Alexander, indien u nog wat kruit in het Engels over hebt, geef het dan deze vreemdelingen!' Ds. MacColl was een veel beproefd man. Er was in werkelijkheid een tijd, toen zijn geestelijke benauwdheden zich in zo'n overweldigende hevigheid opeen stapelden, dat hij zijn gemeente verliet en naar een vreemde streek ging, waar hij rust kon genieten. Op een station in Glasgow hield de Heere hem door Zijn Woord tegen. Hij keerde naar huis terug. Misschien leed hij het meest van degenen, die hem hadden moeten bewaren voor de boze tong. Maar zijn verborgen en openbare beproevingen zegende de Heere rijkelijk voor zijn ziel. Eens stelde hij een gemeente de vraag: 'Wat voor man zou u graag als uw predikant hebben? Wat mijzelf betreft, zou ik graag die predikant hebben, die door de wet was verzengd, door het Evangelie vertederd en veel gezift door de aanvechtingen van de satan.'

Hij was ook een voortreffelijke verschijning en een man van indrukwekkende voordracht op de preekstoel. Hij was begiftigd met een aangename stem. In Glenmoriston, waar hij zeven jaar arbeidde, hield hij eens een opmerkelijke predicatie over de woorden: 'Als iemand voor een vreemde borg geworden is, hij zal zekerlijk verbroken worden.' Lange tijd hierna herinnerde men zich deze predicatie als een indrukwekkende en vertederende verklaring van het lijden van Hem, Die Borg werd voor zondaars, die vreemdelingen voor God waren.

Daar deze populaire predikant van plaats tot plaats ging, had hij een groot aantal bewonderaars. Eén van hen, mej. Kate Gordon, vestigde zich in Fort Augustus tijdens zijn bediening aldaar. Kate kende haar predikant. Op een avond zei zij na de dienst tot hem, nadat hij een meisje die op haar hoofd een hoed met veel veren droeg streng gewaarschuwd had: 'U behoort ze eerst tot de Heere te lokken, voordat u hun hoeden begint aan te pakken.'

Hij had vele dingen te zeggen van hen, die zich voorzagen van verontschuldigen voor hun hardnekkig wegblijven uit Gods huis. 'Ik heb slechts weinig verwachting van droge-schoenen-godsdienst,' merkte hij gewoonlijk op betreffende hen, die thuis bleven wegens een regenbui. 'Voor de formalist is er hoop, maar niet voor de luiaard,' was ook één van zijn gezegden. De formalist zou te zien zijn waar het Evangelie verkondigd werd, maar de luiaard zat thuis te dommelen.

In alle plaatsen waar hij arbeidde, in Lochcarron, Duirinish, Fort Augustus en Lochalsh lieten zijn prediking, gebeden en verschijning een indruk na, die zelfs nu nog voortleeft. Er was in Lochalsh een begenadigde vrouw die, als zij over zijn heilig leven sprak, zei: 'Ds. MacColls gebeden voor deze plaats zullen blijvend verhoord

worden tot het eind der tijden.'

Alexander MacColl was een snel getuige tegen alle boze verschijnselen. De ijver waarmee hij zich tegenover elke vorm van onrechtvaardigheid in de gemeenschap stelde, kon werkelijk schrikaanjagend zijn. Een oude man uit Lochalsh merkte eens op hoe sommigen klaagden over de strenge woorden van de preekstoel; 'maar ds. MacColl zei in die geest in één predicatie meer, dan wij nu in een geheel jaar horen.' En het opmerkelijke was, dat men niet alleen met eerbied tegen al die getrouwe boodschappers Gods in hun gemeenten opzag, maar ze ook zeer liefhad.

Daarginds in North Uist arbeidde verscheidene jaren de getrouwe ds. John MacRae. Ds. MacRae's bediening op de eilanden ging niet van een leien dakje. Toen hij ds. MacColl vertelde over zijn 'benauwdheden om Christus' wil, zei de laatstgenoemde: 'Wat u lijdt is slechts een speldeprik in vergelijking met hetgeen u moet verdragen als mijn opvolger op Skye.' En zo was het. In Duirinish moest ds. MacRae zijn zwaarste openbare beproevingen doormaken gelijk ds. MacColl vóór hem. Alexander MacColl overleed aan een kwaadaardig gezwel, dat aan het eind van zijn leven zijn spraak aantastte. Hij bleef echter tot het einde toe prediken. Een persoon, die veel zegeningen onder zijn bediening genoot, zei: 'Hoe duister is het, dat die lippen, die zo liefelijk het Evangelie spraken, nu voor onze ogen aan bederf onderhevig zijn!'

Er werd beweerd, dat ds. MacColl eens een man bestrafte, die tijdens het uur van de openbare eredienst op het land werkte. De man nam hem in harde bewoordingen het woord van vermaning kwalijk. Terwijl hij werkte tussen de schoven, was ds. MacColls enig antwoord: 'U zult er niet van eten.' Die avond gaf de man zijn vrouw, naar de gewoonte van de tijd, wat van het graan, dat gedroogd, gedorst en gezift moest worden voor hun avondeten. Maar vóór het eten was hij reeds gestorven.

Bij het sterfbed van een andere man schreeuwde hij het uit van zielangst, toen hij trachtte te bidden. De macht van de boze was zo nabij, zo wezenlijk en zo verschrikkelijk, dat hij in grote ontsteltenis van die plaats wegluchtte.

John MacRae, die wij reeds noemden, en die ds. MacColl te Duirinish op Skye opvolgde, was een man van grote Godsvrucht. Toch stond hij echter achter bij zijn broer Duncan, die zeer opmerkelijk was in zijn geslacht vanwege zijn Godsvrucht en nabijleven met de Heere. Daar hij geboren was te Letterfern, stond hij plaatselijk bekend onder de naam 'zwarte Duncan.' Hij beschouwde ds. MacColl als één uit duizenden.

Eens maakte Duncan MacRae gebruik van het veer aan de overkant van Lochbroom in gezelschap van ds. George MacLeod, predikant van de Vrije Kerk in die gemeente. Zij kenden elkaar niet. Ds. MacLeod vroeg Duncan naar zijn naam. 'Men noemt mij zwarte Duncan,' was het antwoord. 'Arme man,' zei de ander, 'ik wilde wel, dat u wist hoe zwart u bent!' 'Dat zou mij weinig goeds doen,' antwoordde Duncan, 'als ik niet datgene kende, dat mij wit zou kunnen maken.' Toen besepte ds. MacLeod, dat zijn medereiziger niet, zoals hij dacht, in geestelijke onwetendheid gehuld was.

In Lochbroom genoot Duncan een van zijn bijzondere tijden van geestelijke vertroosting. Het was niet in de openbare eredienst, dat hij dronk uit de rivier des levens, maar alleen onder een oude brug buiten het dorp Ullapool. Daar worstelde hij verscheidene nachten met de Engel, 'Die hem aldaar zegende.' Thuis gekomen zijnde, ging hij geheel uitgeput naar bed. Hij sliep twee nachten en een dag zonder onderbreking. Toen hij verfrist en gezond ontwaakte, zag hij een bezorgde moeder naast zijn bed zitten!

C. H. Spurgeon sliep ook een dergelijke tijd na één van zijn ontzagwekkende predicaties in Londen.

Toen Duncan MacRae Lochbroom weer bezocht, zocht hij de Heere, waar hij Hem tevoren gevonden had. Maar zijn 'Liefste was geweken.' Wordt Gods soevereiniteit ergens anders duidelijker gezien dan in de eb en vloed van de christelijke vreugde en blijdschap?

Er was een predikant in Glenshiel, niet ver van Duncans huis, die eens in gedenkwaardige woorden uitdrukking gaf aan deze afwisseling in de bevinding. Zijn ouderling sprak op zekere dag in zijn bijzijn over de grote kracht van het gemak, waarmee hij predikte en hoe opvallend het afstak bij andere keren. Zijn predikant antwoordde: 'U zegt, dat ik soms ledig ben alsof de vloed was afgenomen en dat ik op andere tijden tot overvloeiens toe vol ben; maar is dat voor u geen bewijs, dat ik in verbinding sta met de grote zee?'

Toen Alexandér MacColl de eeuwige rust inging en zijn loon ontving, ging er een steek door de harten van die duizenden, die onder het geklank van zijn heerlijke boodschap en zijn verreikende en doordringende stem gekomen waren.

9. Verdediger van de waarheid: Donald Duff

John Kennedy had zijn intieme vrienden onder de 'Men.' Er was vooral één, die een blijvende plaats in zijn hart had. Dit was Donald Duff. Mr. Donald Duff, die twaalf jaar lang in Dingwall werkzaam was als dr. Kennedy's catechiseermeester, werd in zijn tijd als een geloofsheld erkend. Nochtans was niemand in zijn ogen meer dan een kindeke in Christus dan hij. Hij was niet ver van Kingussie, in Invernesshire, geboren en werd groot gebracht in een huis, waarin men de Heere niet kende. Gedurende vele jaren ging de flinke jongen, als een heiden, biddeloos zijn weg zonder enige bekommernis over de eeuwige dingen. In werkelijkheid was er in zijn jeugd een ogenblik, dat hij geconfronteerd werd met lijfsgevaar en onwillekeurig uitriep: 'O God, help mij!' Vreemd genoeg kwam er dadelijk hulp, maar Donald vergat zijn Helper, zodra het gevaar voorbij was.

Onder een predicatie van dr. John MacDonald werd hij voor het eerst opgewekt tot enige bekommernis omtrent zijn ziel. Toen was hij achttien jaar oud. Een tijdlang werd hij een verlevendiging van zijn gevoelens gewaar en meende hij wedergeboren te zijn en na wat uitwendige reformatie bedroog hij zowel zichzelf als anderen. Gelijk een ander ontving hij het Woord met vreugde, maar bij de eerste tegenspoed verzonk hij in een staat van een koud vergelijk. Toen trachtte hij de aardse belangen met de eeuwige te verenigen. Toen de oogsttijd weer kwam, gaf Donald zich door doedelzak en dans over aan de pret op het jaarlijkse oogstfeest.

Op de volgende zaterdag echter, toen hij zich op een gebedssamenkomst bij enigen van Gods volk trachtte te voegen, werd hij buitengesloten als iemand, wiens levenswandel niet consequent was. Zijn natuurlijke hoogmoed stootte zich aan deze afwijzing en gedurende zes jaar stortte hij zich in een leven van openlijke minachting van alles wat God en godsdienst betrof. Nimmer hield hij op Gods verdraagzaamheid met hem te bewonderen gedurende die jaren van gemelijke wederspanningheid.

Door het lezen van Thomas Bostons 'Viervoudige Staat,' drong een pijl van de boog des Konings in zijn harde hart. Wekenlang kromp hij ineen van zielangst met deze ene uitroep: *'Heere, geef mij een nieuw hart!'*

Laat hem de rest van de geschiedenis in zijn eigen woorden vertellen: 'Toen ik op zekere avond in een bos was en mijn knieën boog en mijn gebruikelijk gebed herhaalde, had ik opeens het gevoel, alsof ik in de tegenwoordigheid Gods verkeerde en dat Hij in deze woorden tot mij sprak: 'Wat geeft het, al zou u een nieuw hart krijgen? Ik zou u niet kunnen aannemen ter wille van uw nieuw hart.'

Ik was overstelpt en in mijzelf veroordeeld toen kort daarop deze woorden schenen te volgen: 'U moet aangenomen worden in een Ander;' toen werd daar voor mijn ogen de heerlijke Persoon van de Zoon van God geopend in kracht en heerlijkheid aan des Vaders rechterhand! Mijn ziel sprong op van verbazing en vreugde en dadelijk ontving ik Christus als mijn Heiland en Heere.'

Het was onvermijdelijk dat hij, na zo'n verlossing en zo'n geestelijk gezicht en na zo'n voorsmaak van de liefde die, al is ze oud altijd nieuw blijft, aan vele twijfelingen onderworpen zou zijn. Zijn sterke geest, met haar bovennatuurlijke geneigdheid, werd door de satan bestormd met vragen, zoals de beslistheid van Gods soevereiniteit, de toelating van het kwaad en de vrijheid van de wil. Deze gewichtige vragen worden niet opgelost door een redenering en allerm minst door een discussie met de duivel! En dus ging hij als een verstandig man, bevreesd voor gevaar, bidden.

'Ik ging het veld in,' zei hij, 'om mijn machteloosheid voor de Heere te belijden en toen ik mijn geval voor het alziend oog van God beweede was het mij ineens, alsof de boom der kennis des goeds en des kwaads voor mij stond en alsof een stem zei:

'Indien de boom daar tot nu toe gestaan had, is dan datgene niet in uw hart, dat u zou bewegen uw hand uit te strekken naar zijn verboden vrucht?' Dit vernederde mij, want ik zag dat de ziel van de mens vrijwillig de schuld der zonde op zich nam. Ook kreeg ik een vertederend gezicht van de genade, die de zondaar niet verdelgde vanwege ongehoorzaamheid, maar zorgde voor een weg van vergeving voor overtreders tot lof van Zijn genade en liefde.

De volgende 'vurige pijn' op zijn wedergeboren ziel gericht, was de inblazing dat zijn tweede poging om Godzalig te leven ellendiger zou eindigen dan de eerste, omdat hij niet zonder zonde was. Maar neen, want toen kon hij zeggen: 'Er is in God en alleen in Hem, wat al mijn wensen bevredigt.'

Vanaf deze tijd nam hij toe in de kennis van Gods Woord, maar ook in de kennis van zijn eigen hart en van 'de diepten des satans.' Daar hij enige tijd het leven van een geveinsde geleid had, kon hij nadien nooit enige overeenkomst met dat walgelijke schepsel voor zijn ogen verdragen. Waar hij het spoor ervan ontdekte of het teken ervan zag, was hij gewoon al zijn wapens aan te wenden om het ten onder te brengen. Sommigen gevoelden inderdaad, dat zijn terechtwijzingen scherp waren, vooral bij die gelegenheden wanneer hij op vrijdag sprak en hij rustig, maar dikwijls met ontstellend gevolg de bevindelijke eigenschappen en de leerstellige zuiverheid van de gemaakte opmerkingen van andere sprekers besprak.

Ds. John MacRae van Knockbain, wiens zwaard weinigen konden hanteren, vroeg hem bij zekere gelegenheid onmiddellijk nadat de 'Question' geopend was om te spreken. De oude veteraan aarzelde en vroeg eerst de anderen te laten spreken. Ds. MacRae weigerde wijselijk. Het gevolg was, dat hij kalm en met aangenaamheid sprak en niet persoonlijk werd. Na afloop werd ds. MacRae er door iemand op gewezen, dat hij Donald Duff tijd had behoren te geven om zijn gedachten te verzamelen. Hij antwoordde: 'Het was goed voor u, dat ik hem eerst riep en dat hij niet na u sprak. Het was een geluk, dat ook ik uit zijn handen ontkwam.'

Toen Mr. Spurgeon in 1870 naar Dingwall kwam, was hij onder zijn talloze toehoorders. De volgende dag reisde hij naar Invergordon, waar zijn ziel opnieuw verkwikt werd door de woorden van de lippen van de onvergelykelijke Baptist. De mening, die hij van Mr. Spurgeon gevormd had door het lezen van zijn predicaties kwam niet overeen met de indruk, die hij op hem maakte door zijn leven en schone stem, de invloed van zijn persoonlijkheid en vooral door de kracht waarmee zijn boodschap gepaard ging en die gevoeld werd. Hij bewonderde zijn wonderbaarlijke gave om diepgaande leerstukken met helderheid en duidelijkheid voor te stellen. Maar wat hij meer bewonderde, was zijn ongeunstelde nederigheid. 'Een onontwikkeld mens als ik,' zei Donald, 'kon zich in zijn gezelschap op zijn gemak gevoelen... Ik ben geen jongeman, maar ik zou elke week wel tien mijl willen lopen als ik het voorrecht had hem te kunnen horen.' Donald genoot zeer van Mr. Spurgeons predicatie over: 'De afwezige Thomas,' en vond er vele heilzame lessen in.

De man, die echter hoger in zijn achting stond dan ieder ander, was dr. Hugh Martin van Edinburgh. Deze Godgeleerde, die zo diepgaand over onderwerpen als de gerechtigheid en het lijden van Christus sprak en schreef, trok hem niet alleen aan wegens zijn grootheid als theoloog, maar ook om zijn onderzoekende analyse, waaraan hij de grond van de hoop van elk mens op God onderwierp.

Donald Duff had zijn Bethels en één daarvan was de Avondmaalsviering in 1872 te Creich. Bij die gelegenheid was Gods volk zich zo bewust van de genadige Geest van God bij dat sacrament, dat een oude man uit de gemeente Reay op maandagmorgen in

het openbaar bad om genade om de pijn van de scheiding te kunnen verdragen. 'De Heere was aldaar.' De diensten op die zondag begonnen om elf uur 's morgens en duurden, met een pauze van één uur, tot half tien 's avonds. Na de diensten weigerden de mensen uiteen te gaan en bleven tot middernacht doorgaan met lofprijzing en gebed. De volgende dag kwamen ze opnieuw om zeven uur 's morgens bijeen. De Hooglanden hebben maar enkele dagen als deze gehad, sedert de Heere volheerlijk blinkende verscheen uit Sion.

Misschien was de op een na meest gedenkwaardige Avondmaalsviering die ooit in het noorden gehouden werd, die van het jaar 1831 te Dornoch. Het volgende citaat beschrijft de hemelse kracht, die letterlijk velen van de aanwezigen deed wegsmelten. 'De vierde tafel, waaraan zestig Avondmaalgangers aanzaten, was geheel gevuld met jonge bekeerlingen van Tarbet (Rossshire), die een jaar of twee tevoren tijdens een godsdienstige opleving tot de kennis van God gebracht waren. Toen de dienst geëindigd was, was het linnen laken zo nat van hun tranen, alsof men het uit de zee gehaald had. Spoedig daarna brak te Portmahomack de verschrikkelijke cholera uit en vernietigde bijna deze oogst van jonge bekeerlingen. Angus Murray (Dornoch) zei van hen, dat de Heere hen tot Zich nam in de hemel, 'zacht en warm als zij waren!' Maar wij hadden het over Donald Duff.

Zoals uit het volgende fragment van één van zijn brieven opgemerkt kan worden, gaven zijn stille overdenkingen hem ook veel zegen: 'Onlangs overdacht ik dat gedeelte, waar de bruid van Christus haar Liefste vergelijkt met een appelboom onder de bomen des wouds en over haarzelf spreekt als zittende onder Zijn schaduw. Zij vond schaduw in Zijn vleeswording en vernedering, schaduw in Zijn gehoorzaamheid en lijden en schaduw in Zijn voorbede. En Zijn vrucht was mijn gehemelte zoet. Haar gehemelte smaakte de zoetigheid van een woord van vergeving gevallen in haar schuldige consciëntie, de zoetigheid van een woord van liefde gevallen in haar bevende ziel.'

Hoe hoog Donald zelf in de achting bij zijn tijdgenoten stond, kan afgeleid worden uit het volgende voorval, dat ons overgeleverd is. In 1878 was hij aanwezig bij de Avondmaalsviering te Dornoch. Op vrijdag opende dr. Kennedy de 'Question.' Zijn verhandeling was gegrond op: 'Maar ik zie een andere wet in mijn leden, welke strijdt tegen de wet mijns gemoeds' (Rom. 7:23). De doctor gaf er een verklaring van op zijn gewone diepzinnige en uitgebreide wijze: maar later gaven hij en anderen de palm aan Donald Duff vanwege een ongewoon inzicht in de aard en werking van de erfzonde, zoals ze is in het licht van Gods wet en zoals ze woont in de nieuwe mens, die God verlost heeft door 'de wet des Geestes des levens in Christus Jezus.'

Het woord 'heiliging' was in het christelijk woordgebruik van zijn tijd nog niet ingevoerd; maar hiermee beschreef hij een christen. De Bijbel, zei hij, spreekt over vier soorten mensen.

Er zijn mannen Belials. Want hun leven is hen de zonde.

Er zijn de lieden, 'die van de wereld zijn en het leven is hen de wereld.

De derde soort zijn zij, die misschien uitwendig godsdienstig zijn, maar eigenbelang of het gevoel van eigenwaarde is de bron van alles, wat zij doen. Het leven is hen het eigen ik.

De mens, die deze toestanden heeft verlaten en zelfs de kleding, waarmee hij bekleed was, achterliet, is de mens in Christus. Voor deze mens is Christus zo dierbaar, dat hij al het andere schade acht wegens de uitnemendheid Zijner kennis. 'Want het leven is dezulken Christus.'

Daar hij, om met zijn eigen woorden te spreken, 'in vier graafschappen' gewoond had,

raakte hij bekend met de meest voortreffelijke 'Men.'

De man, die hem het meest aantrok, was David Steven van Bower (Caithness). Hij beschouwde David als de 'laatste roos' van de zomer,' of als een groene tak die de zee hoog op het strand geworpen had en die iemand er een denkbeeld van kon geven hoe hoog de vloed van ware Godzaligheid eens in Caithness gestegen was. De schrijver ontmoette eens in Stratherrick een christelijke vrouw, die zich Donald herinnerde. Op zekere dag sloeg zij hem gade, terwijl hij over een muur keek en op een kat lette, die al zijn kattesluwheid liet gelden om een onvoorzichtig vogeltje te vangen dat zich tussen de varens ophield. Donald was er door geboeid en merkte op: 'Zo vangt de Boze zielen.'

Een predikant in het noorden was verlangend een predicatie te horen over de woorden: 'Mijn God zal al uw nooddrift vervullen.' Op een maandag van een Avondmaalsviering las hij in een bepaalde gemeente tijdens de huisgodsdienstoeffening het hoofdstuk, dat die woorden bevatte en ging voor in gebed. In zijn gebed roerde Donald de noden van de armen van geest aan en de onnaspeurlijke rijkdom, die er voor dezulken in Christus is. Later op de dag maakte deze predikant bekend, dat Mr. Duff 's avonds zou prediken. Tot zijn blijdschap nam hij de woorden als onderwerp. Terwijl hij over dit verheven onderwerp uitweidde, was het duidelijk dat hij zich aan de vooravond bevond van het ingaan om zijn erfenis hierboven in bezit te nemen. Dat is in werkelijkheid de laatste blik, die wij van hem opvangen in zijn voorgaan in het openbaar.

Donald Duff overleed in het begin van 1885. Een vriend, die hem in zijn laatste uren verzorgde, vertelde hem dat velen van zijn vrienden geschreven hadden en naar hem gevraagd hadden. Toen hun namen genoemd werden, merkte hij schreiend op: 'Ik gevoel hun gebeden rondom mij.' Toen hem gevraagd werd, of hij een boodschap voor hen had, zei hij: 'Zeg hen, dat het goed is, dat ik nu niet behoef te beginnen om de Heere te zoeken; want de tijd van ziekte en gebreken is stellig niet de aangename tijd.' Hij sprak zeer teder over het lijden van de heiligen en hoevelen van hen de doodsrivier ingingen in de hoop der heerlijkheid Gods. Gedurende vele uren lag hij in een toestand van bewusteloosheid; maar enkele ogenblikken, voordat hij de hemel binnenging, opende hij zijn ogen. Zij glinsterden van de heldere glans van een bovenaards licht, alsof hij boven al het aardse de rand van die eeuwige heerlijkheid zag, waarnaar hij verlangd had.

Het werd aan zijn vriendin, mevr. Auld van Olig, overgelaten om in een gedicht uitdrukking te geven aan de leegte, die de dood van deze vorst Gods veroorzaakt had. Hier zijn twee van haar coupletten:

*Onze herder, onze vader,
Is ingegaan in zijn rust.
O dood, bent u niet tevreden,
Voordat u het beste hebt?
Gij hebt onze Hooglanden leeggeplunderd;
Uw zeis heeft afgesneden
Onze prinses, onze edelen,
En mannen van naam.*

*Dus is er zeker reden,
Dat wij bedroefd en eenzaam zijn;*

*Te midden van het werelds gezang
 Stijgt ons geklaag op.
 Die sterren, die weerkaatsten
 Jehovah's licht
 Zijn voor altijd verdwenen
 En lieten ons in een donkere nacht.*

Er waren nog twee Donalds in Badenoch, wier vermaardheid wat gaven en genadegaven betrof, bijna gelijk was aan die van Donald Duff. De ene was Donald Cattenach; de andere was Donald Ross.

Donald Cattenach leefde in de wereld van overdenking en gebed. De geestelijke aard van zijn gesprekken openbaarde zijn hemelse gezindheid. Een predikant die hem persoonlijk kende, zei eens dat hij nooit een man ontmoet had, die met vaster stap kon wandelen te midden van die hoogtepunten van de Openbaring, die handelen over de Goddelijke soevereiniteit, predestinatie en de Persoon en het werk van onze Heere. In zijn eigen oog was hij echter als iemand, die niets wist en verdiende. Om die reden liep hij met gebogen hoofd de gehele weg naar de stad, die fundamenten heeft, een schuldenaar aan genade, die vloeit uit de verdiensten van een Ander. Hij was nog maar achttien jaar oud toen John Kennedy van Killearnan hem voor de eerste keer vroeg om in het openbaar te spreken. Een halve eeuw later vroeg zijn zoon, dr. Kennedy, hem te spreken bij een soortgelijke gelegenheid in Dingwall. De grote gemeente zag toen dr. Kennedy stond terwijl Donald sprak, dat hij de man buitengewoon eerde, die boven velen uitblonk als een getuige van Christus.

Wij besluiten dit hoofdstuk met een korte beschrijving van een vergadering van 'Men,' in de zomer van 1880 gehouden te Auchterneed (enkele jaren voordat Donald Duff overleed). Het was de plaats, waar Donald Duff in het verleden gearbeid had. Dergelijke samenkomsten werden zo nu en dan in de zomer in het district gehouden tussen de diensten tijdens de Avondmaalstijden. Het verslag van deze bijzondere dienst is genomen uit het persoonlijk dagboek van Margaret Nicol van Resolis.

De leiding van de bijeenkomst bij deze gelegenheid was in handen van de eerbiedwaardige Mr. Gilmour, de vaste lekeprediker te Strathpeffer. Het zingen werd op de traditionele wijze geleid. Maar Rossshires liefelijke zanger en dr. Kennedy's geliefde voorzanger, Angus MacDonald van Urray, was niet langer aanwezig. Nadat verscheidene mannen zich in gebed begeven hadden, vermaande Mr. Gilmour het gezelschap met de woorden van Petrus: 'Maar wast op in de genade en kennis van onze Heere en Zaligmaker Jezus Christus.' De Godvrezende man zei vervolgens: 'Zal iemand anders dan degenen, die genade hebben, opwassen? Ja; men kan opwassen in kennis, men kan grotere bekwaamheid krijgen om te spreken, men kan toenemen in moed en verwaardheid en geen genade bezitten. Maar al dat opwassen of toenemen is slechts natuurlijk. Maar wat is genade? Genade is in God een onpeilbare oceaan van gunst en barmhartigheid. In het schepsel is het een beginsel des levens bij de wedergeboorte in het hart geplant. Het wordt levend gehouden en gevoed doordat God het beademt. Genade maakt de wedergeboren zondaar bekwaam om die plichten jegens God te vervullen, die hij anders niet kon volbrengen. Genade in de ziel ontdekt onze innerlijke verdorvenheid en machteloosheid. Ze breekt onze zelfgenoegzaamheid af. Aldus groeien de wortels van een waar kind van God naar beneden in ootmoedigheid en afhankelijkheid van de soevereine genade Gods. Terwijl de genade in de ziel opwast, wordt de oude mens gekruisigd. Ook is er een opwaartse groei. Indien zijn wortels, gelijk die van de Libanon, naar beneden gaan, zal hij ook 'bloeien als een

lelie.'

'De zuigelingen in de genade zijn dikwijls gelukkig. Zij verheugen zich in wat zij horen, wanneer Gods Woord gepredikt wordt. Zij verheugen zich in hetgeen zij lezen in Gods Woord. Zij verheugen zich in wat zij in hun hart gevoelen. Daarom kunnen zij zeggen: 'O, als ik twintig of dertig jaar in Gods dienst mag leven, wat een vreugde en gelukzaligheid zal ik dan hebben!'

Maar zij weten er maar weinig van wat het is te volgen. God zal niet toelaten, dat zij hun grond in deze gemoedsgesteldheid en vertroosting hebben. Weldra ontdekken zij, dat de zonde in al hun leden woont en zij verfoeien zich voor een heilig God. De wereld doet haar aantrekkingskracht gelden en zij roepen: 'Mijn ziel kleeft aan het stof; maak mij levend naar Uw woord.' De zonde wordt nu hun dagelijkse slavernij en zij roepen om verlossing. Dit roepen is het bewijs van Gods leven in de ziel en van een innerlijk opwassen in de genade. Wanneer zij ontdekken, dat hun harten en gedachten uitgaan naar de beuzelingen en ijdelheden van de tijd met veronachtzaming van de grote belangen van de ziel en de eeuwigheid, roepen zij om meer heiligheid en waarheid in de ziel. Waar zijn hun wortels dan? Alleen in het eeuwig Verbond der genade, dat in alles wel geordineerd en vast is. In onze uiterlijke wandel zou de wereld echter in ons een oprechtheid zien, die ze niet kan loochenen. Het natuurlijk geweten van Saul deed hem wenen over de oprechtheid en liefde van David, die hij gedood zou hebben...'

Op deze wijze brachten de voortreffelijke 'Men' van onze Hooglanden uit hun schatten nieuwe en oude dingen voort.

John Grant van Strathy en Alexander Gair waren eenstemmig de twee grote separatisten (onkerkelijken) van het verre noorden. Hun leven is bekend. Het zou moeilijk zijn thans nieuwe inlichtingen op te zamelen langs het pad, dat in het verleden zo veelvuldig betreden is.

Walter MacKay, die meer dan tachtig jaar geleden gewoon was te leren en te prediken in Waternish (Skye), vertelde zijn vrienden eens hoe hij in de angst van ondraaglijke overtuiging de vermaarde Alexander Gair om raad vroeg. Alexander luisterde naar Walters verhaal. Toen hij klaar was, begon hij Walter over zijn eigen moeilijke ingang in de schuilplaats te vertellen. Terwijl Gair het vreselijk verhaal van zijn geestelijk lijden beëindigde, gevoelde de ander dat in vergelijking daarmee zijn eigen beproeving inderdaad licht was. Walter drukte zijn vrees uit, dat buiten de beproevingen, die Alexander te verduren had, hij geen noemenswaardige overtuiging had. Het antwoord was kenmerkend: 'Jongen,' zei Gair, 'indien God je deed bloeden, vraag dan niet dat je neergeveld zou worden door Zijn bijl.' ('A ghille, ma leig Dia fuil asad, na iarr thusa fuille na lamhach.')

Sandy Gairs opmerking over het geheim der overwinning in het christelijk leven is evenzeer kenmerkend: 'Toen Saul in oorlog was met zijn vijanden, deed hij een gelofte, dat hij niet zou eten totdat hij de overwinning behaald had, maar Jonathan at van de honing en behaalde de overwinning. Indien wij aten van de honing der belofte, dan zouden wij ons verheugen over grotere overwinningen over onze geestelijke vijanden, maar wij hebben meer van de geest van Saul dan die van Jonathan.'

Zijn wijze van uitbeelding van des mensen geestelijk herstel was ook gedenkwaardig. 'Een man,' zei hij, 'had een slecht horloge, dat nu eens liep en dan weer stilstond. Hij stuurde het naar Inverness, maar het kwam even slecht terug. Hij probeerde het in Aberdeen en in Edinburgh, maar met geen beter resultaat. Op zekere dag opende hij het en ontdekte de maker ervan en zijn adres erop. Dadelijk stuurde hij het daarheen en kreeg het volkomen in orde terug. Doe dit met uw hart, wanneer niemand anders het kan genezen. Kom ermee tot de Schepper ervan.' Dit gezegde toont een diep inzicht in het christelijk geheim van verlichting en het wegnemen van de spanningen, de geestelijke strijd en de geestelijke verwarringen, die velen van Gods volk gemeen hebben. 'Hij verkwikt mijn ziel.'

Hierin was Sandy Gair niet louter een theoreticus. Zijn eigen pijnlijke beproevingen bracht hij voor God en vond genezing in de boom des levens. Daardoor kon hij de benauwde ziel vertroosten. Eens ontmoette hij een christin, die ineenkromp in de greep van een krachtige verzoeking. Zich bewust van haar toestand en de oorzaak ervan, zei hij: 'Arme vrouw, daar ligt u in uw ellende. Dertig jaar lang zocht ik naar uw geval en vond het niet tot nu.' Zijn vriendelijke en geruststellende woorden, in christelijk medeleven gedoopt, brachten verlichting. Daar hij dezelfde donkere weg afgelegd had, wist hij hoe hij haar moest leiden tot de deur der hope.

In een brief aan een vriend licht hij een ogenblik het gordijn op, dat zijn innerlijke gebrokenheid verborg. 'Het is lang geleden,' schreef hij, 'sinds ik mijn lot in Psalm 88 wierp... en deze nieuwe beschikking heeft mij tot de laatste drie verzen geleid. Mijn wond is diep, maar Zijn wonden zijn liefelijk. Ik ben verzekerd, dat mijn slag zwaar is; maar die zou zwaarder zijn, indien Hij de ongerechtigheden zou gadeslaan... U kunt mij ook in Psalm 109 vinden: 'Want ik ben ellendig en nooddruftig en mijn hart is in het binnenste van mij doorwond. Ik ga heen gelijk een schaduw, wanneer zij zich

neigt; ...'

Hoewel Sandy Gair een separatist was, waren er wier verkondiging vanaf de preekstoel hij waardeerde. Eens luisterde hij naar een predicatie, die zijn ziel voedde en verkwikte. Later sprak hij over het natuurlijk proces in het produceren van melk, het meest voedzame voedsel. Het vee eet in de wei en drinkt uit de stroom en door een wonderbaarlijk proces wordt deze voeding het beste voedsel. Die predicatie, ontleend aan de levengevende grazige weiden en stromen van Gods Woord, en komend door het geestelijk proces van gebed en overdenking, was 'de onvervalste melk' om zijn ziel te voeden.

Een man uit Ness (Lewis), die bij de uitoefening van zijn beroep als visser herhaaldelijk Gaithness bezocht, was gewoon een verhaal te vertellen van een aankomend jonge predikant, die eens te Wick in de grote tent predikte, opgericht voor de dienst in het Gaelic. Aan het eind van de predicatie gaf de jongeman in een egoïstische stemming een gunstig oordeel over zijn eigen predicatie. De geweldige separatist, die dichtbij de preekstoel zat, schoot plotseling omhoog: 'Ik doe er met veel moeite al tachtig jaar over en die zijn voorbij gegaan als een gedachte. Ook hoop ik in de eeuwige heerlijkheid te verkeren met de Heere, waar duizend jaren in Zijn tegenwoordigheid zullen zijn als één dag. Toch hoop ik, dat de voorbijgegangene tijd of de toekomstige eeuwigheid samen genomen voor mijn gevoel niet even lang zal zijn als deze vervelende dienst.' Al was het een hard woord, zo hopen wij toch dat het een gunstige uitwerking had om de hoogmoed van een beginneling te doen verminderen.

Even gepast als gedenkwaardig was een gebed na het eten van Gair. Zijn vrienden hadden haast en vroegen hem kort te zijn. In zijn moedertaal zei hij: 'Their Thu ruinne gu bheil sinn crionn, agus bu dual dhuinn; ach is Tusa Mac Athair nam fial, agus bu dual dhuit. Tabbhair dhuinne dhiot fein na ni 'ar ceangal, oir gus an toir Thu ni dhuinn, cha toir sinn ni dhuit'

('Gij zegt van ons, dat wij karig zijn in hetgeen wij U geven en van zo'n geslacht stammen wij af; maar Gij zijt de Zoon van een milde Vader en Gij zijt gelijk Hij is. Geef ons van Uzelf, wat ons aan U zal verbinden; want als wij niets van U krijgen, kunnen wij U ook niets geven.')

Er zijn van deze woorden vertalingen gegeven, die weinig verschillen; maar het ritme en de oorspronkelijkheid van het bovenstaande, zoals het in Sutherland gewoonlijk geciteerd wordt, waren zeer kenmerkend voor Gair.

Sommigen hebben de 'Men' verkeerd voorgesteld als verstrooide en dikwijls luie mystici, wier belangstelling in de bovenaardse wereld hen de tijdelijke zaken deed veronachtzamen. Maar zo was het niet. Het evangelisch geloof drijft de mensen niet in akelige kloostercellen om de taken en beproevingen des levens te ontvluchten. Het deed de mensen eerder het hen door God aangewezen werk op aarde nederig eerbiedigen. De 'Men' waren daarom gewoonlijk praktische christenen, wier verlevendigde consciëntie hen niet toeliet onder de bestraffing van Gods Woord te komen, zoals in het geval van hen, die niet werken.

De geschiedenis van Sandy Gair in zijn onderhandeling met een man van de wereld over de prijs van een koe, kan enig licht op deze zaak werpen! De verbijsterde man, die Sandy's koe wilde kopen, zei: 'Jullie 'Men' zijn vreemde mensen. Jullie zeggen, dat jullie niet van deze wereld zijn, maar toch is het moeilijker met jullie zaken te doen dan met andere mannen.'

Sandy's verhelderend antwoord was: 'Hoewel jullie dwaas genoeg zijn om ons geheel de hemel te laten, zijn wij niet zo dwaas om alles van deze wereld aan jullie te laten.'

Al waren er die, zoals Sandy Gair de kerk verlieten, zo waren er anderen, minder

strijdlustig maar evenzeer Godvruchtig, die in de schoot der kerk bleven, omdat zij geloofden dat de bediening van een geroepen en bekeerde predikant door God was ingesteld. De verwantschap tussen de predikanten in het noorden en velen van de meest voortreffelijken onder de 'Men' was liefdevol en blijvend.

Laat mij als een voorbeeld van deze ongebroken trouw aan de kerk een verhaal vertellen van een oude man in Sutherland. Verzwakt door ouderdom en op verre afstand van de kerk wonend, verscheen deze Godzalige man op een stormachtige dag in de kerk. Zijn predikant, verbaasd hem te zien, vroeg hem waarom hij zich in zulk weer buitenshuis gewaagd had. Hij zei: "Ik had lust om te komen en God gaf mij de kracht. Ook dacht ik, dat ik u hier tot steun zou kunnen zijn. Bovendien wilde ik de Geest des Heeren niet bedroeven door mijn plaats in Zijn huis leeg te laten.' Wat een tegenstelling met de afvallige lauwe geest van onze eeuw!

Van John Grant zal ik maar één geschiedenis vertellen, die ons overgeleverd werd door wijlen prof. J. R. MacKay. Het kan dienen om aan te tonen, dat onder Johns streng en nors uiterlijk een teder en liefdevol hart klopte. In het dorp Dunbeath woonde een Godvrezende man, die John Sutherland heette, die John Grant eens uitnodigde naar zijn huis te komen, zodat zijn vrienden het voorrecht van zijn gesprekken over de Schrift en de christelijke bevinding zouden hebben. Te zijner tijd arriveerde John te Dunbeath, maar hij wist helemaal niet de reden waarom zovelen bijeen gekomen waren in het huis waar hij verbleef en dus zweeg hij. Toen hij later hoorde hoe bedroefd het gezelschap was over zijn nalatigheid smartte hem dat zeer. Met tranen in de ogen berispte hij zichzelf over zijn duidelijke koelheid te midden van zovelen van Gods volk. John zei: 'Indien ik toen gesproken had over de liefde van Christus, wie weet waren wij zo aan elkaar verbonden geworden in die liefde, dat ik zelfs de vogels lief gekregen zou hebben, die van Dunbeath naar Strathy vlogen. Maar ik was onmenselijk door niets te zeggen.'

Christelijke liefde was in die dagen een werkelijkheid. Op een bijeenkomst in een dorp in Caithness liep het gesprek over het onderwerp hoe de liefde een menigte van zonden zoekt te bedekken. Die liefde van Christus in de ziel zoekt altijd de gebreken te verbergen die in sommigen van Gods volk gezien zouden kunnen worden. Een bejaarde christin, die ook aanwezig was, werd gevraagd haar mening over dit punt te geven. Zij zei: 'Mijn liefde tot Gods volk is zodanig dat, indien ik kon, ik hun gebreken voor de Heere zou verbergen.' 'O vrouw,' zei één van de aanwezigen, 'deze wereld is geen plaats voor u.' Voordat vele dagen voorbijgegaan waren, ging zij naar die plaats, waar de liefde volmaakt is.

De geestelijke tederheid in verhouding tot elkander en tot de zaak van God werd gevoed en verdiept aan de troon der genade. De predikanten van dat geslacht konden met gemakkelijke en gezag prediken, gesterkt door de gebeden van vele toehoorders. In de gemeente Dornoch werd de predikant eens zo duidelijk gesterkt door de gebeden van het volk, dat één van de aanwezigen uitriep; 'O, wat een wonder! Eén man preekt en de anderen bidden.'

Er was, tussen twee haakjes, nog een man in Sutherland met de naam John Grant. Hij woonde te Grimachdarry in Kildonan; en hij moet zijn naamgenoot van Strathy wel eens ontmoet hebben, die daar ook in de tijd van ds. A. Sage woonde. Ds. A. G. MacLeod, predikant van de Vrije Kerk te Croy (1859'92), vertelt een geschiedenis, hoe hij (nog een jongen) John van Grimachdarry eens vergezelde bij de visvangst. Als zoon van de plaatselijke hoofdonderwijzer kon de jonge MacLeod in de rivier vissen.

Een aardig, maar arm meisje in het district zou gaan trouwen en John wilde graag, dat zij iets nuttigs voor haar bruiloft zou hebben. Toen ze bij een diep gedeelte van de rivier kwamen, zei John: 'Welnu jongen, jij gaat verder en ik zal achter deze rots gaan om een gebed op te zenden.' Na verscheidene minuten verscheen de jongen met een grote zalm, die uit het water op de met gras begroeide oever gesprongen was. 'Welnu jongen, vervolgde John, 'Jij gaat opnieuw en ik trek mij terug om te bidden.' Binnen twee minuten sloeg de knaap een zalm aan de haak. Het kostte hem een uur om hem aan land te krijgen. 'Wel jongen, nu gaan wij naar huis. Door Gods goede voorzienigheid keren wij niet met lege handen terug en de bruid van Badenloch zal geen gebrek hebben aan zalm voor haar bruiloft.'

Dit voorval toont aan, dat de 'Men' geen harde, starre wettische mensen waren, die de geoorloofde geneugten des levens uit de boze vonden. Zij waren heilig in hun wandel hier, maar zij waren gewoonlijk ook vriendelijk en door en door menslievend. John hield van 'de jongen,' en na zijn eerste predicatie beluisterd te hebben, merkte hij op: 'Welnu, m'n jongen, ik ben niet ontevreden over je; maar je moet je duidelijk uitspreken over de dingen, die vooraan liggen. Daar brengt de duivel schade toe.'

Toen John Grant van Grimachdarry overleed, verraste zijn witte pony zijn nieuwe eigenaar door plotseling te blijven stilstaan op die plaatsen, waar zijn eerste meester gewoon was af te stijgen om in het verborgen te bidden.

11. 'De grote James' en zijn vriend

Al zijn er sommigen van de 'Men', zoals zij die wij juist genoemd hebben, eervol vermeld in onze christelijke literatuur, zo waren er ook enige voortreffelijke mannen op wie weinig acht geslagen werd. Laat mij hiervan eens twee voorbeelden geven.

De eerste is James Matheson, Clashnagrave, Dornoch, en de ander zijn intieme vriend Angus Murray, Balloan, Dornoch. James was een aparte man. Toen Gods Geest hem van zijn schuld overtuigde, was zijn gevoel van Gods toorn zo diep, dat hij maandenlang weigerde te slapen, uit vrees dat hij zijn ogen in de hel zou opslaan. Hoewel hij later enige zonneshijn op de weg genoot, verliet de schrik van die eerste tijd hem nooit geheel. Altijd had hij ontzag voor de oneindige heiligheid van de Drieënige God. Zijn zonde was steeds voor hem en hij kon er nooit aan denken zonder met de profeet uit te roepen: 'Wee mij, want ik verga, dewijl ik een man van onreine lippen ben ...; want mijn ogen hebben den Koning, den HEERE der heirscharen gezien.' Nooit genoot hij de kracht of de zekerheid om de Heere te belijden in het sacrament van het Heilig Avondmaal. Al had hij maar lage gedachten van zichzelf, zo stond hij bij zijn broeders in hoge achting. Eens, gebruikte hij het middagmaal bij dr. Kennedy in de pastorie te Dornoch. Toen James later opstond om te bidden, ging de doctor op zijn knieën aan zijn voeten liggen. Een der aanwezigen, die hem die middag hoorde, merkte op: 'Het zou een wonder zijn, als er in zeven geslachten zulken zouden opstaan als James Matheson.' Zijn geestelijke strijd was dikwijls zeer zwaar. Tijdens een van deze aanvechtingen werd hij in de verzoeking gebracht om een eind aan zijn ellende te maken. Maar Hij, Die een gebod gaf om Zijn volk te verlossen, hield hem met een woord uit de hemel tegen. Nooit kon hij later die plaats passeren zonder op zijn knieën te vallen om zijn Verlosser te danken.

James Matheson leefde bijna letterlijk op zijn knieën. Vlakbij het beekje, dat dichtbij zijn huis stroomde, was een hol. Lang nadat hij deze wereld verlaten had, kon men er de afdrucken van zijn knieën zien, waar hij zo dikwijls met de Engel geworsteld had. Hij was zo zeer in gebed verzonken, dat hij op een keer de kreten van zijn vrienden, die hem zochten in een bos, niet hoorde. Hij was zo lang afwezig, dat zij zich zorgen maakten over zijn lichamelijke welstand. Toen zij hem ten slotte op een verborgen plaats des gebeds vonden, was het alsof hij in een andere wereld vertoefd had. Als hij soms zijn vrienden verraste met geestdriftige uitroepen over 'de heerlijke wezens,' die hij soms zag waar het Evangelie gepredikt werd, wisten zij dat hij een plaats bereikt had in het christelijke leven ver boven henzelf.

Zijn gewoonte om buiten te bidden tot zeer laat in de avond soms, verveelde zijn huishoudster, die gewoonlijk bij de huisgodsdiensttoefening uit de Bijbel las. Eens besloot zij op zo'n avond naar bed te gaan. Toen James tenslotte thuis kwam, riep hij haar. Dit herhaalde hij drie maal, zonder een antwoord te ontvangen. De volgende dag bestrafte hij haar, zeggende: 'Gisteravond, toen je bij de haard zat, kwam de satan je opzoeken en stelde voor, dat je naar bed zou gaan zonder de huisgodsdiensttoefening te houden, omdat je moe was. Ik kwam thuis en vroeg je drie maal of u sliep en je gaf geen antwoord, hoewel je mij wel hoorde. Welnu, laat mij u zeggen, dat God je genadig zal zijn, maar voordat je Zijn genade zult smaken, zal je ziel voor elke keer dat ik je die vraag stelde een jaar in de banden verkeren.'

Kort daarna werd dit meisje overtuigd van zonde en drie jaren gingen er voorbij, voordat de Heere haar banden verbrak.

Eens trachtte iemand James aan te moedigen zijn Heere te belijden door aan het

sacrament deel te nemen. 'Kijk naar die man. Hij was een groot zondaar en toch deed hij belijdenis.' 'Die persoon', antwoordde James, 'is een waar kleinood van God.' Maar zie dan eens naar die vrouw,' moedigde zijn vriend hem aan. 'Was zij ook niet een grote zondares?' 'Ja, maar zij is nu één van Christus' duiven.' 'Is het dan geen bewijs, dat uzelf de Geest Gods hebt, wanneer je zo goed weet wie Zijn kinderen zijn?' James antwoordde: 'De duivelen kenden hen en hun Heere op aarde, maar zij zullen nooit in Zijn barmhartigheid delen.'

Dit antwoord is een aanwijzing van het feit hoe deze veel beproefde man in dit leven door vrees gekweld werd. Een voorbeeld van zijn wonderbaarlijke verwantschap met de onzichtbare wereld kan hier gegeven worden. Op zekere dag kwam hij geheel van streek thuis van zijn plaats des gebeds. Hij deed het gezelschap schrikken door hen mee te delen, dat zojuist zes mannen buiten Helmsdale verdronken waren en van de zes waren er drie voor eeuwig verloren gegaan. De andere drie had God tot Zich genomen. Dit was één voorval in James' leven, dat Archibald Crawford zozeer verbijsterde, wiens christelijke ervaring meer gewoon was. In zijn heviger beproevingen en vooral wanneer hij ineenkromp in de strik van ongeloof, waardeerde hij het medeleven van zijn vrienden. Eén van die vrienden hield dag en nacht de deur voor hem open. Indien James soms in de nacht binnenkwam, werd hem de vraag gesteld: 'Wie is daar?' Het wachtwoord was: 'Tha an cealgaire mór' ('Wie anders dan de grote huichelaar').

De onveranderlijkheid Gods in het verbond der genade was hem tot grote troost in zijn veelvuldige beproevingen. Een kort, maar gedenkwaardig gebed, dat hij eens opzond in het openbaar maakte op één, die het hoorde, grote indruk: 'Ere zij U voor alles wat Gij geweest zijt; en voor wat Gij zijt en voor wat Gij zijn zult tot in alle eeuwigheid.' Op dit vaste fundament stelde hij al zijn hoop.

Al was zijn voorstelling van de zonde juist en Schriftuurlijk, niet minder was zijn voorstelling van Hem, Die kwam om een eind aan de zonde te maken. Aldus zei hij eens, dat de oneindige grootheid van Christus gezien werd in Zijn bekwaamheid om de beker van de oneindige toorn Gods te drinken.

Er was geen mens in de gemeenschap, wiens woord meer geacht werd dan het zijne. Het woord kon hard zijn, of vriendelijk. In een zeker huis nam hij de vader van een groot gezin apart en vroeg hem op liefdevolle toon één van zijn jongens grote vriendelijkheid te betonen, een gezonde knaap van achttien zomers. Hij vertelde de vader, dat de levenskaars van deze jongeman bijna opgebrand was. Niet lang daarna werd deze jongeman weggenomen om, zoals James geloofde, met Christus te zijn.

Er was nog een jongeman, die schamper glimlachte bij zijn vermaning over de ontheiliging van de dag des Heeren. 'Pas maar op,' zei James, 'dat de zondag je niet breekt.' De betreffende jongeman kwam op een zondagmorgen onder tragische omstandigheden om het leven.

Ik zal nog één voorbeeld geven van het feit, dat deze Godvrezende man algemeen in aanzien was. Toen de kathedraal van Dornoch gerestaureerd werd, werden de beenderen van enigen, die rondom de kerk begraven waren, opgegraven om ergens anders weer begraven te worden. De bedroefde en verontwaardigde James waarschuwde hen, die bezig waren met dit heiligschennend werk, tegen het openen van de graven van de doden. Het werk kwam onmiddellijk stil te liggen.

Op de westkust van Rossshire besloot een jonge vrouw, naar ik meen Ann MacKenzie genaamd, het moeras over te steken naar de Avondmaalsviering in Dornoch. Ann verkeerde toen in grote zielsnood. Onderweg vroeg zij de Heere haar een teken ten

goede te willen geven. Onderweg sprak zij bij zichzelf als volgt: 'Als James Matheson,' peinsde zij, 'het dertiende hoofdstuk van Johannes opgeeft om te lezen in de samenkomst, zal ik dat als een teken aannemen, dat er nog hoop voor mij is.' 's Morgens woonde zij de samenkomst bij, maar tot haar ontsteltenis stond een andere man, David Ross, op de stoel. Hij gaf een hoofdstuk op uit het Oude Testament. Toen stond James op en vroeg David Ross in plaats daarvan het dertiende hoofdstuk van Johannes te lezen, want zei hij, 'als ik mij niet vergis, is er een arme ziel aanwezig, die uit dat hoofdstuk getroost moet worden.' Ann MacKenzie kon nooit vergeten hoe de Heere, zonder menselijke middelen, haar geval aan deze Godvrezende man geopenbaard had.

Dit medeleven en deze gemeenschap, die er bestaat in het lichaam van Christus kan verduidelijkt worden door een voorval in het leven van een ander meisje in de Hooglanden. Dit was Jessie Russell, die te Dores, in Invernessshire, woonde. Jessie was blind en kon daarom niet lezen. Er was echter in Inverness een dame, die een sterke drang had om Jessie haar exemplaar van Elizabeth West's 'Memoires' te sturen. Hoewel zij nadacht over de dwaasheid om een boek aan een blind mens te sturen, bleef een stem herhalen: 'Stuur het! Stuur het' De jongen, die later bij Jessies nederige woning verscheen, vertelde haar dat de post hem een klein pakje gegeven had, dat aan haar geadresseerd was. Toen het boek uitgepakt was, vroeg Jessie de jongen wat voor soort boek het was. Hij opende het op goed geluk en las een bladzijde voor. Het gedeelte dat hij las, had betrekking op een zware verzoeking, die Elizabeth West eens meegemaakt had.

Nu wilde 't geval, dat Jessie Russell in een soortgelijke beproeving verkeerde en de gelezen woorden bleken voor haar 'een borst van vertroosting' te zijn. Dit terloops. De vreugde en de meer evenwichtige levensopvatting van zijn vriend Angus Murray, was James dikwijls tot grote steun in zijn beproevingen. Tijdens een van zijn laatste bezoeken aan James' huis vond hij hem verscheurd door 'menigerlei verzoeken.' Zelfs zijn gelaat weerspiegelde de diepte van zijn geestelijke benauwdheid. Als een ware zoon der vertroosting sprak Angus vriendelijk tot hem over de dood van de Verlosser en hoe Hij door Zijn sterven aan het kruis de eeuwige verlossing voor' Zijn volk verwierf. Geleidelijk, maar zienderogen verdween de blik van vrees van James gezicht en hoop en vrede straalden weer uit zijn ogen.

De woorden op James' grafsteen gebeiteld: *'Dezen zijn het, die uit de grote verdrukking komen,'* drukken waarlijk de aardse pelgrimstocht uit van een man, die door vuur en stormachtige zeeën de rust inging, die hem bereid was.

Wij noemden Angus Murray. Laat ons een ogenblik de landelijke en geestelijke achtergrond beschouwen, waarin wij deze levendige en aantrekkelijke christen voor de eerste maal aantreffen. Het is zomer. Het platteland verkeert in zijn bloeitijd. Een bezoeker, die zo'n dag Dornoch naderde, zou het wegstervend en weer aanzwellend geluid van Psalmgezang kunnen horen, dat te oordelen naar de geluidssterkte door een grote menigte gezongen werd. Het is een kerkdienst in de openlucht. Angus Murray, toen een knaap van twaalf jaar, zit te midden van die geweldige menigte, die luistert naar de predikant, John Kennedy van Killearnan. Zijn onderwerp is de beminnelijkheid van Christus: 'Gij zijt veel schoner dan de mensenkinderen.' (Ps. 45). Terwijl de predikant verder gaat en hem beschrijft, Die boven alles schoon en heerlijk is, wordt de jongen heimelijk getroffen door de schoonheid, die zijn innerlijk oog ziet in de heerlijke Persoon, Die zo wonderschoon in de predicatie uitgebeeld wordt.

De door de zon verlichte hemel en de groene velden 'verduisterden', zoals hij later aan één van zijn vrienden vertelde, in vergelijking met de uitnemende heerlijkheid, die hij in Christus, de Zon der gerechtigheid, zag. Hij gevoelde zijn ziel in onuitsprekelijke liefde tot de Heere Jezus opgetrokken. Deze ervaring was niet die van een jonge overspannen verbeeldingskracht door een gezicht, dat weldra vervaagde. Zijn overtuiging was zo wezenlijk, dat Angus Murray daarna 78 jaar lang een christelijk leven van bijzondere diepe kennis en vaste toewijding aan de Heere en Zijn zaak leidde. Zijn gehechtheid aan Gods volk was ook een in het oog vallend kenmerk van hem.

In die dagen verheugde het land zich in de aanwezigheid van vele christenen, die bekend stonden om hun grootheid als zodanig. Sommigen van hen hadden geleefd in de dagen van het 'openbaar gezicht' in het noorden. Zij waren, om met de profeet te spreken, de beziën in de top der opperste twijg na de nalezingen van de oogst. Angus Murray maakte een rondreis door het land, opdat hij enigen van hen zou mogen leren kennen. Hij bezocht John MacIntosh (Farr). De oude, ervaren catechiseermeester ontving de jonge discipel op een wijze, die overeenstemde met de wijze waarop de oudere 'Men' de jongeren onderzochten.

'De gemeente Farr,' merkte hij op, 'was het eens waard om er heen te gaan, want er waren er die het zout der aarde waren.

Nu zijn er nog enkelen van hen. Dit is werkelijk een mooie tijd voor huichelaars; zij kunnen maar rondreizen en er is niemand om hen te ontdekken. Maar voor Gods arme volk is het een droevige tijd.'

Zo'n harde ontvangst was voldoende om iedere jongeman te ontmoedigen en Angus kon alleen maar zijn hoofd buigen. Later op de avond, na de huisgodsdienst oefening geleid te hebben, vertederde de oude man en werd een en al toegenegenheid. Voordat zij scheidden, zei John: 'De woorden waarmee ik u begroette, moet u niet op uzelf toepassen. Laat mij u zeggen, dat zodra ik uw voetstap buiten hoorde, die waarheid met kracht in mijn hart kwam: 'Vrees niet, want Ik ben met u; zijt niet verbaasd, want Ik ben uw God; Ik sterk u, ook help Ik u, ook ondersteun Ik u met de rechterhand Mijner gerechtigheid.' En nu wij één gemaakt zijn in Gods Woord zal de eeuwigheid ons niet scheiden.'

De mate van Angus' liefde voor de bejaarde heilige kan worden afgeleid uit het feit, dat hij op een avond te Balloan buitenshuis stond en opkeek naar de sterren aan de avondhemel, terwijl hij zich voorstelde dat ze boven het huis van John MacIntosh stonden. Gelijk hij zei tot een vriend: 'Ik had de sterren lief, die naar ik meende boven zijn huis schenen.' Op deze wijze vervulden deze mannen 'het nieuwe gebod.'

Voordat John MacIntosh overleed, bezocht Angus hem nog eens. Terwijl hij naast het bed van de bejaarde man zijn knieën boog om te bidden, kwamen de volgende woorden hem met kracht voor de geest: *'De God, Die door vuur antwoorden zal, Die zal God zijn.'* In zijn gebed noemde hij de zonde van Adam en hoe God hem antwoordde door het vuur van Zijn rechtvaardige toorn. Toen kreeg hij een overstelpend gezicht van Christus als de Plaatsbekleder, Die de zonden droeg van Zijn uitverkoren volk en God antwoordde Hem door het vuur van de toorn, die zij verdienden. De heerlijkheid, liefde en het lijden van Jezus ontroerde zijn hart zodanig, dat het bijna onuitsprekelijk was.

Nadat het gebed beëindigd was, omhelsde de oude man zijn jonge vriend. 'Het zou goed voor mij zijn,' zei hij, 'indien ik in vijf jaar kreeg wat u ontving sinds u uw knieën boog om te bidden; maar eens heb ik ondervonden, wat u nu ervaren hebt. Wat

u nu geniet, en nog meer, wordt voor mij bewaard wanneer ik sterf.'

Op zijn reis werd Angus gevraagd een bejaarde christin, Elizabeth Sutherland, te bezoeken. Terwijl hij bij haar een gebed deed, gevoelde hij alsof er een golf van kracht over zijn ziel gekomen was. Hij bad met veel gemakkelijkerheid. Tijdens zijn gebed zuchtte Elizabeth hoorbaar en toen hij afscheid nam, drukte hij zijn bezorgdheid uit, dat hij woorden zonder wetenschap gesproken had en daarom haar medelijden opgewekt had. 'Neen,' antwoordde zij, 'maar ik heb medelijden met u, omdat u in een geslacht komt te leven, dat u niet begrijpt; en u zult hen niet begrijpen.' Christelijke bevinding en inzicht waren, met andere woorden, aan het tanen.

De rustige wijze, waarop Angus Murray op zo'n jeugdige leeftijd overgebracht werd in het Koninkrijk stemde natuurlijk niet overeen met de bevinding van alle gelovige christenen. Sommigen moeten lang wachten aan de voet van de berg, die niet aangeraakt mag worden en waarvan de top in donkerheid gehuld is. Anderen ontkomen aan het onweer en komen tot de berg Sion zonder de ontzagwekkende 'stem der woorden.'

Eens hoorde Angus iemand, die een strenge regel voorschreef, dat een wanhopige tocht door de poel mistrouwen noodzakelijk aan een waar werk van genade in het hart moest voorafgaan. De opmerking bracht Angus in een toestand van grote zielsbenauwdheid. Was zijn hoop op God de hoop, die niet beschaamd maakt? Hij zonderde zich af en vroeg God hem de nodige kennis van Zijn toorn tegen de zonde te geven. Zijn gebed werd verhoord. Zoals hij later aan een vriend vertelde, ging er een flits van die toorn door hem heen. 'Ik gevoelde, dat indien het een minuut geduurd had inplaats van een seconde, ik mijn verstand verloren zou hebben.' Toen begreep hij, dat God hem niet gesteld had tot toorn, maar om de zaligheid te verkrijgen door onze Heere Jezus Christus.

Wijlen prof. J. R. MacKay zei eens, dat hij Agnus Murray eens in het openbaar had horen bidden, waarbij hij hoogten aanroerde betreffende het leerstuk van de verzoening, die meer licht wierpen op die ontzagwekkende verborgenheid dan alles wat hij gelezen had bij de kerkvaders of puriteinen. Wanneer Angus in zijn gebeden in vuur geraakte over het aangename onderwerp van Christus' liefde en lijden ('an gradh agus na fulangais'), zwaaide hij onbewust met zijn handen en vloeiden zijn tranen rijkelijk.

Het was kenmerkend voor mannen als Angus Murray dat, terwijl zij lange tijd in het verborgen gebed verkeerden, hun openbare gebeden gewoonlijk kort waren. In het openbaar trachtten zij noch God, noch mensen te vermoeien met veel woorden. In Sutherland gingen wel twaalf mannen voor in het openbaar gebed en toch bleven zij binnen de kerkelijke anderhalf uur. Een voorbeeld van beknoptheid in het openbaar gebed moge hier gegeven worden. Een vriend van Angus, James Munro, stond eens in Dornoch op om te bidden. Alles wat hij zei, was: 'Ere zij U, dat Gij God zijt en geen mens, en dat wij mensen zijn en geen duivelen.'

Een vrouw, die aanwezig was, fluisterde haar teleurstelling over zo'n kort gebed in het oor van een vriendin. 'Zeg dat niet,' zei de ouderling die de leiding had en de opmerking toevallig hoorde, 'want u hebt een gebed gehoord, dat blijdschap gaf in de hemel, maar misnoegen veroorzaakte in de hel.' Een andere geloofsheld, de voortreffelijke David Ross, was gewoon om soms met de anderen te bidden: 'O nach d'thig Thu' ('Och, dat Gij toch kwaamt').

Een jonge knaap hoorde Angus eens het tafelgebed doen. De levendige en schone woorden, die hij in zijn herinnering tot het eind meedroeg, waren: 'Gij leidde Uw volk buiten tot aan Bethanië, en hief Uwe handen op en zegende hen. En deze twee handen zijn uitgestrekt boven hun erfdeel tot het eind der tijden.'

Met zulke biddende mannen in de bank kon de predikant op de kansel zich alleen maar gesterkt en geholpen gevoelen. Ds. George MacKay, predikant te Fearn, was gewoon zijn vrienden te vertellen over een dienst, die hij eens leidde in de Great Glen. Tijdens het inleidend gebed gevoelde hij zich plotseling bevrijd van zijn hevige geestelijke banden. Toen hij zijn ogen opende, zag hij dat tijdens het gebed de voortreffelijke Hugh Mackenzie van Glenmoriston binnengekomen was. Hugh kwam als gewoonlijk met één en al gebed in zijn ziel en vol van de liefde van Christus en bereid, gelijk Hur vanouds, de vermoeid rakende handen van Gods boodschappers te ondersteunen.

Maar het is onnodig te zeggen, dat Gods zegen niet beperkt was tot de openbare middelen der genade. Verscheidene mannen in de buurt van Dornoch keerden eens terug van een gebedssamenkomst. Op weg naar huis besloten zij een bedlegerige oude vrouw op te zoeken, plaatselijk bekend als 'weduwe Mackay.' Eén uit het gezelschap had met haar te doen in haar eenzaamheid. 'Maar ik ben niet alleen,' antwoordde zij rustig. 'Wij waren hier vanavond met ons vieren en ik was de enige zondares onder hen.' Onder de andere Drie verstond zij de merkbare tegenwoordigheid van de Drieënige God. De man was zo ontroerd door haar woorden, dat hij zich afwendde en weende over zijn eigen betrekkelijk veraf zijn van God.

Een veel beproefde predikant vertelde een vriend eens hoe Angus bij zekere gelegenheid door een Schriftuurlijke opmerking hem de sleutel van christelijke berusting en lijdzaamheid gaf. Terwijl hij zijn klacht uitstortte voor het welwillend oor van Angus, zei de laatste rustig de woorden van Psalm 34 op: 'Uit alle die redt hen de HEERE.'

Toen het ogenblik kwam, dat Angus Murray deze wereld verlaten moest, kwam zijn vriend David Ross hem opzoeken. Zijn lijden was zo hevig, dat David bad om zijn onmiddellijke verlossing. 'Laat hem zo niet lang hier, maar haal hem spoedig Thuis.' Zo bad David. Het antwoord kwam dadelijk en deze Godvrezende man overleed om altijd bij de Heere te zijn.

12. 'De verborgenheid des HEEREN'

In de vorige hoofdstukken hebben wij hier en daar een aspect van de christelijke bevinding aangeroerd, die velen beschouwen als 'de verborgenheid des HEEREN.' De woorden zijn uit Psalm 25. 'De verborgenheid des HEEREN was inderdaad een uitdrukking, die dikwijls door de meer geoefende gelovigen van die dagen gebruikt werd. Dr. Kennedy heeft een opmerkelijke predicatie over de woorden. In zijn predicatie behandelt hij op zeer belangwekkende wijze de verschillende middelen waardoor de God des hemels Zijn volk kan verlichten met betrekking tot bijzondere uitkomsten in voorzienigheid of genade. De middelen waardoor Hij dit doet, zijn menigvuldig; maar nooit is de wijze of de zaak van verlichting ook maar enigszins in strijd met Gods onfeilbaar Woord, of met de bevinding van Gods volk in vroeger eeuwen. De mededeling van Gods wil met de ziel is het werk van de Heilige Geest en het geschreven Woord is het voornaamste middel, waardoor Hij Zijn 'verborgenheden' aan Zijn volk openbaart.

Zij, die door het geloof met de Heere wandelen en die Hem kennen als hun Metgezel op de weg, kunnen niet nalaten zich te verheugen in de tekenen van Zijn liefde en zorg. Voor dezulken houdt Hij Zich niet stil. Voor dezulken is Hij geen vreemdeling. Tot hun vertroosting en leiding verzegelt Hij Zijn beloften aan hun hart in de krachtadige werking van Zijn genade. In Zijn soevereiniteit kan Hij hen sommige wegen in Zijn voorzienigheid verklaren en verduidelijken. Aldus is er in de christelijke bevinding van welke diepte dan ook dikwijls een element van verborgenheid en verwondering, dat voor de wereld of voor hen die alleen maar de naam hebben dat zij leven, onbekend is. Maar al deze indrukken en tekenen, hoe echt en dierbaar op zichzelf, zijn ondergeschikt aan de Bijbel als de beslissende en volledige openbaring van Gods wil. De apostel Petrus spreekt bij voorbeeld van die tijd 'op de berg,' waar zij de stem uit de hemel hoorden en waar zij de heerlijkheid des Heeren zagen. Het was voor hen een dag van de hemel op aarde. Maar verder gaat hij de Kerk eraan herinneren, dat daar is 'het profetisch Woord, dat zeer vast is, en gij doet wel, dat gij daarop acht hebt, als op een licht schijnende in een duistere plaats, totdat de dag aanlichte en de Morgenster opga in uw harten' (2 Petrus 1). Met andere woorden: Het geschreven Woord in zijn geheel is het grote fundament des geloofs. Gods verborgen omgang met Zijn volk is slechts het bewijs van hun geloof. en een teken van hun verzoening en aanneming in de Geliefde.

In dit korte hoofdstuk kunnen wij maar enkele aspecten van deze verborgen omgang noemen; maar aangezien het onderwerp zowel teer als verborgen is, behoort men het met een grote mate van terughoudendheid te benaderen.

Er was in het noorden een jonge man en soms was Gods volk gewoon in het huis van zijn vader samen te komen. Wanneer zij in hun gesprekken Gods handelingen met hen aanroerden, vond hij hun taal zeer vreemd, alsof zij de gebeurtenissen van een andere wereld verhaalden, waarvan hij niets afwist. Zij vertelden elkaar hoe zij soms uit de slaap wakker werden met Gods Woord in hun mond. Nooit twijfelden zij eraan, wanneer dit gebeurde, dat het van Boven kwam. Het was een woord, dat als een antwoord op het gebed kwam en dat zij nodig hadden tot ondersteuning in de een of andere beproeving. Het kon een woord tot bemoediging zijn, of ter waarschuwing. Het kon aan de andere kant te maken hebben met de een of andere onpersoonlijke beschikking in voorzienigheid of genade. Zij geloofden, dat de tijding van God was, omdat zij (om met Bunyan te spreken) de zoete en heilzame smaak des hemels bezat.

Niet alleen dat, maar dikwijls zagen zij de vervulling ervan op de bestemde tijd.

Laat mij hiervan enkele voorbeelden geven.

Charlotte MacKay van Strathy was een vrouw, die bijzonder dicht bij de Heere leefde. Aan het eind van haar leven vertrouwde zij een jongere vriendin toe, dat zij zelden wakker werd, of de Heere kwam bij het aanbreken van de dag tot haar met Zijn Woord. Op deze wijze scheen God op haar pad tot het einde toe. Deze leiding des hemels en deze dagelijkse gave van het verborgen manna verleende frisheid en geur aan haar leven. Zij kon met de Psalmist zeggen: 'Word ik wakker, zo ben ik nog bij U.' Maar zij was slechts één van de velen met wie de Heere op deze wijze omging.

Er waren anderen, zoals Annie MacKenzie (Tolsta) en Norman MacDonald ('Tormod Sona') van Galson, die alles in het gebed tot de Heere brachten en die zelden hun verzoeken aan de troon der genade bekend maakten, of de Heere verzegelde Zijn antwoord aan hun hart door het Woord.

Een bijzonderheid van de godsdienst van de Hooglanden was zijn verbondenheid met de wereld der dromen. De Bijbel maakt het ons duidelijk, dat God te allen tijde toegang heeft tot onze geest en dat Hij in iedere eeuw velen van Zijn volk op deze verborgen wijze onderwezen heeft. Om met de woorden van Job te spreken: Hij kan hunne kastijding verzegelen, zowel in hun slaap als wanneer zij wakker zijn. Thomas Goodwin maakt de opmerking, *dat God de enige Leraar is, Die kennis aan Zijn leerlingen kan mededelen in hun slaap*. Naar wij geloven, blijft deze verborgen omgang tussen God en Zijn volk. Het was, bijvoorbeeld, een wijze van werken van de Geest in de apostolische tijd. Er is geen voorbeeld in de Schrift van één der heiligen, die de geldigheid en de bedoeling van betekenisvolle gezichten of dromen, waarvan zij wisten dat ze betrekking hadden op hun leven, betwijfelden. Paulus geeft ons een verslag van de 'gezichten en openbaringen des Heeren,' wanneer hij de echtheid van zijn omgang met de hemel wil aantonen. God geeft, zoals in het geval van Salomo, Zijn beminden vele gaven en zegeningen als in de slaap (Ps. 127).

Het was de voortreffelijke predikant, ds. D. MacFarlane van Dingwall uit de Hooglanden, die in zijn dagboek deze woorden schreef: 'Kort voordat ik deze morgen ontwaakte, droomde ik dat ik in gezelschap van enigen van Gods volk verkeerde en dat mij gevraagd werd na het eten te danken ... Terwijl ik mij een groot zondaar gevoelde, kreeg ik spoedig nadat ik was begonnen te spreken, oog voor de wondervolle weg der verlossing door genade en ik gevoelde mij werkelijk gelukkig. Ik zei maar een paar woorden en besloot met de woorden: 'Wie hoorde ooit van zo'n genadige weg van verlossing? Iets dergelijks was er nooit in het verleden en iets dergelijks zal er in de toekomst nooit zijn. Hij staat alleen onder Gods werken.' Ik ontwaakte met grote troost en loofde de Heere, dat Hij mij opnieuw de weg der zaligheid in mijn slaap getoond had. Mij was geleerd het Evangelie te verstaan als ik wakker was en de Heere openbaarde Zich verscheidene malen aan mij in de slaap. Dit was een liefelijke reuk voor mijn ziel, zodat ik kon zeggen: 'God heb ik lief.'

Er was in Sutherland een Godvrezende man, Mr. MacKay van Saval, die dikwijls bad om de uitbreiding en opleving van Gods Sion en die in "een dag van kleine dingen" zeer bemoedigd werd door een droom, die naar hij geloofde, van God kwam.

Het was in het jaar 1926, dat Mr. MacKay droomde, dat hij een boom zag, versierd met gulden letters en waarin zeven historische en profetische perioden geschreven waren.

De perioden gaven tijdvakken aan tussen 1560 en 2016.

De zeven perioden stemden overeen met de toestand van de boom in die tijden.

In 1560 was de boom gezond en in zijn bloeitijd, maar in 1660 was hij in verval beginnen te raken, totdat hij in 1940 bijna geheel verdord was.

Maar tegen 1960 begon de boom snel tot nieuw leven te komen, totdat hij in 2016 was uitgegroeid tot een prachtige, frisse, sterke en schone boom, zoals hij nooit eerder gezien had.

Door middel van dit symbolisch gezicht geloofde de Godvruchtige Mr. MacKay, dat de Heere hem een wonderbaarlijk gezicht gegeven had van Gods Kerk in de wereld vanaf de Reformatie tot de komst van die beloofde dag wanneer Sion, door de uitstorting van Gods Geest tot nieuw leven gebracht en opgericht, opnieuw zal worden 'een edele wijnstok,' waarvan de heerlijke takken zich over deze wereld zullen verspreiden, waarin Christus stierf.

Mr. C. H. Spurgeon was in zijn tijd zeer geliefd in de Hooglanden. Zijn onvergelykelijke predicates waren in elke plaats te vinden, waar de Heere Zijn getuigen had. Zijn dood bracht een pijnlijke steek teweeg in de harten van velen, die hem beminden als de grootste vertegenwoordiger en verdediger van het Evangelisch Calvinisme. Met zijn heengaan, verdween een heldere ster aan hun hemel. Op een zondagavond in januari 1892 bad een man op het eiland Harris. Toen hij zich die avond laat weer bij zijn vrienden voegde, zagen zij dat hij schreide. In antwoord op hun vragen over de oorzaak van zijn droefheid zei hij: 'Spurgeon is overleden.'

De volgende dag bereikte het eiland een bericht, dat Spurgeon was 'thuisgehaald' op hetzelfde uur, waarop deze Godvrezende man op zijn knieën in het gebed, zijn ziel omgeven door licht en vergezeld van een grote schare had zien opstijgen naar de hemel.

Van geheel andere aard is een opmerkelijke, ofschoon niet zeldzame, ervaring verteld door wijlen ds. Angus MacKay van Kingussie. Het verhaal verscheen in februari 1926 in het maandelijks kerkblad van de Vrije Kerk van Schotland.

Het is de geschiedenis van een zieke, maar zeer Godvruchtige vrouw, Peggie MacLennan van Aultbea in Rossshire. Peggie, die zeer gesloten van aard was, had in 35 jaar slechts aan drie mensen over haar 'gezicht' verteld; want gelijk een ander 'bewaarde zij deze dingen overleggende die in haar hart.' Toen wij het huis bereikten, schreef ds. MacKay, 'vonden wij Peggie bij de haard zitten met een bijzonder ernstige uitdrukking op haar gezicht, die mij de indruk gaf, dat de heerlijke God haar vreze was en dat Zijn licht haar gebrokenheid des harten en verslagenheid des geestes gaf, die Hem aangenaam zijn. Door geduldig te volharden in het vragen, kreeg ik de volgende mededeling over haar gezicht.

'Toen zij ongeveer twintig jaar was, kwam op een avondmaalszondag in Aultbea in juni (een heldere, zonnige dag) tussen twee en drie uur 's middags, terwijl zij alleen in het huis was, een man geheel in het wit gekleed binnen door de open deur en groette haar, zeggende: 'Ik zie, dat u alleen bent.' 'Ja,' antwoordde zij, 'maar nu ben ik niet alleen.'

Toen nam hij de Bijbel in het Gaelic, die op de tafel lag en nam een zittende houding aan, maar gebruikte geen stoel. Hij las Psalm 23 en zong hem geheel op een melodieuze toon, terwijl mej. MacLennan mee ging zingen, gelijk zij nooit eerder had

kunnen doen. Toen las hij 2 Petrus 1, waarna hij neerknielde met zijn gezicht zeer dicht bij de grond en zeer ernstig bad. Toen hij opstond, vermaande hij haar getrouw te zijn en beloofde, dat hij zou wederkomen en dat haar hart zich zou verblijden. Na het uitspreken van de zegen nam hij afscheid van haar en schudde haar de hand en zij gevoelde, dat zijn hand was als die van een man. Zij volgde hem, terwijl hij naar buiten ging en merkte met verbazing op, dat hij voor haar deur van de aarde opvoer. Ik vroeg haar hoe zij zich gevoelde over deze ervaring en zij zei: 'Ik gevoel mij zeer onwaardig.'

'Peggie MacLennans naam zal altijd aangenaam blijven in de herinnering van alle kinderen Gods, die haar gekend hebben.' Maar zulke dingen als deze behoren misschien niet tot de gewone christelijke ervaring en wij trachten niet iets te bewijzen bij het vermelden van wat misschien de meer verborgen kant van het geestelijk leven is. Alle gelovigen hebben hun eigen 'verborgenheden,' die zij waarderen als de bewijzen van hun Heere ten goede voor hun ziel en die zij, als een hemelse schat in hun hart verbergen. Tot besluit kan misschien gevraagd worden waarom het geestelijk leven in de laatste tachtig jaar in onze Hooglanden zo veel verminderd is. Sommigen mogen dit toeschrijven aan de verspreiding van de mensen en de langzame dood van de taal, waarmee de goede dagen van evangelische kracht verbonden waren, of aan de nadelige invloed van een nieuwe eeuw op een volk, gevoelig voor nieuwe indrukken. Anderen zullen zeggen, dat door de bediening van onbekeerde predikanten de komst en de verderfelijke invloed van de vrijzinnige theologie, gelijk het zwijn uit het woud, Gods wijnstok in de Hooglanden gelijk in andere plaatsen, uitgewroet heeft.

Toegevend, dat er voor al deze meningen veel te zeggen is, kan het ook zijn dat wij, gelijk andere vóór ons, de zegen weggezondigd hebben.

Ongeveer vijftig jaar geleden verliet een gezelschap op een zondag per boot het eiland Skye om naar Loch Eriboll aan de noordkust van Sutherland te varen. Zij hoopten een predicatie te horen. Maar er werd geen dienst gehouden. Een oude christin, die zij bezochten, zei: 'Wij hebben nu eens in de vier of zes weken kerk. Velen van de getuigen zijn heengegaan. Dit is de gemeente, waar ds. John Kennedy arbeidde. Dit was een begunstigde plaats, maar de Heere heeft in Zijn oordeel Zijn getuigen en Zijn zegen wegegenomen, omdat wij nagelaten hebben hen te waarderen.' Het is de oude, droevige geschiedenis opnieuw verteld. 'Hij stelt de rivieren tot een woestijn, en de watertochten tot een dorstig land; het vruchtbaar land tot een zouten grond, om de boosheid dergenen, die daarin wonen' (Ps. 107).

Maar hier zullen wij het gordijn voor het venster trekken, waardoor wij gedurende een ogenblik het verleden met zijn aantrekkelijke geschiedenis van Gods genade beschouwd hebben. Wij hebben slechts enkelen van het grote gezelschap van gelovigen genoemd, die leefden en stierven in het geloof, dat in Jezus is. En wie zou niet met één van hen bidden: 'Och, van hen te zijn en met hen te zijn'?

*'Chum fios bhi an al ri teachd,
A chlann a ta gun bhreth;
'S gun innseadh iad do'n linn nan deigh
Na nithe sin fa leth' (Ps. 78:6)*